

Kalmar län: Nutid och framtid

REGIONAL ANALYS FÖR KALMAR LÄN MED FÖRDJUPNING OM HÖGSBY KOMMUN

JULI 2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<i>Regional analys för Kalmar län med fördjupning om Högsby kommun</i>	1
Inledning	4
<i>Bakgrund och syfte</i>	4
<i>Vägar till hållbar regional utveckling</i>	4
<i>Tillvägagångssätt</i>	5
<i>Rapportens upplägg</i>	6
Omvärldstrender som påverkar Kalmar län	7
<i>Fem drivande megatrender som påverkar allt och alla</i>	7
<i>12 tunga trender som påverkar Kalmar län</i>	8
<i>Mot en ny giv</i>	18
<i>Slutsatser</i>	19
Kalmar län ur ett fågelperspektiv	20
<i>Det svenska arbetsmarknadsnätverket</i>	20
<i>Sammanhang och roller i Kalmar län</i>	23
<i>Slutsatser</i>	26
Kalmar län ur ett arbetsperspektiv	28
<i>Gröna näringar och tillverkning dominerar</i>	28
<i>Åtta kommunala arbetsprofiler</i>	29
<i>Kommunerna i Kalmar län är olika</i>	31
<i>Slutsatser</i>	37
Kalmar län ur ett flytt- och boendeperspektiv	39
<i>Befolkningsutvecklingen är svag</i>	39
<i>Tre livsfaser, tre flyttgrupper</i>	43
<i>Slutsatser</i>	49
Slutsatser och rekommendationer	50
Högsby kommun i fokus	52
<i>Högsbys roll i det regionala sammanhanget</i>	52
<i>Högsby är Landsort och Naturbrukare</i>	55
<i>Slutsatser</i>	58
Framtiden för Högsbys näringsliv	59
<i>Viss optimism om framtiden</i>	59

<i>Vilka kompetenser behövs framåt?</i>	61
<i>Slutsatser</i>	61
Fem yrkesgrupper i fokus — Målgruppsmaskinen	63
<i>Vad de kan</i>	63
<i>Vad de vill ha i arbetslivet</i>	64
<i>Hur de vill bo</i>	67
<i>Vad lockar målgrupperna — Sammanfattning</i>	69
Högsby och flyttfloden	72
<i>Boendeattraktiviteten behöver stärkas</i>	72
<i>Det finns stabilitet bakom turbulensen</i>	76
<i>Slutsatser</i>	78
Slutsatser och rekommendationer	80
Appendix	83
<i>Arbetsform</i>	83
Om Kairos Future	84
REFERENSER	85

INLEDNING

BAKGRUND OCH SYFTE

I ljuset av växande inomregionala skillnader inom Kalmar län ser Region Kalmar län över hur man jobbar med regional utveckling. Syftet är att undersöka hur regionala satsningar i högre grad kan anpassas till lokala behov. Hur kan dessa behov förstås, mötas och synergier identifieras i samskapande utvecklingsarbeten, i såväl länet som helhet som i dess delar? Detta utforskas i ett pilotprojekt som drivs av Region Kalmar och Högsby kommun i samverkan och som denna rapport är en del av.

Målet med arbetet som helhet är att identifiera såväl ett relevant stöd i analys av förutsättningar möjliga att agera på, likväl som hur driva utvecklingsarbete, med lokala behov och involvering som utgångspunkt. Syftet med den del av arbetet, vars resultat här presenteras, är att med ett utifrånperspektiv översiktligt analysera och beskriva den omvärld som påverkar regionen och dess skilda inomregionala förutsättningar. Samt att med detta som fond göra en fördjupad analys av Högsby kommun, i ett framtidsperspektiv med konsekvenser och slutsatser för kommunens och det regionens utvecklingsuppdrag.

Målen med rapporten är:

- Att placera in Kalmar län i en framtidskontext med en omvärlds- och trendanalys som ger förståelse för den omvärld som påverkar regionen och dess skilda inomregionala förutsättningar
- Att ge ett kunskapsunderlag för inomregionala skillnader – och likheter – genom analys av den inomregionala kartan med kommunernas position och framtidsförutsättningar i de skilda och delade boende- och arbetssystem som de ingår i.
- Att genomföra en fördjupad arbets- och tillväxtanalys för Högsby kommun som med ett utifrånperspektiv beskriver kommunen i ett boende-, arbets- och framtidsperspektiv, med konsekvensanalys och slutsatser.

Resultatet av uppdraget och rapporten är en i analys grundad, samlad bild av Kalmar län med inomregionala skillnader och likheter och med en fördjupning i Högsby kommun. Avsikten med den regionala analysen är, utöver de insikter som den ger i detta arbete, att den skall ligga till grund för framtida fördjupningar i enskilda kommuner, system av kommuner och för länet som helhet.

VÄGAR TILL HÅLLBAR REGIONAL UTVECKLING

Arbetet med denna analys och rapport är en del i Region Kalmar läns svar på regeringsuppdraget ”Vägar till hållbar regional utveckling”. Detta med syftet att med hållbar regional utveckling, ekonomiskt, miljömässigt och socialt, tillfredsställa behov idag och samtidigt skapa förutsättningar för utveckling i framtiden.

Enligt regeringsuppdraget ska ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet integreras i regionernas ordinarie verksamheter. Därför genomför Region Kalmar län ett utvecklingsarbete under åren 2020-2023 med fyra olika utvecklingsområden i fokus.

Samtliga regioner arbetar utifrån två obligatoriska mål som Tillväxtverket valt ut och två valfria inriktningar. Det obligatoriska arbetet handlar om att integrera hållbarhet i företagsstöd, projektmedel, kommersiell service och även i sammanhållningspolitiken. Det andra området handlar om att ställa om och om att prova nya arbetssätt och metoder.

Region Kalmar läns egna inriktningar är ”Pilot för utvecklingsinsatser i samverkan med fokus på område med särskilda utmaningar” samt ”Digital omställning för en hållbar regional utveckling”.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Rapporten har tagits fram av Kairos Future tillsammans med en analysgrupp med företrädare för Högsby kommun och Region Kalmar län. Kairos Future har lett gruppens arbete och ansvarar för studiens resultat och rapportens innehåll. För presentation av analysgruppens medlemmar, se appendix.

Rapporten bygger på Kairos Futures analysplattform för regioner och kommuner, samt ett befintliga analyser, data och rapporter som delgivits Kairos Future. Dessutom har ytterligare research genomförts och ny data insamlats för en färsk och uppdaterad bild av länet i ett nytt omvärldsläge i och med Coronapandemin. Som del i det fördjupade arbetet i Högsby kommun har en undersökning av näringslivets syn på kompetensbehov i en framtidskontext genomförts.

Figur 1, arbetsgång för analys och rapport i växelspel mellan analysgrupp och Kairos Future.

Figuren ovan visar framdriften av arbetet med analys och rapport med följande moment:

1. Startmöte med analysgruppen då arbetet planerades i detalj.
2. Framtagande av material- och datainsamling till underlag för rapporten, från Kairos Future och Region Kalmar län. Analys och sammanställning av omvärldstrender och regional karta.

3. Analysgruppen tolkade och reflekterade kring resultaten av analysen.
4. Fördjupad analys av Högsby kommun, innefattande enkätundersökning där kommunens företagare gav sin bild av efterfrågade kompetensbehov och vad man tror om en framtida utvecklingen av arbetslivet.
5. Genomgång av resultaten för Högsby med analysgruppen, analys och utveckling av slutsatser
6. Kairos Future sammanfattade arbetet som helhet i en skriftlig rapport.
7. Genomgång av rapporten i analysgruppen och gemensamt arbete med dess slutsatser.
8. Färdigställande av rapport.

Även om Kairos Future och Region Kalmar län med Högsby kommun till del har arbetat tillsammans med att ta fram rapporten är Kairos Future helt och hållet ansvariga för rapportens slutsatser.

RAPPORTENS UPPLÄGG

Rapporten är upplagd efter ett utifrån-och-in-perspektiv, där vi inleder med att beskriva de viktigaste trenderna i omvärlden. Och den samlade bilden av de trender, som starkt påverkar regioner och kommuner (även Kalmar län) med sikte mot 2030. Efter omvärldsavsnittet summerar vi översiktligt konsekvenser för länets generella utveckling

Därefter följer den översiktliga analysen av den inomregionala kartan, med kommunernas positioner och förutsättningar i de skilda och delade boende- och arbetssystem som de ingår i. Vi summerar efter varje delavsnitt och avslutar den regionala analysen som helhet med sammanfattande slutsatser.

I efterföljande del av rapporten fokuserar vi på Högsby kommun i en fördjupad analys där vi belyser kommunen i sin regionala kontext. Vi undersöker kommunen ur arbetsliv- och boendeperspektiv samt hur företagen i kommunen ser på kompetensförsörjning och arbetslivets framtid. Varje avsnitt landar i slutsatser, och rapporten avslutas med sammanfattande slutsatser och rekommendationer till Högsby kommun och Region Kalmar län, i ljuset av analysen.

OMVÄRLDSTRENDER SOM PÅVERKAR KALMAR LÄN

I det här avsnittet beskriver vi den föränderliga omvärld som Kalmar län med dess kommuner har att förhålla sig till och agera i. Omvärldens kraftfält kan i sig inte påverkas. Men hur man bemöter dess trenders hot och möjligheter med analys av konsekvenser och prioriteringar i handling, det är i högsta grad påverkbart.

De trender som vi tar upp är utvalda, bland de viktigaste omvärldstrenderna som påverkar kommuner och regioner, i ljuset av arbetets frågeställning:

Vilka omvärldsförändringar påverkar Kalmar län förutsättningar att vara framgångsrikt mot år 2030? Med framgång avses attraktivt för boende, besökare och näringsliv.

FEM DRIVANDE MEGATRENDER SOM PÅVERKAR ALLT OCH ALLA

Fem *megatrender* formar grundförutsättningarna för all verksamhet, även i Kalmar län. Nedan beskrivs dessa tyngsta drivkrafter kortfattat, som en fond för trender med mer direkt påverkan på länet och dess kommuner.

Världen blir varmare

Världen blir allt varmare till följd av mänsklig påverkan. Den globala medeltemperaturen för 2013-2017 var nära 1,0 grader varmare jämfört med genomsnittet för perioden 1850-1900¹. I ett längre historiskt perspektiv är det en kraftig avvikelse och målsättningarna handlar nu om att klimatet inte blir ännu varmare. Klimatfrågan kommer högre och högre på organisationers dagordning av skälet att det blir allt mer akut att börja agera. Utöver ökad genomsnittlig temperatur och höjda vattennivåer kommer extrema väderhändelser bli allt vanligare.

Digitalisering, automatisering och AI-ifiering

Den disruptiva teknikutvecklingen som bygger på att analogt blir digitalt, allt kopplas upp med allt och att algoritmerna blir smartare och smartare förändrar allt, på gott och ont. Vi ser i nutid hur digitala plattformar, digitalisering och artificiell intelligens förändrar hur vi jobbar, vad som köps och säljs och på vilket sätt, vilket vittnar om hur framtiden kan komma att se ut: som ett mer eller mindre självgående nätverkssamhälle, där allt är uppkopplat med allt.

Geopolitisk ombyggnad och ekonomisk maktförskjutning

Den geopolitiska kartan ritas om med ombyggnad av relationer mellan maktsfärer, där den ekonomisk maktförskjutningen från väst till öst är en del. Mycket av den avancerade teknikutvecklingen sker i Kina, som planerar att bli världsledande, en "AI-first"-ekonomi" redan år 2030². Det är inte heller bara på AI-området Kina håller på att köra om land efter land. Kinas andel av världsekonomin blir allt större. I ett längre historiskt perspektiv är detta inget nytt, snarare "back to normal" om vi backar bandet ett par hundra år. Då stod Indien och Kina³ för mer än hälften av världsekonomin, och vi är på väg dit igen.

Urbanisering med nödvändig nyansering

Såväl globalt som i Sverige kommer andelen av befolkningen som bor i urbana områden att öka mot 2050, enligt FN:s prognoser⁴. Medan de mest dramatiska förändringarna väntas ske i utvecklingsländer fortsätter urbaniseringen från relativt sett höga nivåer i Sverige.

Det finns dock skäl att nyansera bilden av hur de demografiska förändringarna i Sverige ser ut. Man kan lätt tro att storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö växer på grund av inrikes flyttnetto, men så är inte fallet. Storstäderna har de senaste åren ett negativt inrikes flyttnetto och växer på grund av högt födelsenetto och invandring⁵. De kommuner som växer på grund av inrikes flyttnetto är i själva verket i första hand kranskommuner till storstäder och större städer, som Umeå. Det är här den egentliga urbaniseringen sker i Sverige, till storstadsregioner och till många av landets större städer utanför storstadsregionerna.

Åldrande befolkningar

Slutligen en av de ”säkrare” förändringarna att ta hänsyn till med sikte mot 2050: en åldrande befolkning. Mot 2030 ökar befolkningen i Sverige enligt SCB⁶ med 9%, medan andelen i åldersgruppen 80+ ökar med 54%. År 2050 kommer andelen 80+ i Sverige vara nästan dubbelt så hög som idag⁷. Även om morgondagens äldre blir friskare än dagens, kommer det att innebära ett kostnadstryck på kommuner och regioner. Det kommer också innebära att samhället behöver anpassas i högre utsträckning för en ökad äldre befolkning.

De tunga megatrenderna driver tillsammans med andra faktorer fram andra trender redan idag, med mer direkta konsekvenser på Kalmar län. Vilka dessa trender är fokuserar vi på i nästa avsnitt.

12 TUNGA TRENDER SOM PÅVERKAR KALMAR LÄN

1. Coronakrisen: den stora katalysatorn

Coronakrisen har å ena sidan förändrat världen totalt i det kortare perspektivet, med helt nedstängda samhällen världen över. Men i perspektivet 2030 ter sig krisen i huvudsak som en katalysator för de förändringar som redan var inledda eller som låg i korten. Det handlar snarare om att befintliga trender accelereras, än att helt nya trender uppstår. Allra tydligast ser vi det på områden som rör omställning till följd av digitaliseringen, där distansarbete och e-handel har tagit rejäla kliv framåt i utvecklingen.

Att Coronakrisen inte bara har förlorare utan även vinnare framgår tydligt av figuren nedan. Trots den värsta ekonomiska krisen sedan 30-talets depression går många av de största teknikföretagen i världen, som Apple och Amazon, som tåget.

För Kalmar län finns i och med den accelererade utvecklingen möjligheter att få utväxling på den lokala attraktiviteten som redan finns i form av lugn, naturvärden och vackra miljöer. Hindren till att göra verklighet av drömmen av en lite lantligare tillvaro där arbetet i huvudsak sker på distans blir, givet god digital uppkoppling, allt lägre. Men för att kunna dra nytta av det nya världsläget krävs platser för boende och arbete som erbjuder en funktionell vardag, såväl som ett sammanhang som potentiella inflyttare finner så attraktivt att de flyttar till.

2. Ökat fokus på hållbarhet

Klimatförändringar och andra miljöaspekter som biologisk mångfald, tillsammans med andra grundläggande globala utmaningar är bakgrunden till FN:s arbete med de globala målen och Agenda 2030. Agendan är enligt den av FN (UNDP) drivna sidan *globalamalen.se* ”den mest ambitiösa agendan för hållbar utveckling som världens länder någonsin antagit och finns till för att uppnå fyra fantastiska saker till år 2030: Att avskaffa extrem fattigdom. Att minska ojämlikheter och orättvisor i världen. Att främja fred och rättvisa. Att lösa klimatkrisen”. Allt fler organisationer inom offentlig, ideell och privat sektor integrerar nu de 17 målen i sina egna visioner, strategier och planer. Nyckeltal till samtliga mål finns framtagna av rådet för främjande av kommunala analyser⁸.

Figur 2, de 17 globala målen för hållbar utveckling.

Hållbarhet och Agenda 2030 har ett vitt omfång. I arbetet för regional utveckling prioriterar Region Kalmar län hållbar tillväxt, vatten, klimatpåverkan och klimatanpassning, en giftfri vardag samt länets unika natur- och kulturmiljöer. Länet har bland annat som mål att vara en fossilbränslefri region 2030. När svenska allmänheten tillfrågas⁹ är det just frågor med koppling till miljö och klimat som förknippas med hållbar utveckling.

3. Ökad och mer flerdimensionell ojämlikhet

1900-talet bjöd på en hisnande resa mot ökad jämlikhet i Sverige, i Västvärlden och på slutet av seklet även i världen i stort. De senaste årtiondena har kurvorna vänt tillbaka på många håll i världen. Sverige har sedan början av 00-talet gått från att vara minst till mest ojämnt i Norden, visar Världsbanken¹⁰. Ojämlikheten handlar om fördelningen av materiella resurser och beror i hög grad på vad människors position på kunskapsekonomins arbetsmarknad. I ett framtidsperspektiv blir ojämlikhetens drivkrafter så många fler:

Urbaniseringen driver mycket ojämlikhet, i termer av vilka jobb som finns i glesa sammanhang, liksom skillnader i tillgång till välfärd. Vi kan även konstatera att klimatförändringarna tenderar till att drabba glesbefolkade områden hårdare än andra. Exempelvis blir effekterna av extremväder större på grund av en sämre krissamordning. Kustnära miljöer påverkas av höjda havsvattennivåer. Dessutom, i kampen mot klimatförändringarna kan allt fler regleringar kring människors livsstil

förväntas komma. För den som då är beroende av en fossildrivna transporter lär det innebära att tumskruvorna dras åt.

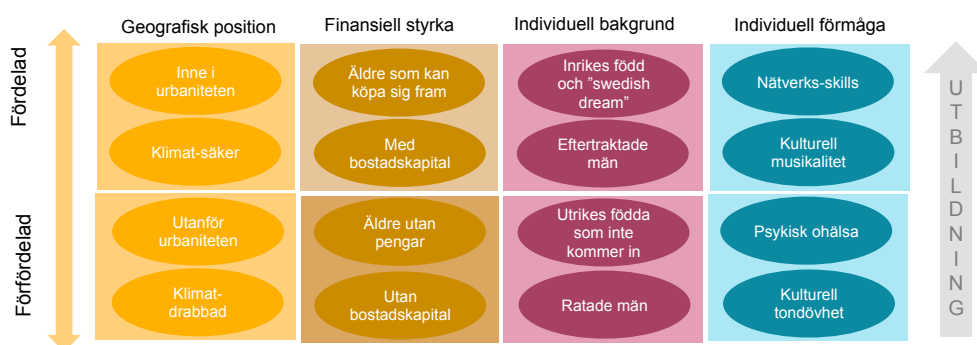
I framtiden uppstår sannolikt klyftor inom gruppen äldre då *resurskrisen i välfärden drabbar äldre utan resurser*. En annan betydande finansiell fråga är hur bostadskapitalet kommer att fördelas när 40-talisterna går ur tiden. Detta är en finansiell bubblare och joker som kommer att innebära väsentligt mer finansiellt kapital till vissa och ingenting till andra.

Vår tids stora sociala samhällsproblem är *de stora skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda*. Under överskådlig tid kommer utrikes födda som (heterogen) grupp ligga sämre till på nästan alla skalor. Exempel på "Swedish dream", att från svåra förutsättningar ta sig fram som utrikes född, finns dock och kommer finnas, och kommer innebära hög status. Det går inte att komma ifrån att kön fortfarande spelar roll, och i ett framtidsperspektiv är det kanske bland männen skiktningen kan komma att ske. Statsvetaren Bo Rothstein pekar¹¹ på de *tredubbel ratade* männen (på arbets-, partner-, och den sociala marknaden). Samtidigt finns i andra änden av spektrumet en annan grupp män som har det mycket väl förspänt.

Nätverks-förmågor utanför arbetslivet krävs för att skapa ingångar till det, och förmåga att hantera folk kommer att skikta människor i arbetslivet ytterligare. Dagens arbetsliv kräver mer av detta än gårdagens då det förr var vanligare, framförallt på mindre orter, att man kände alla i sin närmiljö och visste vilka arbetsplatser det fanns och kände kanske de som jobbade där. Idag finns inte samma lättlästa sociala kontext och det åligger individen själv i mycket högre grad att bilda sådana strukturer genom sitt eget kontaktknytande. Detta ställer höga krav på social och kulturell "musikalitet".

Ökad *psykisk ohälsa* kan paralysera även personer med goda materiella förutsättningar. Alla kan gå in i väggen, men i nuläget är det alltså slagsida mot kvinnor i offentlig sektor¹². Slutligen kan man inte bortse från *utbildningsnivåns* fortsatta påverkan framöver. SCB visar entydigt hur såväl barnlöshet, hälsa, livslängd och familjeförhållanden skiljer sig beroende på vilken utbildningsnivå människor har¹³.

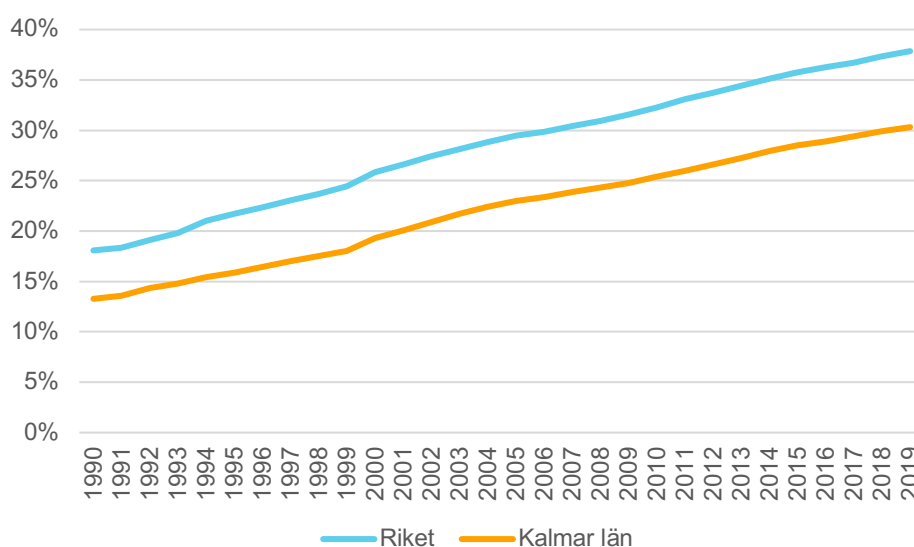
En översiktlig sammanställning¹⁴ av vilka grupper som vinner och förlorar på framtidens ojämlikhet återfinns i figuren nedan:

Figur 3, ökad och mer flerdimensionell ojämlikhet.

Att betydande delar av kommunerna i Kalmar län befinner sig utanför urbaniteten, har en hög andel utrikes födda, och en relativt låg utbildningsnivå, är utgångslägen som är viktiga att förstå för att kunna adressera den flerdimensionella ojämlikheten.

En ökad utbildningsnivå leder generellt till förbättrade resultat inom det mesta som går att mäta kring social hållbarhet. Detta är dock lättare sagt än gjort. Att förbättra skolresultaten samt locka personer med högre utbildning kräver ett långsiktigt och hårt arbete i samverkan mellan samhällssektorer och aktörer. Andelen med eftergymnasial utbildning i länet ökar men gapet till andelen i landet som helhet minskar samtidigt inte.

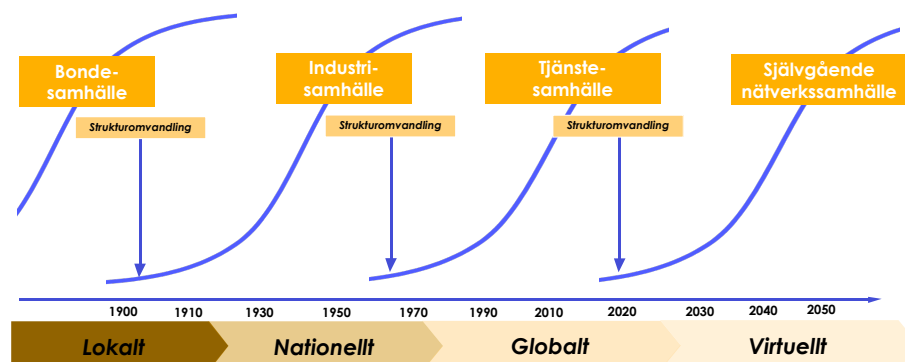

Figur 4, Andel med eftergymnasial utbildning (16-74 år) i riket och i Kalmar län 1990-2019.
Källa: SCB

4. Teknikdriven transformation av arbets-, vardags- och samhällsliv

Som noterats i avsnittet om megatrender är vi mitt uppe i en teknikdriven transformation som griper in i livets alla områden. Inom arbets- och näringslivet förändrar digitalisering och automatisering värdekedjors innehåll, vad och hur värden skapas och därmed kompetensbehov, organisering och ledarskap. Denna process har nått olika långt inom olika branscher och i olika organisationer och det är viktigt mer eller mindre för alla att se till att man är med på tåget. I kölvattnet av automatisering och digitalisering blir jobben mer avancerade.

Vi befinner oss i ett till stor del postindustriellt och globaliserat tjänstesamhälle, och på 10 års sikt lär inte hela den verkligheten ha välts över ända. Samtidigt börjar en ny epok formas, som vi ser förändrar både produktionsordning, institutioner och kultur redan idag. Utvecklingen går mot en värld som kan beskrivas som ett mer eller mindre självgående nätverkssamhälle, där allt är uppkopplat med allt.

Figur 5, mot ett självgående nätverkssamhälle.

Den här utvecklingen innebär i bästa fall att urbana kvaliteter och fysiska avstånd får allt mindre betydelse för den ekonomiska produktionen. Det skulle möjligtvis innebära att länets fina boendemiljöer upplevs attraktiva av allt fler. Under alla omständigheter driver teknikutvecklingen förändringar i arbets- vardags- och samhällsliv, vilket i sin tur leder till nya behov av hur agera och verka, styra och leda kommunerna och regionen.

5. Tilltagande kompetensbrist i dubbel bemärkelse

Kompetensbrist är en av de riktigt stora frågorna på arbetsmarknaden. Företag hindras från att växa av brist på kompetens¹⁵. Därtill är i stort sett alla större yrken inom offentlig sektor nu bristyrken.

Problemet är att de allra flesta av bristyrkena kräver minst gymnasieutbildning, allt som oftast ännu högre. För de med kortare utbildning än gymnasium är tillgången på jobb istället låg. Hård konkurrens gör att människor utanför arbetsmarknaden har en tuff tillvaro, inte minst många utrikes födda med begränsade språkkunskaper och låg utbildningsnivå. Det krävs såväl tur som hårt arbete att få de jobb som finns, och många är i stort behov av att uppdatera sin kompetens. ”Kompetensbrist” i något hänseende råder alltså på båda sidor av arbetsmarknaden, vilket leder till en betydande matchningsproblematik i Kalmar län precis som i många andra län.

När arbetslivets förändringstakt drivs upp avskrivs värdet av kunskaper och kompetenser snabbare. Det innebär att den kunskap som eleven eller studenten får del av under en utbildning kan vara irrelevant när utbildningstiden är slut. Att underlätta att ta steg vidare i ”kunskapskedjor” i arbetslivet är betydelsefullt, att undersköterskan ges möjligheter att vidareutbilda sig till sjuksköterska, sjuksköterskan till specialistsköterska osv.

Miljardbelopp investeras världen över i företag som vill revolutionera utbildningen med lärverktyg och lärplattformar för accelererat lärande och masstillgängliga utbildningar. I Sverige startades 2017 branschorganisationen Swedish Edtech med ett 70-tal medlemmar, men trots stora investeringar och faktumet att Sverige annars är ett hett land för teknik-startups, har just denna bransch haft det trögt på sin hemmamarknad.

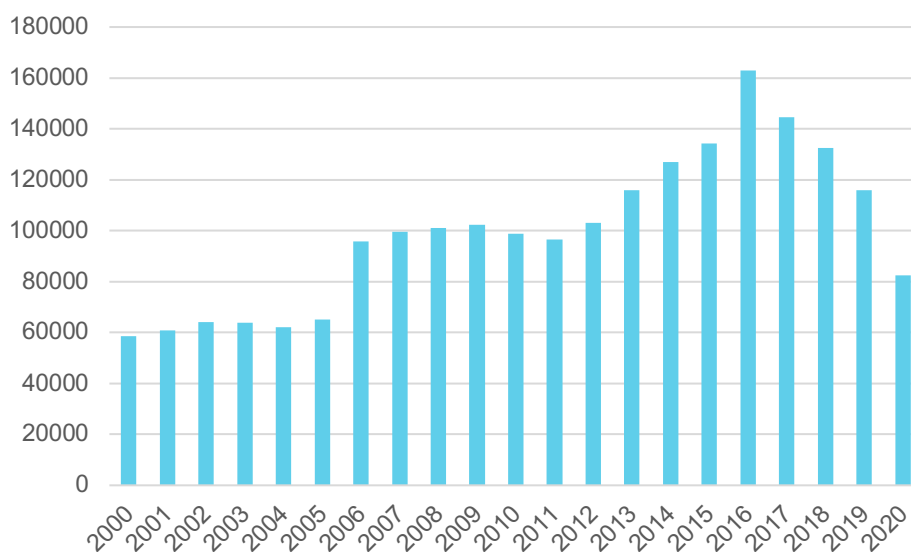
Den uppenbara konsekvensen av kompetensbrist är allt hårdare konkurrens om befintliga och nya medarbetare, något som inte minst många offentliga verksamheter känner av. För arbetsmarknader i glesbefolkade områden kan kompetensbrist leda till företagsflykt som i sin tur gör att avbefolkningen snabbas

upp, med försämrade offentlig service som följd och lägre attraktionskraft på den arbetskraft som behövs. För företag är det ett uppenbart tillväxthinder och något som pressar upp lönekostnaderna.

Om framtidens arbetsliv inte ska präglas av kompetensbrist behöver glappen i utbildningssystemet överbryggas, vilket kräver flexibilitet och innovation från många olika aktörer. Ett exempel på detta är den gemensamma långsiktiga och strategiska satsning på forskning och utbildning inom det skogliga och skogsindustriella område som företagen Södra skogsägarna och IKEA of Sweden gör tillsammans med Linnéuniversitetet. I Västervik är testbädden för drönare ett nyskapande samarbete i tiden mellan kommun, näringsliv, akademi, forsknings- och innovationsfinansiärer. Det pågår även ett arbete med att ta fram underlag för de områden där det finns stor kompetensbrist i Kalmar län, först ut är en rapport om kompetens inom teknik och industri.

6. Från migration till integration

Det stora antal asylsökande som kom till Sverige under flyktingkrisen 2015 satte sitt tydliga spår i såväl politiken som statistiken. Sedan dess har gränserna stängts och antalet asylsökande är sedan 2016 tillbaka på låga nivåer. I dagsläget ser det osannolikt ut att gränserna inom överskådlig framtid åter kommer att stå lika öppna som under 2015. Debatten om migration har istället övergått till att handla om integration, i betydelsen att nyanlända tar sig in på arbetsmarknaden.

Figur 6, invandrade personer till Sverige per år, 2000-2020.

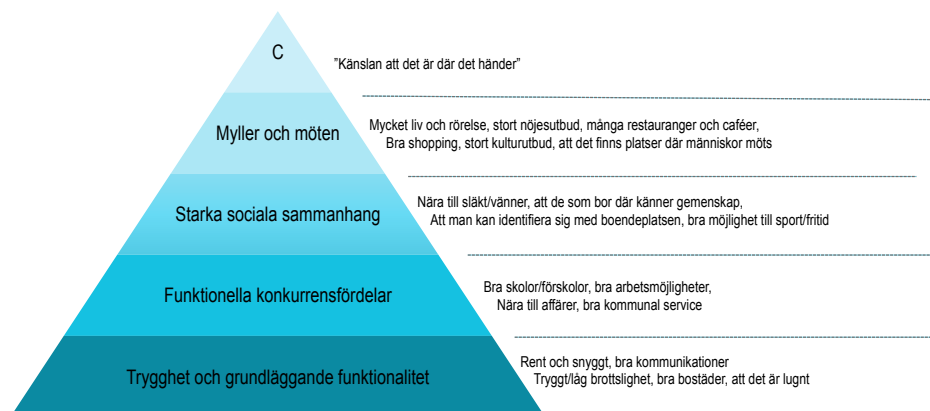
Människor som invandrat från andra länder – särskilt länder utanför Europa – har redan tidigare haft svårt att hitta sysselsättning i Sverige och den frågan kommer stå högt på många dagordningar framöver. Många personer som kommit till Sverige har ett stort behov av kompetenslyft och/eller validering av befintliga kunskaper. Kompetenshöjande utbildningar behöver snabbas upp.

Åren som följer kommer att vara starkt präglade av hur samhället och arbetsmarknaden, inte minst på regional och lokal nivå, hanterar och förhåller sig till migrationen och dess konsekvenser. I Kalmar län tillhör Hultsfred och Högsby

de kommuner i landet som välkomnat högst andel asylsökande relativt sin befolkning.

7. Trygghetsfrågor allt hetare för platser

Kairos Futures mätningar¹⁶ pekar entydigt på att trygghet är den grundläggande kvalitet som människor söker när de väljer plats att bo på. Det är kanske inte den mest spännande kvaliteten att marknadsföra men om tryggheten fallerar faller ofta hela platsens attraktivitet. Och det händer saker kring trygghetsfrågorna i Sverige. Ämnet har fått betydligt mer medieuppmärksamhet de senaste åren, och svenskarna tycker också att platsen där de bor blir mindre trygg. Av de 99 kommuner som genomförde en medborgarundersökning i SCB:s regi¹⁷ åren 2015 och 2019 hade 69 kommuner en försämrad upplevd trygghet år 2019 jämfört med 2015. På bostadsmarknaden syns numera ibland ”gated community”-erbjudanden, exempelvis Strandudden¹⁸ i Gnosjö.

Figur 7, platspyramiden (från Kairos Futures Stora Jobbstudien från 2015), där det viktigaste enligt svenskar är i botten av pyramiden medan mindre vanliga och mer förhandlingsbara krav ligger högre upp.

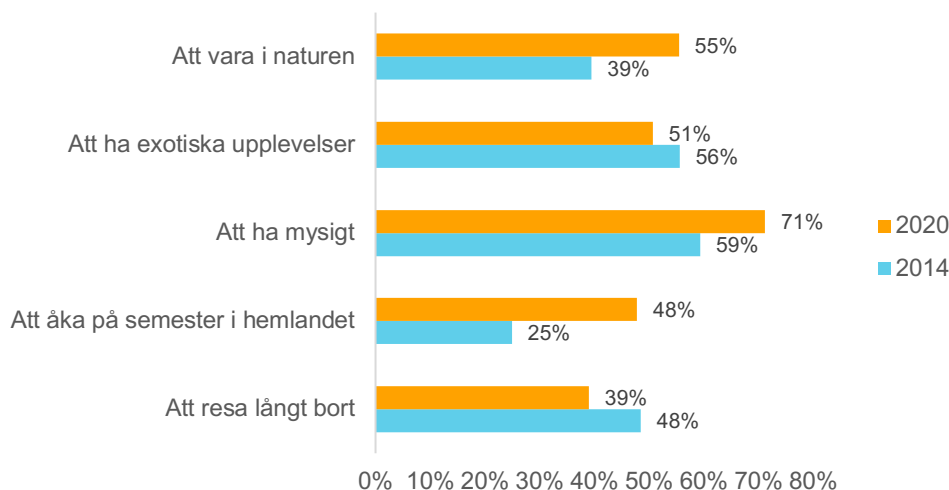
För Kalmar län är en säkrad trygghet extra viktig. En storstad kan möjligen komma undan med fläckvis otrygghet då den accepteras som en del i konceptet ”stad”. I mer rurala miljöer går platsattraktiviteten förlorad den stund tryggheten inte längre upplevs vara där. För mindre samhällen där många unga flyttar ut är det extra viktigt att man upplevt en god och trygg uppväxt så att man överväger att återvända när det är dags att bilda familj.

8. Turbulenta tider för resandet men mindre turbulenta resenärer

Den näring som har drabbats värst och mest av Coronakrisen är besöksnäringen. Efter en lång tid av outtröttlig tillväxt har branschen kring resande först drabbats av ett ifrågasättande när klimatfrågan och utsläppsminskningar kom mer i fokus. Sedan kom pandemin och satte tvärstopp för mycket av resandet.

Det som kan konstateras är att pandemin har accelererat pågående förändringar även inom resandet. Färre människor reser utomlands, men redan innan Corona kom med i bilden fanns en urstark hemestertrend. Överlag sker ett skifte bland resenärernas ideal¹⁹ från det ”Hemingwayska” upptäckandet av det exotiska till ett väsentligt starkare fokus på mys, nära och naturnära. I figuren nedan visas vilken status nordiska resenärer tillmäter olika aspekter på resande och hur det har förändrats över tid. På så sätt kan man säga att det svänger rejält i branschen, men

besökarna verkar ha lugnat ned sig en aning. Transportmässigt är flygets framtid skakig, medan hemestertrenden lyfter resandet med bil²⁰.

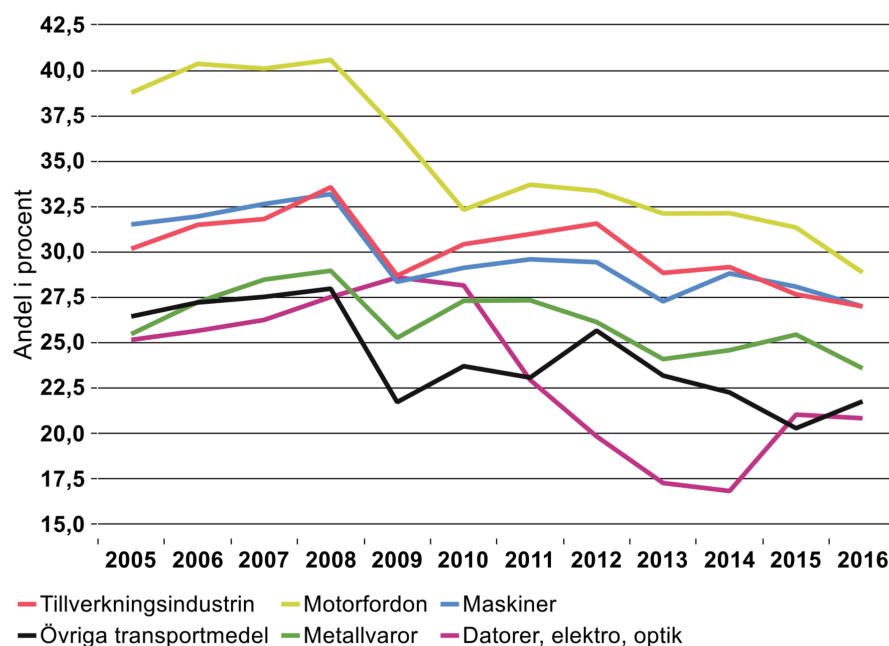
Figur 8, mer mys, mer nära, mer natur i fokus för resandet — andel som anser att följande är statusfyllt i sina bekantskapskretsar gällande resandet.

För Kalmar län är utvecklingen naturligtvis en stor möjlighet som tas vara på i det pågående arbetet med en besöksstrategi mot 2030. Här innefattas såväl året runt attraktivitet som att bygga destinationer och stärka länets besöksmål i samverkan med kollegor i omgivande län. Länets attraktioner och miljöer erbjuder de kvaliteter som är på uppgång. Men besöksnäringen är i förändring och framåt gäller det att vara snabbfotad i förverkligandet av strategins långsiktiga riktning och principer.

9. Produktionen flyttar till hemmamarknaden

En av de mest genomgripande samhällsförändringarna i västvärlden de senaste decennierna har varit flytten av framförallt industriell produktion från väst till öst: till Kina, men även andra länder med ännu lägre produktionskostnader. Detta har varit kärnan i den globaliseringsvåg kring sekelskiftet som har fått enorma konsekvenser. Med ny teknik som möjliggörare, tillsammans med ökade protektionistiska strömningar i kölvattnet av geopolitiska konflikter²¹ har utlokaliseringen av produktion vänt till en tillbakalokalisering eller *reshoring*. Som figuren nedan visar är trenden högst aktuell i Sverige²², men även inom EU²³ och USA²⁴.

Diagram 4: Importerat förädlingsvärde av industrins bruttoexport, andel i procent

Källa: OECD, Teknikföretagen.

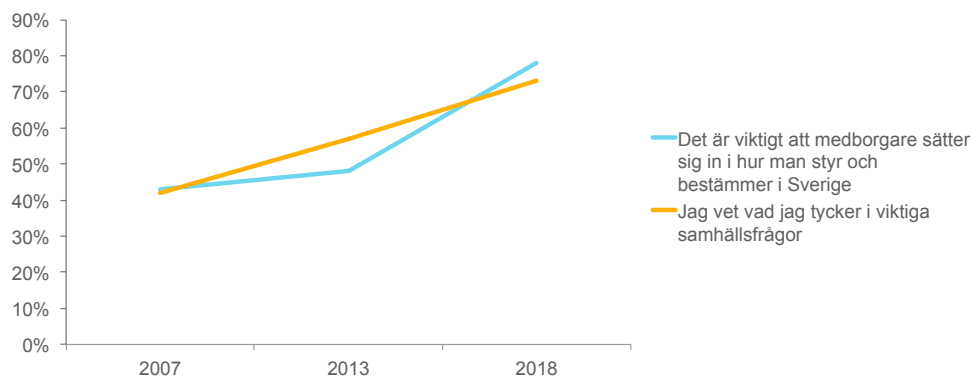
Figur 9, trenden kring återindustrialisering illustrerad med minskad andel importerat förädlingsvärde.

För ett industriellt starkt län som Kalmar, är det intressant att produktionen i många fall ser ut att flytta hem. Men det innebär också en utmaning, att kunna erbjuda den kompetens som modern industriell produktion kräver. En drivkraft i återflyttandet är den tilltagande automatiseringen, vilken gör skillnaderna i länders lönekostnader mindre betydelsefulla. Det ökar istället kravet på kompetensen att manövrera och underhålla robotar.

10. Politikens återkomst

Efter vad som benämndes som ”historiens slut”²⁵, tiden efter Sovjetunionens sammanbrott och kapitalismens totala seger över den kommunistiska samhällsmodellen, ansågs marknaden snarare än politiken besitta lösningarna för framtiden. Nu syns flera tecken på att politiken gör come back.

Data visar att det politiska intresset ökar bland unga. Även globalt ökar politikens betydelse i människors liv²⁶. Inte minst har de senaste årens turbulens som kulminerat i Coronakrisen visat att politiken har handlingskraft. Till och med till den grad att den kan stänga ned stora delar av världens samhällen.

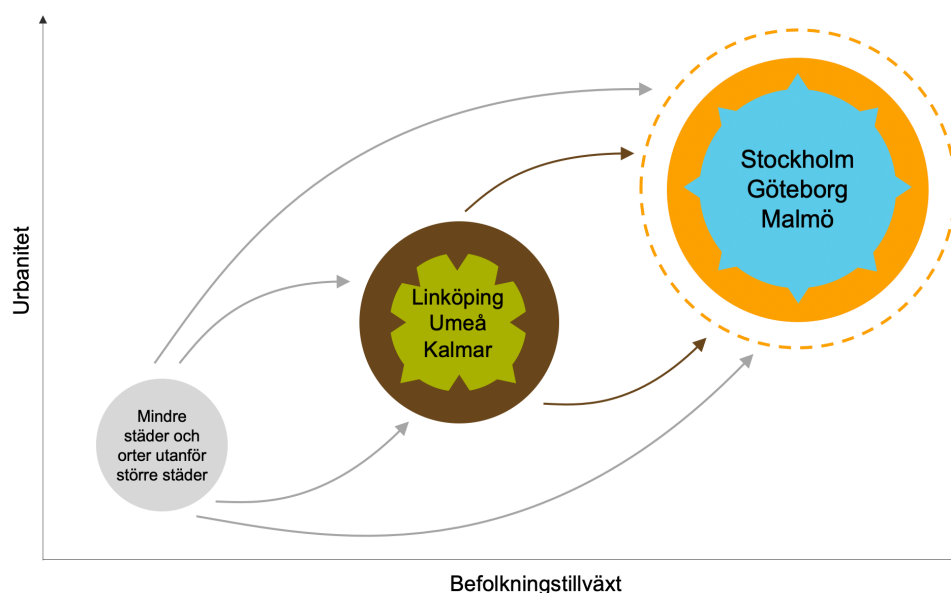

Figur 10, andel 18-29 år som instämmer i påståendena. Källa: MUCF.

Ett ökat politiskt intresse innebär sannolikt också en stigande förväntan på att politiskt styrda församlingar både agerar och levererar, i takt med tiden. För att lyckas med detta är en regional analys av det här slaget en klok investering, ett fundament i ett större arbete med att utforska och hitta nya sätt att ta sig an det regionala utvecklingsuppdraget.

11. Förtätning kring urbana regioner och växande "kransbygd"

En allt större andel av världens befolkning bor i eller kring större städer. Alltmer av jobb, kultur, makt och resurser koncentreras kring de större städerna. Fler söker sig dit, för försörjning och för att förverkliga sina livsdrömmar. Sveriges storstadsområden växer också mest, men som beskrivits i avsnittet om megatrender växer Göteborg, Malmö och Stockholm på grund av *högt födelsenetto och invandring*. De kommuner som växer på grund av *inrikes flyttar* är i själva verket i första hand "kransbygden" – det glesare, lugnare och naturnära omlandet inom bekvämt pendlingsavstånd (orange i bild). Flyttströmmarna ut ur storstadskommunerna (blått i bild) drivs av stigande bostadspriser och en längtan till lugn, ro, natur och trygghet.

Figur 11, schematisk bild över flyttströmmarna mellan olika kommungrupper. De stora flyttströmmarna idag går mot mellanstora städer och från storstäder ut till den stadsnära landsbygden ("kransbygden"). Baserat på flyttsiffror från SCB.

En delvis annan utveckling syns kring regionala urbana centra (grönt i bild), dvs. medelstora städer med universitet eller högskola och deras omland (brunt i bild). Här är flyttströmmarna huvudsakligen inåtriktade men det finns även ett utflöde av samma typ som kring storstäderna.

Kalmar med ett växande tjänstebaserat arbetsliv är ett tydligt exempel på sådana regionala centra. Kommunen är en utpräglad inpendlingskommun för Borgholm. Mörbylånga, Torsås och till del även Nybro och Mönsterås. Ett liknande, mindre system finns runt Oskarshamn med stark inpendling från Mönsterås och Högsby. En konsekvens av utvecklingen på länsnivå är ökade skillnader för boende, givet pendlingsmöjligheter till större städer. Mer om detta i nästföljande kapitel.

12. Redan tuff offentlig ekonomi blir tuffare

Sveriges kommuner och regioner står inför en ekonomisk situation som ser mindre gynnsam ut än vad den har varit tidigare. Trots en i närtid långvarig högkonjunktur, beräknas kommunerna behöva låna alltmer de kommande åren och det ekonomiska utrymmet minskar. Bakom utvecklingen ligger en högre andel äldre och ökade kostnader för kommunerna i flyktingkrisens kölvatten samt långsiktiga effekter av pandemin.

Det är även brist på resurser i form av kompetens. I stort sett varje yrke inom vård, skola och omsorg är bristyrken, inte minst lärare av olika slag. Sammantaget tvingar detta fram förändring av arbetsformer, organisering, samarbeten, nya sätt att effektivisera och skapa värden med teknik som stöd.

MOT EN NY GIV

Kalmar län, Sverige och världen har under de senaste 40 åren präglats av omvärldstrender som inte gynnat regionen i allmänhet och extra kraftigt missgynnat vissa kommuner. Framöver händer det dock saker som kan ändra på spelplanen. En omfattande omställning till hållbar verksamhet, digitalisering av

industrin och arbetslivet, en inte lika okritisk hållning till laissez faire-globalisering och outsourcing av produktion på den politiska menyn än som rådde kring millennieskiftet, samt med distansarbete potentiellt högre flexibilitet närt det gäller val av plats kan skapa helt nya vinnare och förlorare. Regionen behöver ligga på rätt sida i dessa förändringsprocesser för att inte missa tåget.

SLUTSATSER

De viktigaste slutsatserna från avsnittet ovan är följande:

- **Fem megatrender driver världen framåt – inklusive Kalmar län.** Klimatförändringar, digitaliseringsdrivna teknologier, geopolitisk ombyggnad och maktförflyttningar, urbanisering och åldrande befolkningar sätter ramarna och driver fram de trender som mer direkt påverkar Kalmar län mot 2030.
- **Allt viktigare för Kalmar län att stå sig i ett kunskapsintensivare och urbaniserat samhälle.** Med goda skolresultat och god utbildning säkras framtidsstron. Det är en långsiktig investering med låg risk. I nära samarbete med näringsliv, utbildningsanordnare och akademi kan länet laddas med kunskap, forskning och innovation, höja utbildningsnivån och stödja vidare- och fortbildning över hela spektrat. Matchningen mellan den kompetens som finns och den som efterfrågas måste förbättras och här bör en bredare uppfattning vad gäller kompetens är enbart formella meriter och kvalifikationer råda.

Vidare behöver man stärka de system av arbete och boende som finns inom länet och öka integrationen med växande arbetsmarknader i dess omland. Då kan såväl människor som företag växa. Detta är avgörande om länets medborgare inte ska bli en del av framtidens ojämlikhet.

- **Säkra trygghet och mjuka livskvaliteter avgörande i turbulenta tider.** Det tidiga 2000-talet har hittills präglats av stor turbulens där snabba tekniska förändringar och samhällsomvälvningar har skapat osäkerhet. Kalmar län har i det perspektivet styrkor i sina lantliga sammanhang som innebär goda möjligheter att erbjuda en trygg plats med både starka sociala nätverk och stora naturvärden för boende såväl som besökare.
- **En ny giv erbjuder nya möjligheter.** Efter flera årtionden av utveckling mot mer globalisering, urbanisering och outsourcing har dessa trender till viss del stannat av eller kontrats av mottrender. Utvecklingen har missgynnat Kalmar län och en eventuell vändning erbjuder möjligheter att nå ny framgång med digitaliserad produktion och hållbar verksamhet.
- **Nya krav ställs på kommunala och regionala aktörers sätt att arbeta med sina respektive delar av samhällskontraktet.** Det krävs mod och handlingskraft att testa och prova, att utforska nya format, nya förhållningssätt, nya samarbeten, ny resursallokering. Och det med medborgare som deltar i eller i alla fall med på tåget. Det pilotprojekt som denna rapport är en del av, är ett gott exempel på hur utforska nya förhållnings- och arbetssätt i genomförandet av, i detta fall, det regionala utvecklingsuppdraget.

Nu har vi tittat på omvärldstrender som påverkar regioner. I nästa avsnitt zoomar vi in på regionen och tittar lite närmare på hur den fungerar.

KALMAR LÄN UR ETT FÅGELPERSPEKTIV

I det här avsnittet beskriver vi Kalmar län, dess regionala sammanhang, och de olika roller kommunerna spelar i systemet.

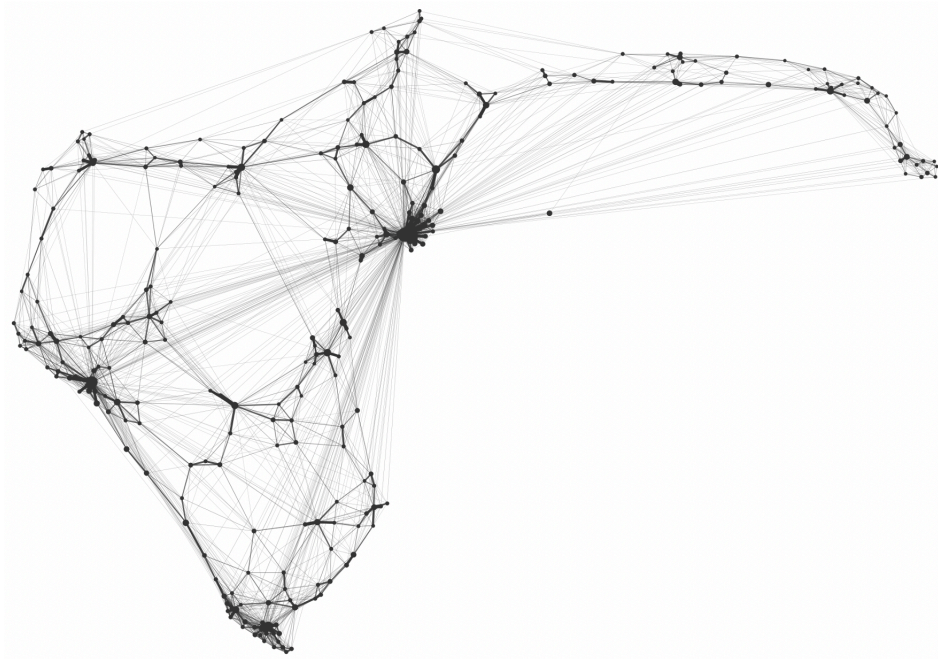
DET SVENSKA ARBETSMARKNADSNÄTVERKET

Traditionellt använder vi landskap eller län/regioner när vi vill lyfta blicken dela upp Sverige i lite större naturliga delar än kommuner. Sådana kartor kan ge en hyfsad bild, men det som har större betydelse är ren geografisk position för hur strukturerna kring och mellan kommuner fungerar är de *relationer* som finns.

Så kallade *funktionella analysregioner*, eller FA-regioner fångar detta något bättre än de mer traditionella indelningarna och genom att studera dessa kan vi säga vissa saker om historisk utveckling. Den övergripande förändringen beträffande lokala arbetsmarknader de senaste årtiondena är att de har blivit *större* och *färre*. Från att ha varit 187 stycken år 1970 har de växt i storlek men krympt till antal. Detta tyder på längre pendling och ökad trafik och integration mellan olika kommuner.

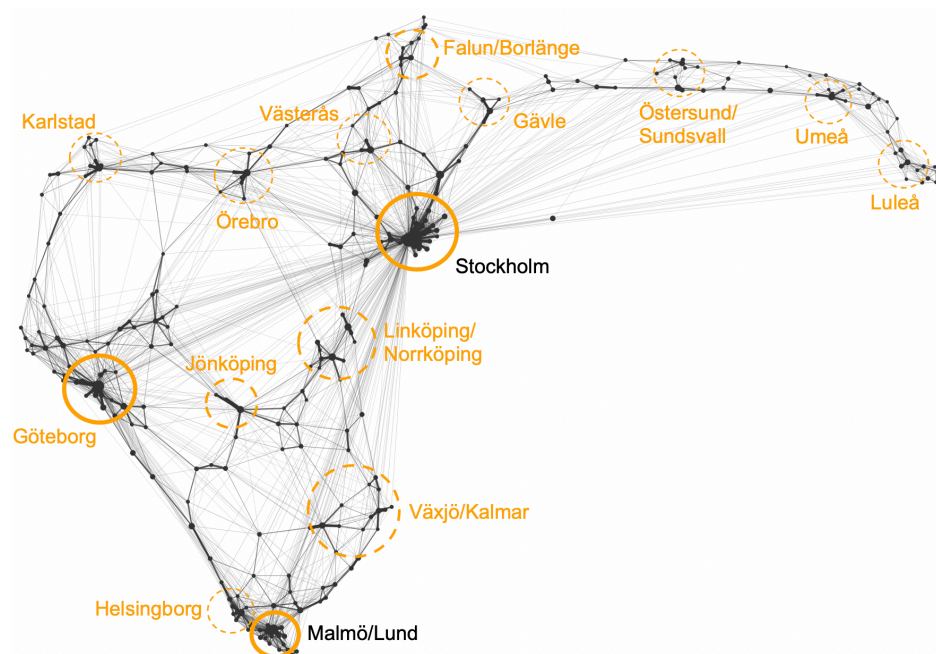
Det finns begränsningar med det perspektivet, FA-regioner fokuserar på gränser och delar fortfarande upp landet i separata delar och missar komplexiteten kring gränsdragningar och inomregional struktur. För att fånga mer komplexa mönster har vi tagit fram ett *nätverk*.

Det är med andra ord idag mer relevant att tala om ett mer och mer integrerat arbetsmarknadsnätverk än separata lokala arbetsmarknader. I figuren nedan visas en bild av det svenska arbetsmarknadsnätverket. Nätverket bygger på pendlingsrelationer mellan kommuner. Tjockare linjer innebär mer pendling (in- och utpendling) mellan kommuner. Hög pendling leder också till kortare linjer mellan kommunerna.

Figur 12, det svenska arbetsmarknadsnätverket, skapat genom att simulera partiklar (kommuner) sammankopplade med elastiska band (mellankommunal pendlingstrafik).

En skarpsynt observatör kan möjligtvis gissa vilka delar av nätverket som representerar vilka delar av Sverige, men det hela blir tydligare om vi markerar ut större städer och deras lokala sammanhang.

Figur 13, det svenska arbetsmarknadsnätverket med större städer och deras omland markerade.

Agglomerationerna och det viktiga agglomerationskapitalet

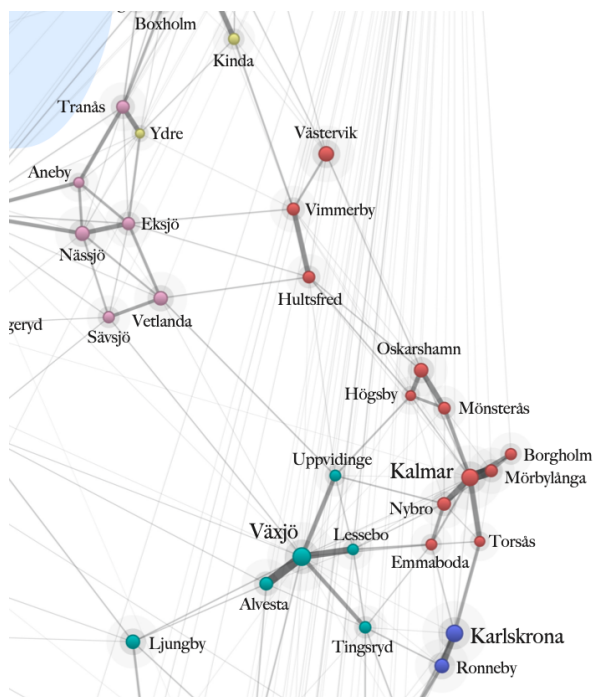
Bilden av arbetsmarknadsnätverket gör tydligt att det finns tre huvudsakliga förtätningar kring de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Dessa medför stora ekonomiska fördelar. Här finns mycket av det som skapar framgång: storregioner, eller *agglomerationer*.

Kring Sveriges större städer kan vi också se att mindre knutar börjar formas, om än inte med samma massa som de kring storstäderna. Dessa mindre agglomerationer är inte lika fördelsskapande som de större, men på god väg åt det hållet. Generellt gäller: ju *mer integrerad* en kommun är i en så *stor agglomeration* som möjligt, desto *bättre grundförutsättningar* har kommunen. Kommuner med sådant *agglomerationskapital* har med andra ord grundläggande fördelar.

Agglomerationskapitalet definierar vi som en summa av kommunens egen befolkning och den befolkning i andra kommuner man har tillgång till via pendlingsrelationer, justerat med hur stor andel av befolkningen som har eftergymnasial utbildning. Kommuner med högt agglomerationskapital är alltså stora och/eller har tillgång till en stor, väl utbildad befolkning genom pendlingsrelationer.

Kalmar län är inte en knut i arbetsmarknadsnätverket

Tittar vi närmare på delen av arbetsmarknadsnätverket kring Kalmar län kan vi direkt se att länet inte direkt bildar en knut. Snarare än att Kalmar län bildar en enda förtätning i nätverket ingår de södra nio kommunerna i ett större sammanhang som innefattar delar av Kronobergs län och Blekinge, medan de tre kommunerna i norr är avskurna i sitt eget mindre sammanhang, med mycket svaga kopplingar åt flera håll: mot Östergötland norrut, Jönköpingsregionen i väst och resten av Kalmar-Växjö-Karlskrona/Ronneby-systemet söderut.

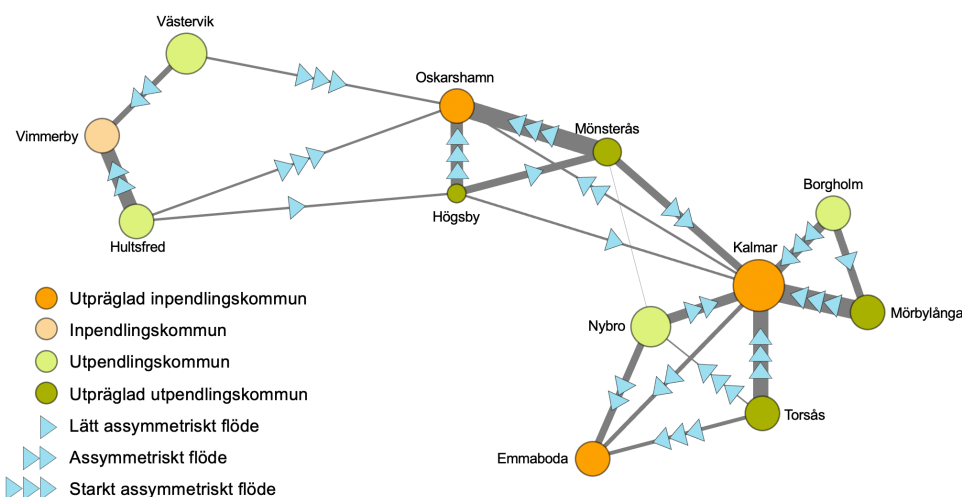
Figur 14, närbild av arbetsmarknadsnätverket kring Kalmar län.

Detta gör onekligen norra delen av länet isolerat. Västervik är till exempel den kommun i hela Svealand och Götaland som har allra minst pendlingstrafik in och ut i förhållande till folkmängden.

Ett trekärnigt län

Tittar vi lite mer i detalj på hur pendlingsflödena ser ut inom länet framträder en bild av tre delsystem. Hultsfred, Vimmerby och Västervik i norr är sitt eget system med mycket litet (men nästan enkelriktat) flöde söderut. Vimmerby är lite av en inpendlingskommun och utgör ett mindre centrum i sammanhanget, även om differentieringen mellan inpendlings- och utpendlingskommuner är lägre än i de södra delarna av länet.

Det mellersta systemet med Oskarshamn i centrum är mer integrerat och kommunerna har mer utpräglade roller. Stora flöden går från Högsby och Mönsterås in mot Oskarshamn. Mönsterås är även länken mellan detta mellersta system och det största systemet längst i söder. Här finns ett dubbelt centrum med kraftig inpendling: Kalmar och Emmaboda, omringade med mer eller mindre utpräglade utpendlingskommuner.

Figur 15, volym och övervägande riktning på pendlingstrafik inom Kalmar län.

SAMMANHANG OCH ROLLER I KALMAR LÄN

Det viktiga agglomerationskapitalet

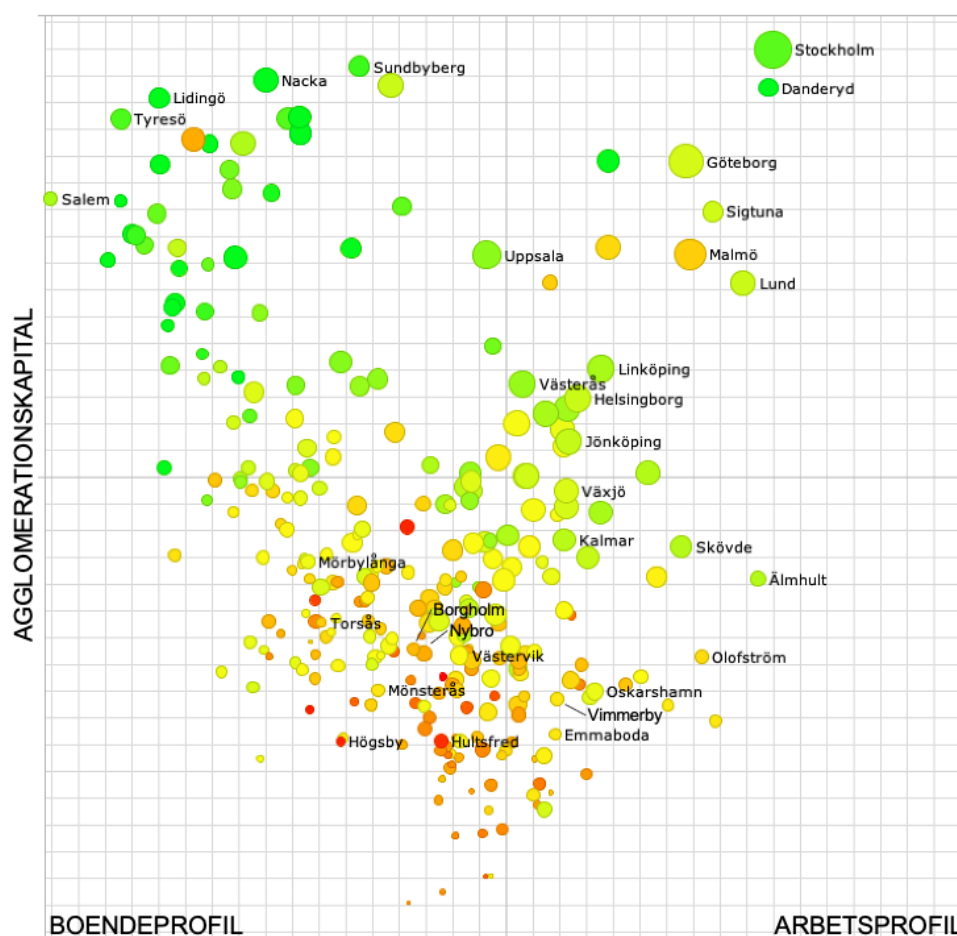
Agglomerationskapitalet påverkar i mycket hög grad vilka förutsättningar kommuner har i den moderna kunskapsekonomin. Har man högt agglomerationskapital får man mycket gratis, så att säga. Har man däremot lite gäller det att hitta sin nisch eller spela mycket skickligt på sina styrkor.

Hur stort är systemet och vilka roller spelar kommunerna?

Högt agglomerationskapital innebär alltså med andra ord att man är del av ett integrerat geografiskt system med stor befolkning och kunskapskapital. Kraftig integration i system tenderar att föra med sig kommunal specialisering. Ovan har vi

diskuterat att några kommuner i länet agerar centrum i arbetsmarknaden efter som många pendlar till dem från närliggande kommuner. Andra agerar mer som boendespecialister, dvs. fler bor där än som arbetar där.

Denna specialisering mäter vi med den så kallade pendlingskvoten, vilket är dagbefolkning (hur många som arbetar i kommunen) delat med nattbefolkning (hur många förvärvsarbetande som bor i kommunen). I figuren nedan kombinerar vi agglomerationskapitalet och pendlingskvoten i en karta, med agglomerationskapital i höjdläda och pendlingskvot i sidled, och Sveriges 290 kommuner markerade med färgade prickar.

Figur 16, Sveriges kommuner i en karta med agglomerationskapital (grad av delaktighet i ett system med stor, högutbildad befolkning), samt boendeorientering vs. arbetsorientering.

Kartan visar tydligt hur högre agglomerationskapital är förknippat med större kommunal specialisering i termer av boende- eller arbetsprofil. Salem, Lidingö och Nacka är exempel på typiskt boendespecialiserade kommuner tätt integrerade i en agglomeration, medan Stockholm, Danderyd och Sigtuna är arbetsspecialiserade kommuner i samma system.

Vi noterar också att högre agglomerationskapital också är förknippat med en grönare snarare än en rödare färg. Detta innebär att det, mycket kort sagt och med betydande undantag, tenderar att gå bättre för kommuner med högt agglomerationskapital.

Inrikes flyttnetto och medelinkomst är mått på kommunal attraktivitet

Vad innebär bättre? Det finns många sätt att definiera och mäta vad det innebär att en kommun är framgångsrik och inte nödvändigtvis ett enda korrekt svar. I det här sammanhanget väljer vi att göra så få antaganden som möjligt själva och föredrar att istället se hur folket röstar med sina fötter. En attraktiv kommun i det avseendet är alltså en dit många vill flytta och få vill flytta ifrån. Vi använder därför måttet *inrikes flyttnetto* (i procent per år) som primär indikator på attraktivitet.

Detta ställer dock till problem eftersom vissa kommuner är dyrare att flytta till och många inte har råd att bo där. Dessa kommuner får då ett flyttnetto som underskattar deras attraktivitet. Vi kompenserar för detta genom att kombinera flyttnettot med genomsnittlig inkomstnivå i kommunen, med motivationen att högre inkomster i en kommun tenderar att medföra att det är dyrare att bo där. Varje kommuns attraktivitet är därför en kombination av hur högt de ligger på båda dessa skalor.

Enklaste vägen till framgång är att hitta sin nisch i ett stort system

Ju tätare integrerad en kommun är i en agglomeration, desto lättare blir det att lyckas. I synnerhet är specialiserade boendekommuner i det övre vänstra hörnet ofta mycket framgångsrika. De kommuner som har det svårast är ofta kommuner med lågt agglomerationskapital och endast en liten grad av specialisering.

För kommuner som har en utpräglad boendeprofil är det avgörande att bibehålla och utveckla kommunens boendattraktivitet och möjliggöra att jobba i andra kommuner. Deras öde avgörs i hög grad av hur arbetslivet utvecklas i andra, närliggande kommuner. För kommuner med utpräglad arbetsprofil är det avgörande att bibehålla och utveckla arbetsliv och näringsliv, då det är deras roll i systemet.

Kalmar län i rollkartan

Kalmar län är ju inte en av Sveriges största agglomerationer (Stockholmsområdet, Göteborgsområdet och västra Skåne), och därför återfinns dess kommuner i rollkartans nedre halva. Kalmar ligger i mitten, i närheten av andra regionala centrumstäder som Växjö och Karlstad, men i nederkant av denna grupp (där Linköping ligger i överkant). På grund av sin täta koppling till Kalmar har Mörbylånga nästan lika högt agglomerationskapital, men har naturligtvis en helt annan roll i systemet som länets mest utpräglade boendekommun där en mycket stor andel arbetar i Kalmar.

Vi kan notera att Kalmar, trots sin position om länets ”huvudstad”, är något mindre arbetsspecialiserade än Oskarshamn och Emmaboda. De har dock betydligt lägre agglomerationskapital än Kalmar och kommunerna däromkring. Hultsfred och Högsby ligger lägst, och även lägst enligt attraktivitetsmålet.

Kommunerna har rört sig åt olika håll

Kommuner ligger dock inte statiska i rollkartan. Sedan år 2000 har betydande förändringar skett rörande vilka roller kommunerna spelar. Om en kraftig ökning av agglomerationskapitalet hade skett och kommunerna profilerat sig allt skarpare i denna process hade vi sett att boendekommuner blivit mer av boendekommuner och arbetskommuner blivit mer av arbetskommuner, men det är en sanning med modifikation.

I figuren nedan ser vi att Högsby, Mönsterås, Hultsfred och Torsås har blivit mer boendekommuner under 20 år, medan bara Oskarshamn av arbetskommunerna blivit mer utpräglad. Emmaboda och Kalmar har knappt förändrats, och båda kommunerna på Öland har faktiskt blivit mindre specialiserade boendekommuner.

Figur 17, Kalmar läns kommuner och hur de förändrats sedan år 2000 med avseende på boendeorientering/arbetsorientering.

Vimmerby (och Nybro) har dessutom ändrat karaktär: Vimmerby har skapat sig en centrumroll mellan Hultsfred och Västervik och Nybro har knutits närmare och blivit funktionellt beroende av närliggande Kalmar och Emmaboda.

Över lag har specialiseringen i triangeln kring Oskarshamn tilltagit medan det som hänt i det lägre systemet är mer komplext: Öland har återtagit lite av arbetsfokus från Kalmar medan Nybro och Torsås blivit mer komplementära till sina arbetsfokuserade grannar.

SLUTSATSER

De viktigaste slutsatserna från avsnittet ovan är följande:

- **Kalmar län är inte sammanhållet i arbetsmarknadsnätverket och har över lag lågt agglomerationskapital.** Om man skulle ringa in en integrerad eller potentiellt integrerad region i arbetsmarknadsnätverket så stämmer den inte överens med den administrativa indelningen som är Kalmar län. Detta kommer sannolikt inte att ändras.
- **I norr är regional integration och specialisering som boende- och arbetsroller särskilt låg.** Vimmerby, Hultsfred och Västervik är delvis avskurna från resten av länet och har inte heller starka förbindelser till resten av Sverige. Det är mycket osannolikt att detta område kan få signifikant draghjälp genom att ingå i en tät knut i arbetsmarknadsnätverket. Man behöver främst jobba med riktad, lokal näringslivsutveckling.

- **I söder finns tre arbetskommuner i Kalmar, Emmaboda och Oskarshamn, som mellan- och kringliggande kommuners invånare pendlar till.** Kommunerna runt Kalmar på fastlandet har blivit mer boendeorienterade, medan Ölandskommunerna (boendekommuner sedan länge) har blivit mindre utpräglat boendeorienterade, vilket tyder på ett växande självständigt arbetsliv.
- **Den relativt låga agglomerationskapitalet och regionala integrationen är en avgörande nackdel.** Detta beror bland annat på en infrastruktur som inte matchar de geografiska avstånden, och helt enkelt på en låg befolkningstäthet över lag. Kalmar är regionalt centrum men är själv inte kraftig motor nog att driva hela regionen — i dagsläget bara några av sina närmaste grannkommuner. Västervik, Vimmerby och Hultsfred har störst strukturella problem pga. sin geografiska isolering.

I nästa avsnitt går vi in på hur näringslivet ser ut i regionen och de olika kommunerna.

KALMAR LÄN UR ETT ARBETSPERSPEKTIV

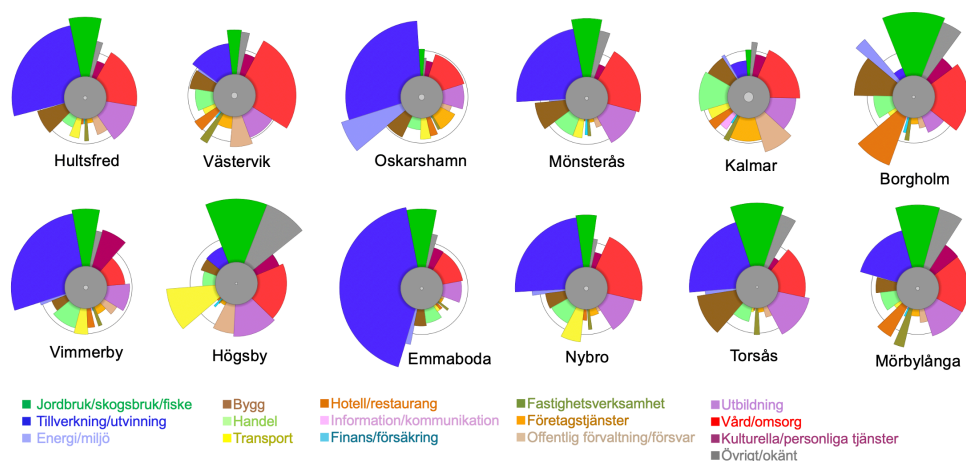
I förra avsnittet tittade vi på kommunal specialisering och roller på nivån ”arbete eller boende”. I det här avsnittet kommer vi att diskutera hur arbetslivet ser ut i kommunerna och vilka identiteter de har i lite mer detalj.

GRÖNA NÄRINGAR OCH TILLVERKNING DOMINERAR

Företags verksamhet klassificeras av SCB i *näringsgrenar*. På grov nivå är dessa (senast reviderade 2007): *jordbruk/skogsbruk/fiske, tillverkning/utvinning, energi/miljö, bygg, handel, transport, hotell/restaurang, information/kommunikation, finans/försäkring, fastighet, företagstjänster, offentlig förvaltning/försvar, utbildning, vård/omsorg/sociala tjänster, kulturella/personliga tjänster, samt övrigt/okänt*.

Kommunerna skiljer sig åt när det gäller hur många arbetande på arbetsställen inom kommunen som tillhör en viss näringsgren. För att tydligare peka på dessa skillnader använder vi något som kallas *rosdiagram*. Diagrammen i figuren nedan visar andelen arbetande per näringsgren på samma sätt som ett vanligt tårtdiagram, men med tillägget att varje andel jämförts med andelen i Sverige i stort och ritats på ett sådant sätt att det sticker längre ut från centrum när andelen är ovanligt stor, och kortare (innanför den tunna cirkeln) när andelen är ovanligt liten.

Kalmar har den fördelning som mest liknar hela landet, vilket syns på att de olika sektorerna sticker ut ungefär lika mycket (med viss överrepresentation av offentlig förvaltning). Emmaboda sticker däremot ut som oerhört dominerad av tillverkningsindustri (mörkblå) och även jordbruk/skogsbruk/fiske (grön). Detta gäller också fast inte i lika hög grad för flera kommuner i länet: tillverkning och gröna näringar är ofta överrepresenterade.

Figur 18, rosdiagram över antal arbetande inom olika näringsgrenar (enligt SNI 2007) i Kalmar läns kommuner.

Studerar vi figuren närmare kan vi även se att Oskarshamn sticker ut på energiområdet (pga. kärnkraftverket, ljusblå), Borgholm har stor andel hotell- och restaurangverksamhet (mörkt orange), och Vimmerby har ovanligt många inom kulturella och personliga tjänster (mörkt lila), troligtvis kopplat till Astrid Lindgrens värld och besöksnäringen kring detta.

ÅTTA KOMMUNALA ARBETSPROFILER

Det är dock mycket mer än bara näringsgrenar som har betydelse för vilket karaktär arbetslivet i en kommun har. För att få djupare förståelse för hur detta ser ut gjorde Kairos Future i *Stora jobbstudien* (2017) en grundlig analys över 150 arbetsrelaterade kommunala egenskaper, inklusive branscher, yrken, pendlingsmönster, löner, företagsstorlek, sektorer, utbildningsnivå, arbetskraftens demografi och infrastruktur. Med hjälp av klusteranalys grupperade vi Sveriges kommuner i 8 grupper och karakteriserade dessa utefter på vilka sätt de avvek från det nationella genomsnittet.

Det är viktigt att påpeka att även om varje kommun sorterades in i en grupp är det förhållandevis vanligt att de liknar flera typer till viss grad.

Storregionsstyperna

Två av våra åtta kommuntyper återfinns nästan uteslutande inom de tre storregionerna och är i princip en mer detaljerad bild av kraftigt arbets- och boendespecialiserade kommuner.

Typ 1: "Smetskapare". Här är inpendlingen hög. Transportinfrastruktur utgör en stor del av ytan, och det är många taxibilar. Lönerna är mycket höga, många är chefer och högutbildade inom teknik/vetenskap eller samhällsvetenskap/humaniora, och jobbar med kvalificerade kunskapstjänster. Kommunen, naturbruk och säsongsvariationer spelar en jämförelsevis liten roll i arbetslivet.

Typiska yrken i Smetskapare är IT-arkitekter, civilingenjörer, organisationsutvecklare och övriga ekonomyrken. Mer otypiska yrken är t.ex. undersköterskor och lärare.

Tydligaste exempelkommuner i Sverige är *Sollentuna, Solna, Göteborg, Nacka, Stockholm, Upplands-Väsby, Järfälla, Täby, Mölndal, Malmö, Sundbyberg, Burlöv, Huddinge, Partille, Haninge, Härby, Danderyd, Botkyrka, och Sigtuna*.

Mest nära denna typ i Kalmar län är *Kalmar* självt, men staden är främst ett exempel på typ 3, nedan.

Typ 2: "Oaser". Dessa har i allmänhet litet och småskaligt arbetsliv, eftersom så många arbetar i större närliggande kommuner. Andelen egenföretagare är mycket hög, likaså andelen lärare och de som arbetar med personliga och kulturella tjänster. Det är också en relativt hög andel kvinnor bland de arbetande. Markexploateringsgraden är hög och fler än normalt jobbar inom bygg.

Typiska yrken i Oaser är grundskollärare, barnskötare, snickare och anläggningsarbetare. Mest otypiska yrken är civilingenjörer, IT-arkitekter, och universitets/högskolelärare.

Tydligaste exempelkommuner i Sverige är *Knivsta, Lerum, Vallentuna, Österåker, Vellinge, Salem, Håbo, Vaxholm, Kävlinge, Värmdö, Lomma, Ale, Gnesta och Öckerö*.

Kommunen som mest liknar denna arketyper i Kalmar län är *Mörbylånga*.

Specialister ute i landet

Följande tre av våra åtta typer ligger i regel utanför storregionerna, och har någon tydlig, större arbetslivsmässig profilering.

Typ 3: "Regionhubbar". Arbetslivet här karakteriseras av storskalig offentlig sektor, ofta i formen av större sjukhus, försvarsanläggning eller statlig förvaltning. En relativt sett mindre andel arbetar i kommunal verksamhet, är egenföretagare eller arbetar i små företag; bygg och naturbruk är ovanliga branscher. Arbeten som kräver högskolekompetens är vanliga. Pendlingsintegrationen med omgivningen är relativt låg, och trafiken är större in än ut.

Typiska yrken i Regionhubbar är sjuksköterskor, undersköterskor, läkare, universitets/högskolelärare. Mer otypiska yrken är företagssäljare, revisorer, marknadsförare, barnskötare.

Tydligaste exempelkommuner i Sverige är *Östersund, Kalmar, Örebro, Sundsvall, Karlstad, Jönköping, Linköping, Uppsala, Norrköping, Nyköping, Karlskrona, Värnamo, Boden och Eksjö*.

Förutom Kalmar är *Västervik* den kommun i länet som stämmer bäst in på denna beskrivning.

Typ 4: "(G)Lokala tillverkare". Här handlar det om industri, produktion och teknik som konkurrerar på en global marknad. Kommunernas arbetsliv domineras i allmänhet av få, stora privata företag inom tillverkning; branschkoncentrationen är mycket hög, samtidigt är lönerna höga, men det finns också högt utanförskap med många arbetssökande utländska medborgare. Offentlig sektor och byggsektorn är motsvarande liten.

Typiska yrken i (G)lokala tillverkare är smeder och verktygsmakare, montörer och operatörer, ingenjörer och tekniker. Mer otypiska yrken är IT-arkitekter, butikspersonal, organisationsutvecklare.

Tydligaste exempelkommuner i Sverige är *Olofström, Perstorp, Emmaboda, Hofors, Oxelösund, Sandviken, Mjölby, Finspång, Gnosjö, Köping, Tranemo, Uppvidinge, Mullsjö, Surahammar, Bjuv, Bromölla, Degerfors, Åstorp och Hallstahammar*.

Förutom mycket utpräglade Emmaboda har också *Nybro* och *Oskarshamn* vissa drag av denna typ.

Typ 5: "Upplevelseskapare". Detta är en liten grupp där branschkoncentrationen är hög och hotell- och restaurang samt kultur och personliga tjänster är överrepresenterade. Fritidshusen är många. Det finns i allmänhet många lediga jobb (men det varierar kraftigt över året) och mycket få arbetslösa. Många jobb är enkla, och få kräver högskoleutbildning. Pendlingstrafiken är mycket låg (inom landet) och den som finns är riktad inåt. Däremot är vissa av dessa kommuner gränskommuner med stor utpendling utomlands.

Typiska yrken i Upplevelseskapare är butikspersonal, restaurangpersonal, snickare, murare, anläggningsarbetare. Mer otypiska yrken är IT-arkitekter och civilingenjörer.

Tydligaste exempelkommuner i Sverige är *Härjedalen, Åre, Malung, **Borgholm**, Strömstad och Eda*.

Bakom Borgholm har även *Vimmerby* lite av denna karaktäristik.

Generalister ute i landet

Våra sista tre typer finns också i regel utanför storregionerna, men saknar utpräglad näringslivsmässig profilering. Vilken av tre typer de sorteras in i beror huvudsakligen på var de placeras på en stad/land-skala.

Typ 6: "Småstäder". Här ligger man nära riksgenomsnittet i det mesta och utmärker sig framförallt med att inte sticka ut arbetslivsmässigt. "Ett Sverige i miniatyr", kort sagt. Branschkoncentrationen tenderar att vara låg och likaså omsättningen på arbetsmarknaden.

Tydligaste exempelkommuner i Sverige är *Tranås, Vetlanda, Nässjö, Katrineholm, Ulricehamn, Hässleholm och Falköping*.

Inga kommuner i Kalmar län passar perfekt eller nästan perfekt in på detta men närmast ligger *Västervik, Nybro och Vimmerby*.

Typ 7: "Landsorter". Dessa liknar småstäderna men det mesta är i mindre skala. Arbetsplatserna är små och arbetet är mer säsongsbetonat. Naturbruk, tillverkning och omsorgsyren är överrepresenterade. Kommunal verksamhet en större del av arbetslivet och den privata tjänstesektorn är liten. Få har högskoleutbildning och inkomsterna är låga.

Tydligaste exempelkommuner i Sverige är *Nordanstig, Gullspång, Nordmaling, Valdemarsvik, **Torsås**, Essunga, Hjo, Färgelanda och Ydre*.

Förutom Torsås beskriver detta i något mindre grad också *Hultsfred, Mönsterås och Högsby*.

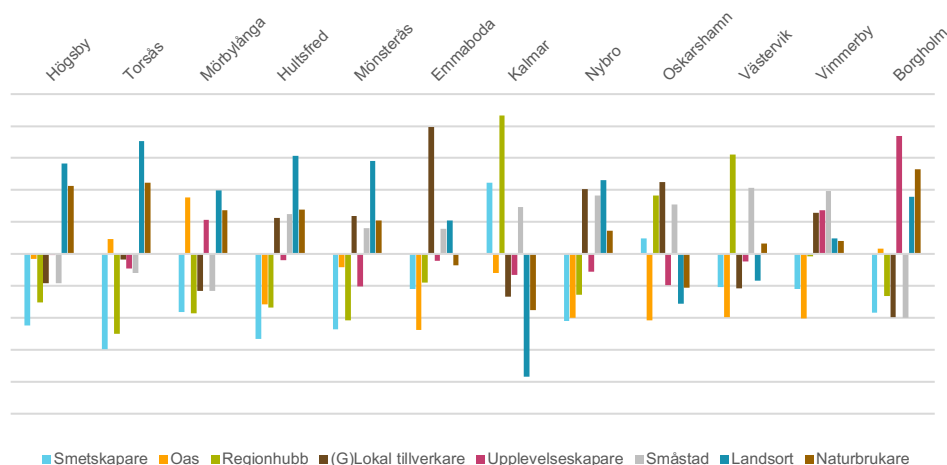
Typ 8: "Naturbrukare". Detta är typiska glesbygdskommuner. Många är jordbrukare med eget företag eller arbetar inom gröna näringar i övrigt. Arbetsplatserna är små och de som inte arbetar med naturbruk arbetar ofta kommunalt. Pendlingstrafiken är minimal. Många över pensionsåldern arbetar fortfarande och många under 20 arbetar redan, många bor ensamma och många av husen är fritidshus. Lönerna är låga men få är långtidsarbetslösa.

Tydligaste exempelkommuner i Sverige är *Överkalix, Berg, Sorsele, Strömsund, Vilhelmina, Vansbro, Norsjö, Rättvik, Bjurholm, Ragunda och Ljusdal*.

Mest lika denna arketyper i Kalmar län är *Borgholm, Torsås och Högsby*.

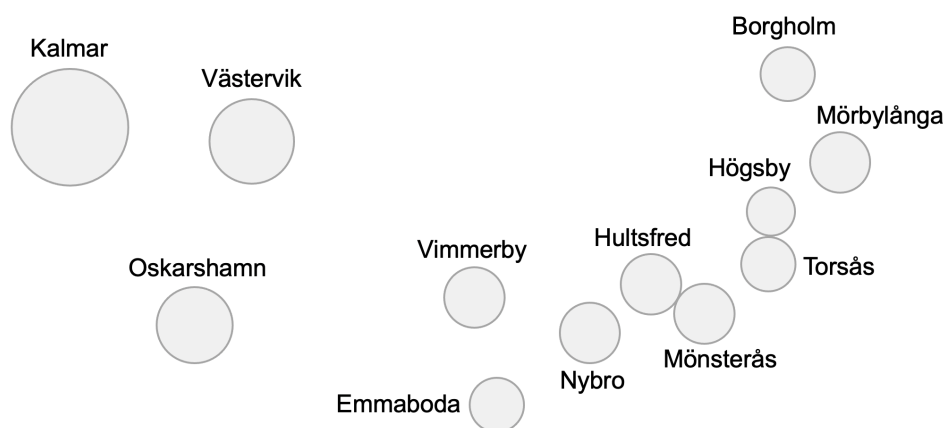
KOMMUNERNA I KALMAR LÄN ÄR OLIKA

Om vi tittar på hur mycket kommunerna liknar våra åtta typer ser vi tydligt hur mycket det skiljer sig mellan dem.

Figur 19, hur väl varje kommun i Kalmar län liknar de åtta kommuntyper som togs fram i Stora Jobbstudien (2017).

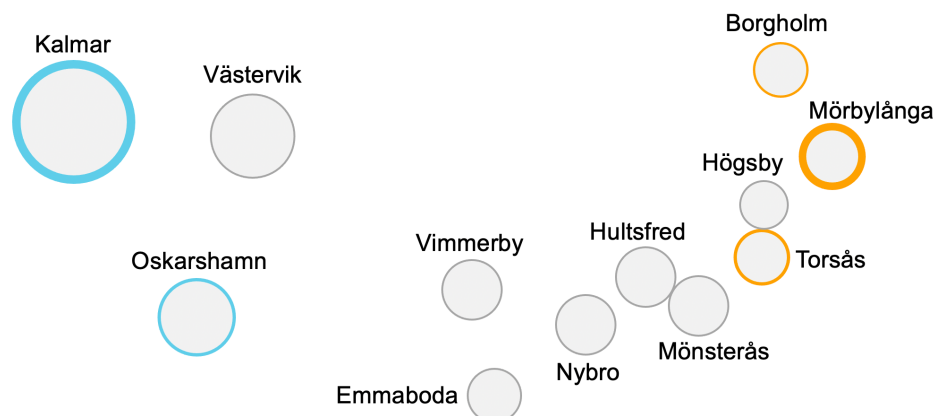
Från figuren kan vi se att Kalmar den enda som har *Smetskapare*-egenskaper, men är framförallt en *Regionhubb*. Emmaboda är ett nästan perfekt exempel på en (G)Lokal tillverkare och Borgholm en utpräglad Upplevelseskapare men också Landsort och Naturbrukare. Det är dock lite svårt att få överblick över skillnaderna när det är så många kommuner vi tittar på. Så för bättre översikt har vi använt deras matchningsmått med de åtta typerna för att rita upp ett "arbetslivslandskap" för länet. Vi har för detta en teknik som kallas *multidimensionell skalning*, som kort sagt placerar kommunerna som liknar varandra mest närmast varandra och de som är mer olika längre bort ifrån varandra.

Figur 20, arbetslivslandskap för Kalmar län. Kommunerna har placerats enligt en metod som kallas *multidimensionell skalning*, som placerar datapunkter på ett sådant sätt att de som liknar varandra mest hamnar nära, medan de mest olika hamnar längst ifrån varandra

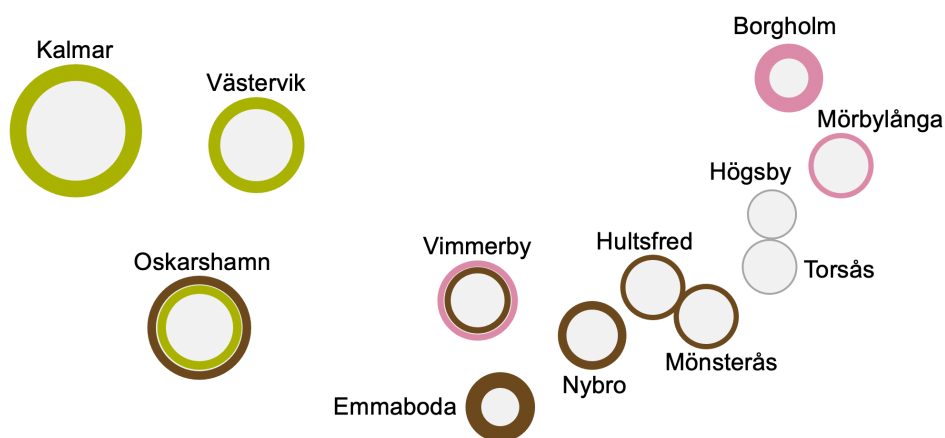
Med arbetslivslandskapet kan vi tydligare markera vilka egenskaper olika kommuner har. Vi kan direkt se att det i Kalmar län finns ganska lite spår av typ 1 och 2, de som främst återfinns i storregioner. Blå markeringar visar Smetskaparegenskaper och gröna Oasegenskaper, och dels ser vi att dessa är mycket olika varandra (specialiserade i olika riktningar) och att det nästan bara är

Kalmar-Mörbylånga som i någon grad har detta högintegrerade förhållande till varandra.

Figur 21, arbetslivslandskapet i Kalmar län med egenskaper utmärkande för storregioner markerade.

Kalmar län har desto fler typiska exempel på specialistkommuner utanför storregionerna (Regionhubb markerat i orange, (G)Lokala tillverkare i blått och Upplevelseskapare i rosa).

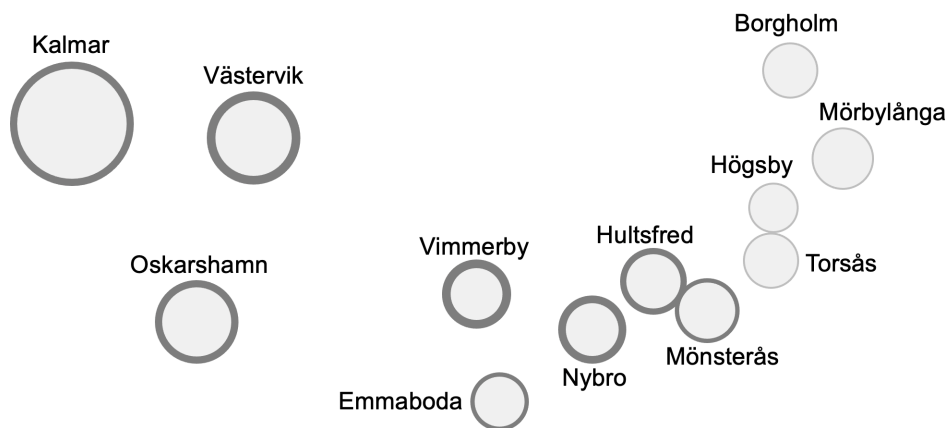
Figur 22, arbetslivslandskapet i Kalmar län med egenskaper utmärkande för utpräglade specialister utanför storregionerna markerade.

Kalmar, Emmaboda och Borgholm är typiska exempel inom sina kategorier, men det är även andra som liknar dem till en del. Oskarshamn och Vimmerby kombinerar två av dessa tre typer, Oskarshamn både Regionhubb och (G)Lokal tillverkare, och Vimmerby kombinerar (G)Lokal tillverkare och Upplevelseskapare. Samtidigt ser vi att Högsby och Torsås inte har några av dessa egenskaper, vilket tenderar att innebära att det är ont om jobbomöjligheter.

Mycket generalistegenskaper i länet

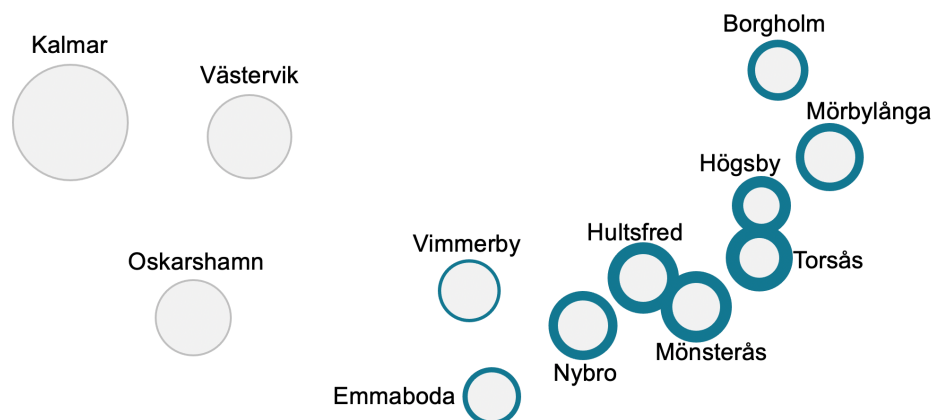
Även om Kalmar län har en del kommuner med utpräglad profilering gäller det framförallt att de flesta, framförallt de mindre kommunerna, har mest generalistegenskaper. I arbetslivslandskapet ser vi att den vänstra sidan har mest

Småstadsegenskaper, med Västervik, Vimmerby och Nybro som de tydligaste exemplen.

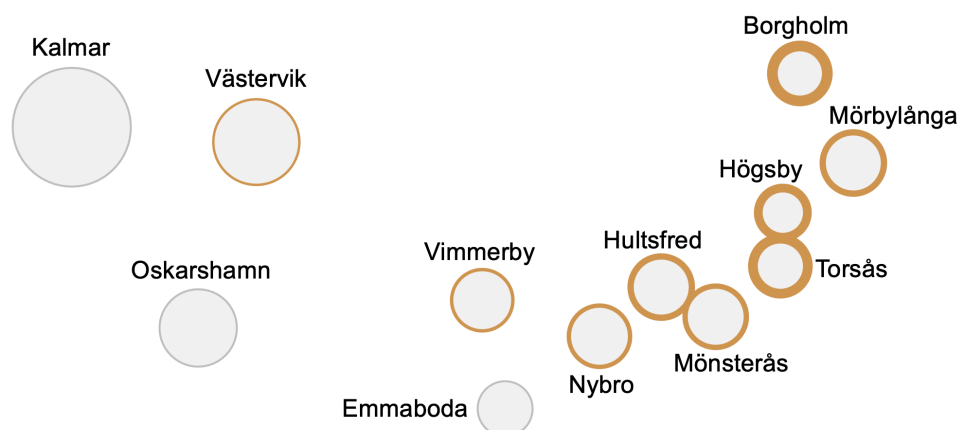
Figur 23, arbetslivslandskapet i Kalmar län med egenskapen "Småstad" markerad.

Landsorter är dock den typ som återfinns mest i området, bland de minde kommunerna i landskapets högra halva. Torsås, Mönsterås, Hultsfred och Högsby är typiska exempel, och det innebär att om de inte har goda arbetsmöjligheter i närliggande kommuner tenderar man att krympa över tid.

Figur 24, arbetslivslandskapet i Kalmar län med egenskapen "Landsort" markerad.

Naturbrukare finns också i länet, om än inte riktigt lika mycket. Det är vanligt med både Landsorts- och Naturbrukaregenskaper samtidigt, och här är Borgholm samt Högsby och Torsås exempel.

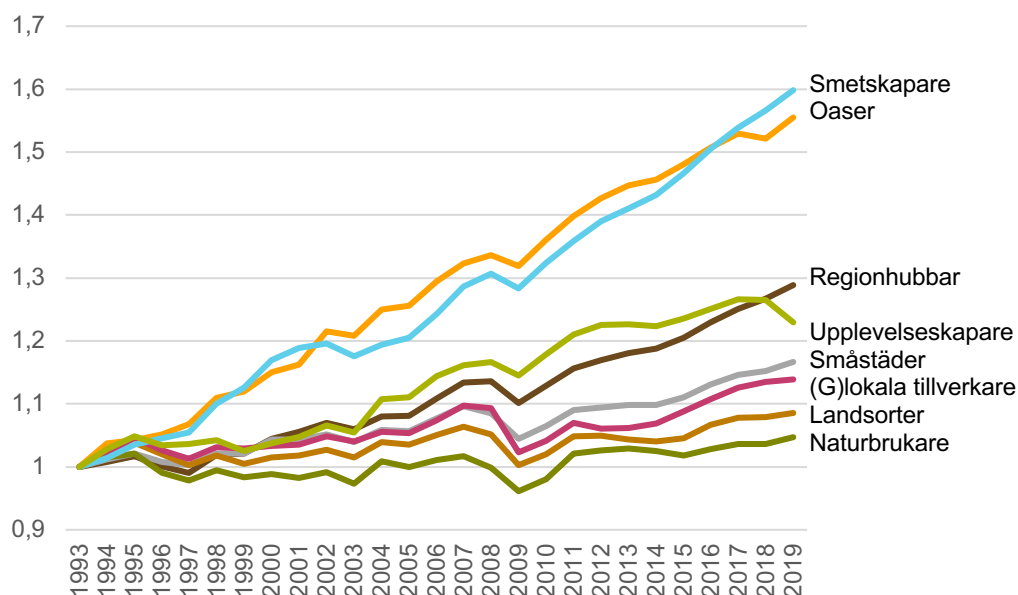

Figur 25, arbetslivslandskapet i Kalmar län med egenskapen "Naturbrukare" markerad.

Vilka arbetstyper en kommun liknar mest är viktigt eftersom det ger olika förutsättningar för tillväxten i arbetslivet, och en viktig grund för strategival i utvecklingsarbetet.

Stor befolkningsbas och (tjänste)specialisering gäller för tillväxt

Att dagbefolkningen växer över tid — dvs. det är fler som arbetar i kommunen över tid är ett tecken på ett livskraftigt kommunalt arbetsliv. Samtidigt beror lyckan gällande detta i hög grad på vilken grupp en kommun finns i.

Figur 26, relativ tillväxt av dagbefolkning (antal som arbetar i kommunen) per kommuntyp sedan 1993.

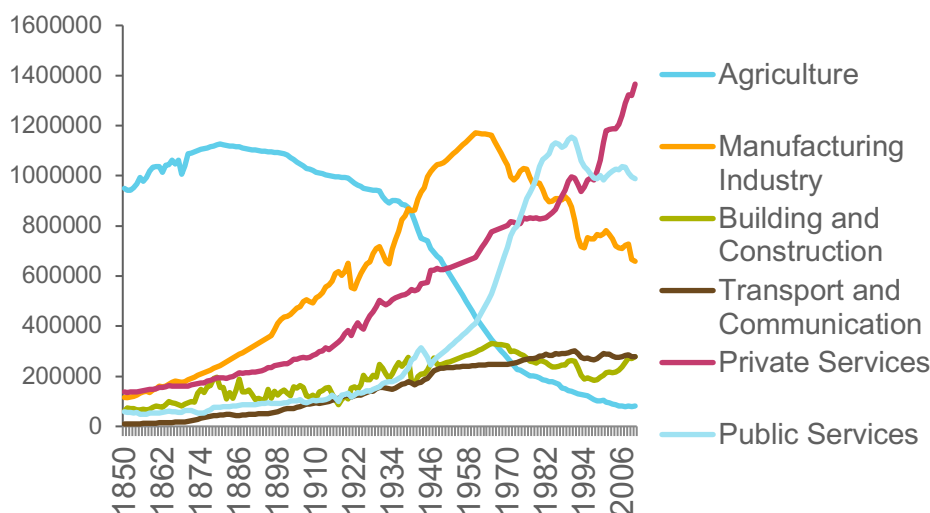
Tittar vi på relativ förändring av dagbefolkning på trettio års sikt, uppdelat per grupp, så ser vi stora skillnader. Tydligt är att de två första kommuntyperna, de som är koncentrerade i storregionerna haft mycket god tillväxt. Regionhubbar och

Upplevelseskapare har vuxit medelmycket, och Landsorter och Naturbrukare allra minst.

Tjänsteekonomins tidsålder har gynnat vissa och gått hårt åt andra

Vad beror detta på? För att hitta svaret på frågan behöver vi använda det riktigt långa perspektivet och titta på vilka slags verksamheter som växer i vår tid, nämligen tjänster i allmänhet och privata tjänster i synnerhet. Denna långsiktiga och strukturella förändring av arbetslivet har inneburit ett skifte kring vad de flesta arbetar med och hur man arbetar.

Även om detta skiftes intensitet har passerat zenit – med tanke på att toppen av tillverkningsindustrin, sett till antalet sysselsatta, var på 50-talet – är sannolikt inte förändringen över. Globalisering, urbanisering, kunskapsintensifiering, teknikutveckling och automatisering är numera inga nyheter, vilket innebär att de även framgent troligtvis kommer att vara tjänstesektorn som växer mest.

Figur 27, antal arbetande inom olika näringsgrenar från 1850 till 2006. Källa: Lennart Schön.

De stora och tjänsteintensiva Smetskaparna och Regionhubbarna har i allmänhet ett gynnsamt utgångsläge inför framtiden. Men man behöver inte vara stor för att vara på frammarsch. Är man uppkopplad mot det som växer kan det vara minst lika bra. Här finner vi också förklaringen till att det går bra för Oaser och Upplevelseskapare. Oaserna är uppkopplade mot de stora tjänstemarknaderna som Smetskaparna utgör och "hakar på" i utvecklingen. Upplevelseskaparna är uppkopplade mot en ökande ström av besökare såväl inom Sverige som globalt och växer därmed även dem. Den riktigt stora framtidsbilden beträffande platser arbetslivsutveckling kan sammanfattas: *stor eller uppkopplad vinner*.

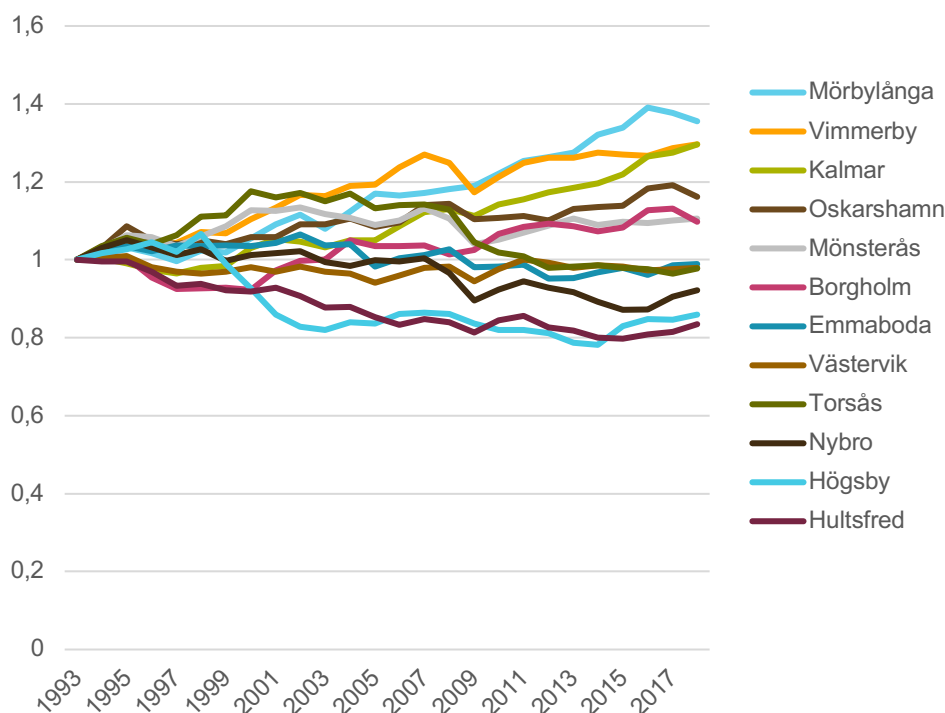
En ny giv kan ge nya möjligheter

Småstäder och (G)Lokala tillverkare befinner sig i ett mellanläge. Småstädernas begränsade urbanitet ger ett visst skydd mot en utarmning av arbetsmarknaden men räcker inte särskilt långt.

Även de (G)Lokala tillverkarna befinner sig i ett mellanläge: det skapar ekonomiskt välmående men är sårbart för nedläggningar och leder inte per automatik till mångfald och dynamik i arbetsmarknaden. I nuläget har andelen som arbetar inom tillverkningsindustri sjunkit i flera årtionden men de tecken vi ser på

att vissa aspekter av globaliseringseran håller på att klinga av tyder på att det kan finnas möjligheter för lokal, hållbar tillverkning i ökad omfattning framöver. Här är kompetensförsörjning en avgörande fråga.

Hälften av kommunerna har haft växande arbetsliv, hälften krympande
Tittar vi på utvecklingen i Kalmar läns kommuner bekräftas mer eller mindre den här bilden. Hälften av dem har haft växande arbetsliv under tiden: Mörbylånga, Vimmerby, Kalmar, Oskarshamn, Mönsterås och Borgholm, och den andra hälften tappat. De som har vuxit har i allmänhet större inslag av tjänsteproduktion, besöksnäring eller nära integration med ett lokalt centrum. Tillverkningsindustri skyddar något men kommunerna utan någon av dessa specialiseringar har haft det svårast.

Figur 28, relativ utveckling av dagbefolkning sedan 1993 för kommunerna i Kalmar län.

SLUTSATSER

De viktigaste slutsatserna från avsnittet ovan är följande:

- **Gröna näringar överrepresenterade i regionen som helhet och detta gäller de flesta enskilda kommuner, i några har man också en överrepresentation av tillverkningsindustri.** På Öland finns även hotell- och restaurang i hög utsträckning. Kalmar är en typisk mellanstor stad vars branschstruktur ligger ganska nära landet som helhet.
- **Det finns en bredd av jobbtyper i regionen, men det saknas smetskaparegenskaper.** Kalmar är en utpräglad *Regionhubb*. Regionen som helhet skulle gynnas av att Kalmar blir större och starkare och mer av en *Smetskapare*. Detta drar till sig en mångfald av specialiserad kompetens

och skapar möjlighet till boendespecialisering för andra kommuner i regionen. Gröna näringar och tillverkning representerar huvudnäringarna i de för- och industriella perioderna, men övergången till en postindustriell tjänsteekonomi har gått trögare för Kalmar län jämfört med andra delar av landet.

- **I allmänhet gäller under de senaste årtiondena att det är tillgång till mycket folk som krävs för att arbetsmarknaden ska växa.** Har man antingen stor befolkning eller uppkoppling mot någon som är stor går det lättare. De som inte kan förlita sig på tillgång till mycket folk via egen befolkning eller pendlingsrelationer till sådana har en extra utmaning. Globalisering och storurbanisering är dock mogna trender och det finns tecken på att förutsättningarna kan förändras framöver till glesare miljöers fördel.

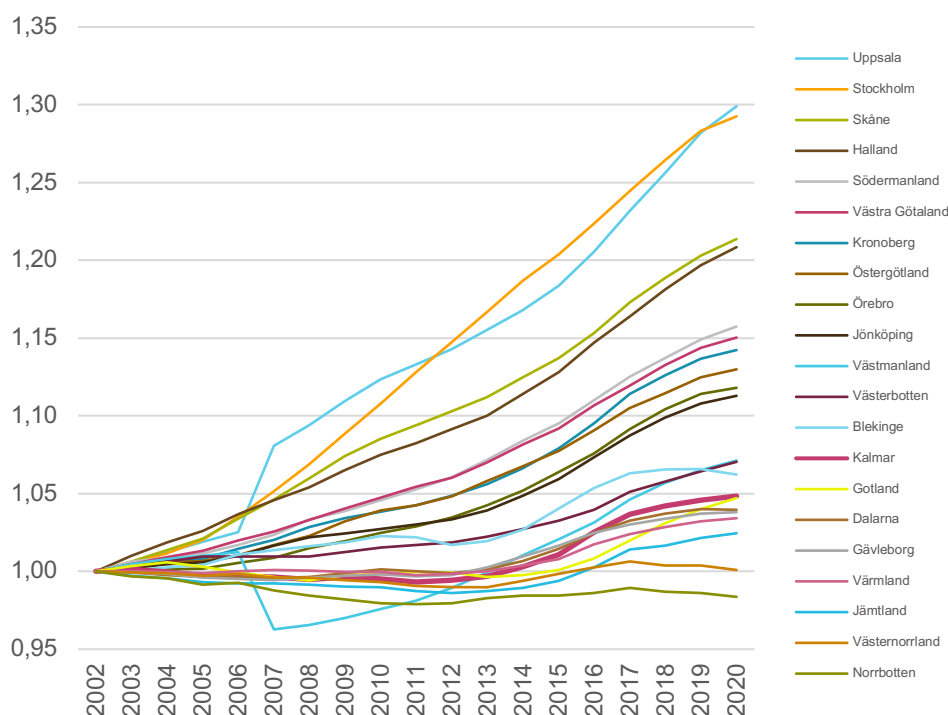
I det här avsnittet har vi tittat på Kalmar läns arbetsliv, och i nästa avsnitt vänder vi blicken på hur flyttarna går.

KALMAR LÄN UR ETT FLYTT- OCH BOENDEPERSPEKTIV

I förra avsnittet såg vi hur arbetslivet i Kalmar län delvis går kräftgång för att befolkningsbasen är för låg och utspridd för att ge upphov till de agglomerationseffekter som framförallt storregionerna men också till viss del andra delar av landet gynnas av i tjänsteekonomin. I det här avsnittet kommer vi att titta ur ett boendeperspektiv och presentera en översikt av hur boende- och flyttdynamiken ser ut i området.

BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN ÄR SVAG

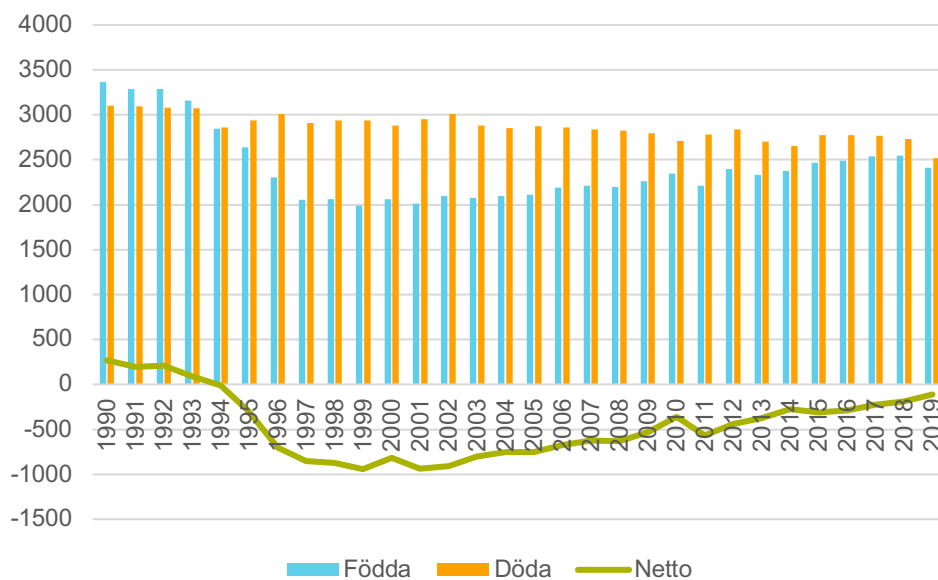
Brist på gynnsamma agglomerationseffekter handlar till syvende och sist om en svag befolkningsutveckling — även om långpendlingen långsamt ökar i landet är arbetsmarknaden huvudsakligen lokal och regional år 2021. Och Kalmar läns befolkningsutveckling har helt enkelt varit relativt svag. Sedan 2002 har befolkningen i Sveriges 21 län utvecklats olika: Stockholms och Uppsala (visserligen delvis pga. länsbyte för Heby kommun) län är ca 30% större än de var för två decennier sedan, medan Västernorrlands län är lika stort och Norrbottens det enda i listan som krympt, med ett par procent.

Figur 29, relativ befolkningstillväxt per län, sedan 2002.

Kalmar län ligger på plats 14 av 21 med en befolkningstillväxt på 5%, och hela denna tillväxt har tillkommit under periodens senaste tredjedel. Vad består den tillväxten av?

En komponent är så kallad *naturlig befolkningsförändring*, dvs. att vissa dör och nya barn föds. Kalmar län har haft negativ utveckling här sedan mitten av 90-talet när födelsetalen föll kraftigt. De goda nyheterna är att både växande barnafödande och minskad dödlighet gör att botten nåddes redan år 2000 och födelser och dödsfall ser ut att vara på väg mot balans.

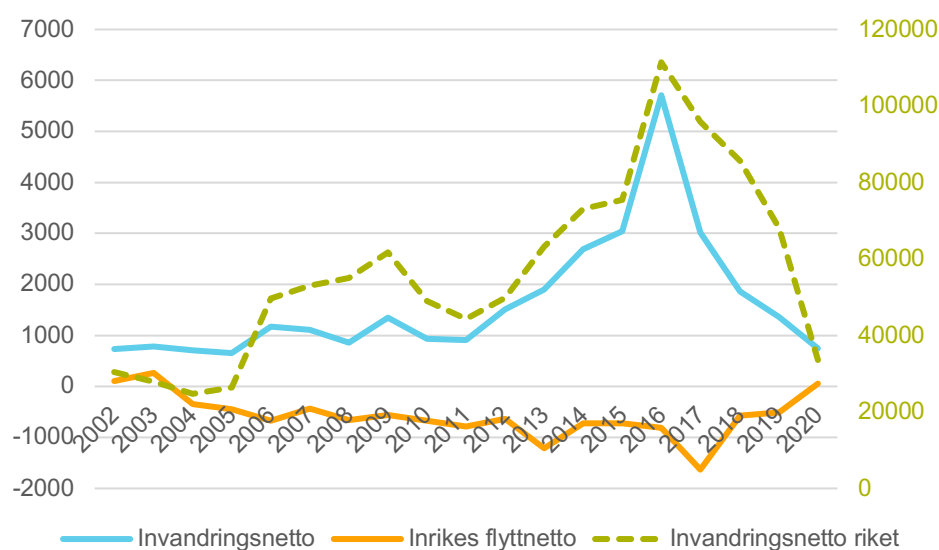
Figur 30, naturlig befolkningsutveckling (födelser och dödsfall) i Kalmar län, 1990 till 2019

Invandring håller befolkningssiffrorna uppe — fram tills nu

Den andra komponenten av befolkningsförändring är förstas flyttningar, och här råder betydande skillnad i mönstret mellan inrikes och utrikes flyttningar. Allteftersom den naturliga förändringen närmar sig balans har det inrikes flyttnettot sjunkit mer och mer: Kalmar tappar befolkning både ”till naturen” och till resten av landet.

Ökningen som ändå skett kommer från utrikes flyttningar, dvs. ett positivt invandringsnetto under de två senaste decennierna, framförallt under 2010-talets senare hälft. Detta är inte direkt något utmärkande för länet, eftersom Sverige som helhet haft en liknande kurva. När det gäller Kalmar län är det dock det enda som hållit befolkningen ifrån att krympa med över 1000 personer om året i genomsnitt.

I och med att invandringen vänt nedåt sedan 2016 bör man dock förbereda sig på att befolkningen kan börja minska om de långa trenderna fortsätter. Det är dock inte säkert att det gör, eftersom de senaste siffrorna från år 2020 visar på ett möjligt trendbrott. Medan invandringen har fortsatt falla både för Sverige som helhet och Kalmar län har inrikes flyttnettot varit positivt — med 57 personer — under pandemiåret för första gången sedan 2003. Om förändringen permanenteras återstår att se.

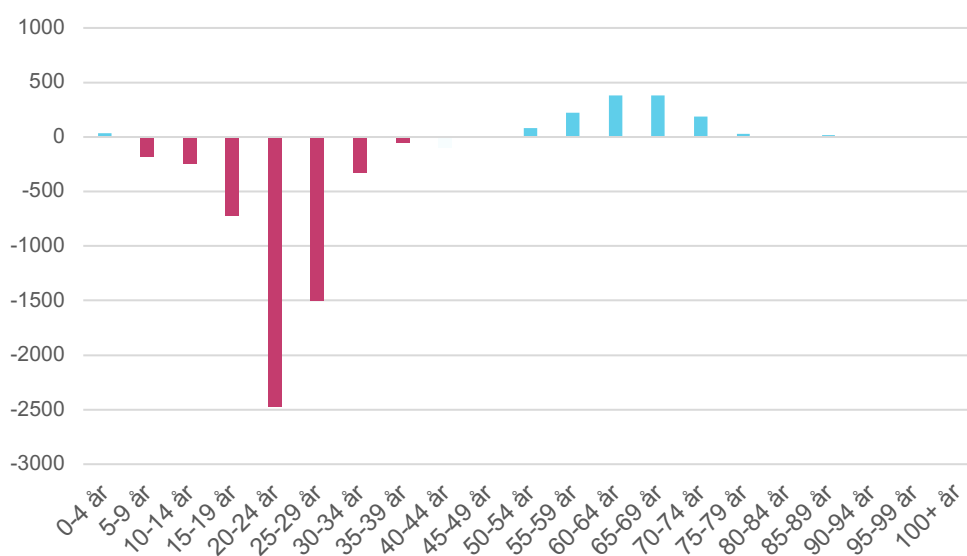

Figur 31, invandringsnetto och inrikes flyttnetto för Kalmar län, samt invandringnetto för riket, 2002-2020.

Länet förlorar unga, vinner några äldre

Vilka är det då som flyttar och vart? Vi betraktar ju, som behandlat i avsnittet *Kalmar län i fågelperspektiv* inrikes flyttnetto som den tydligaste indikatorn på kommunal attraktivitet. Men människor flyttar av olika anledningar och till olika platser under olika delar av livet, och detta ger goda ledtrådar till just *för vem* kommuner och län är eller inte är attraktiva.

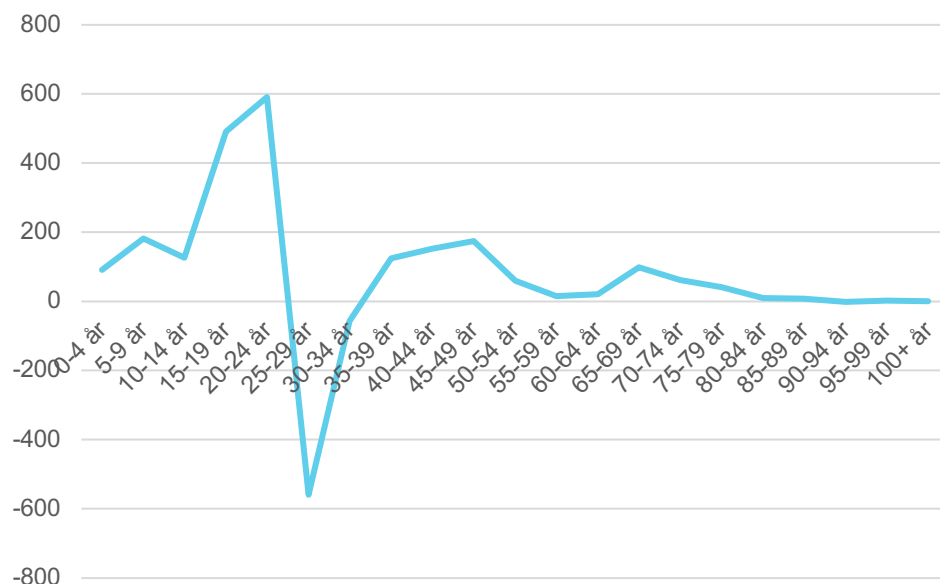
Det korta svaret är att Kalmar län tappar unga människor till resten av landet och vinner tillbaka några i övre medelåldern och pensionsåldern.

Figur 32, inrikes flyttnetto per ålder (femårsklasser) för Kalmar län, år 2014-2019.

Bara Kalmar lockar unga

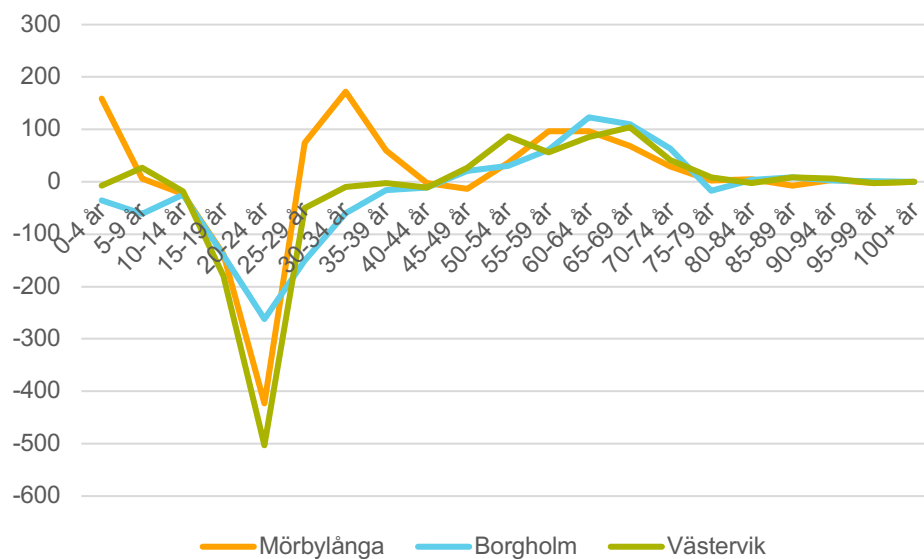
Om vi tittar på kommunernas individuella kurvor över i vilka åldrar de vinner/tappar invånare är det bara Kalmar som totalt drar till sig unga personer kring 20-årsåldern. Som vi kommer att se nedan kommer dessa unga i regel från närområdet.

Figur 33, inrikes flyttnetto för Kalmar kommun per ålder (femårsklasser), år 2014-2019.

Öland och Västervik populära i medelåldern och över

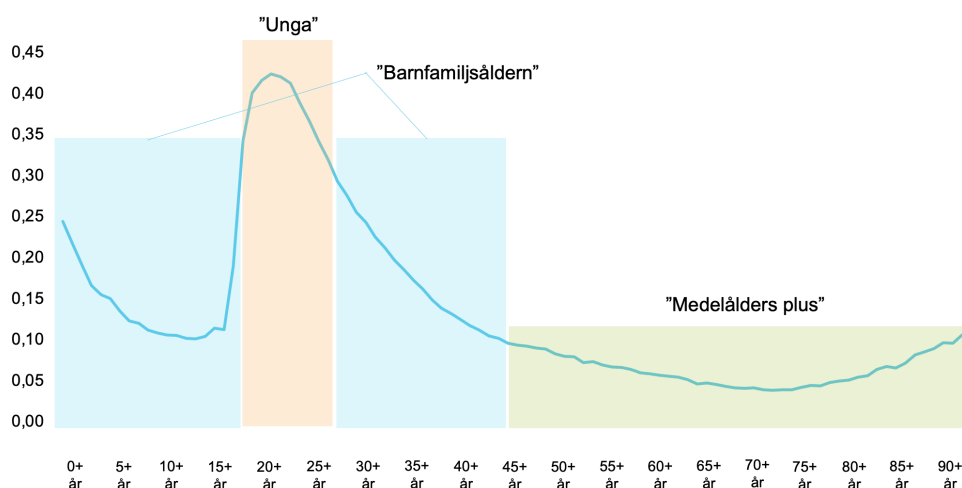
Det nettoinflöde av invånare över 50 år som länet går mestadels till tre kommuner som är populära fritidsorter: Borgholm och Mörbylånga på Öland, samt Västervik. I övrigt finns det inte några större totala nettoinflöden till några av kommunerna.

Figur 34, inrikes flyttnetto för Mörbylånga, Borgholm och Västervik kommuner per ålder (femårsklasser), år 2014-2019.

TRE LIVSFASER, TRE FLYTTGRUPPER

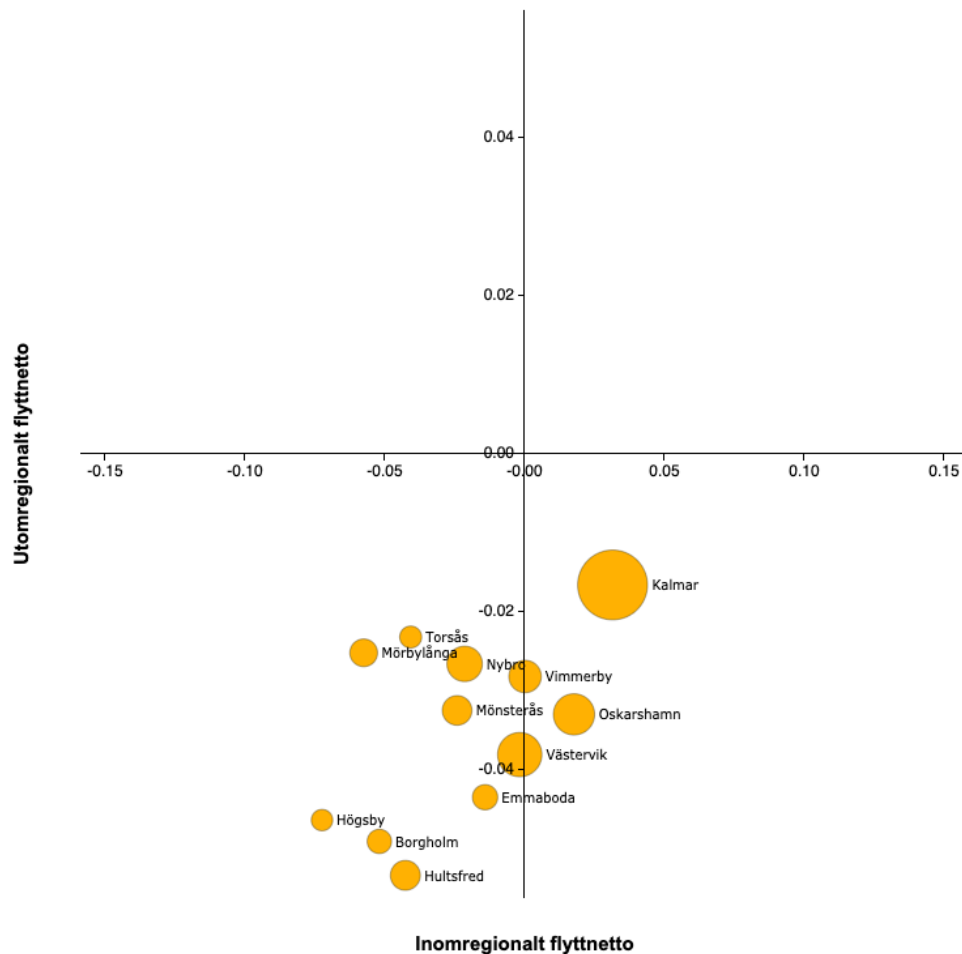
Kommunala och regionala flyttnetton i alla nära, men ibland krävs lite mer detaljerad information för att kunna åskådliggöra mönstren. Mellan vilka kommuner flyttar folk egentligen, och varför? Både tendensen och motiven till att flytta varierar som sagt med åldern och därför tittar vi på dessa flöden separat för tre grupper: de unga (18-26 år) flyttar allra mest och tenderar att flytta till större städer; barnfamiljerna (under 18 år samt 27-44 år) flyttar ofta mot boendeorienterade kommuner för att rota sig, medan gruppen som flyttar minst (45 och över) har lite mer spridda mönster och motiv. Vi tittar på en grupp i taget.

Figur 35, flyttar per person och år per ålder, och uppdelning i tre ålderskategorier.

Unga flyttar mest; de flyttar bort och till större städer

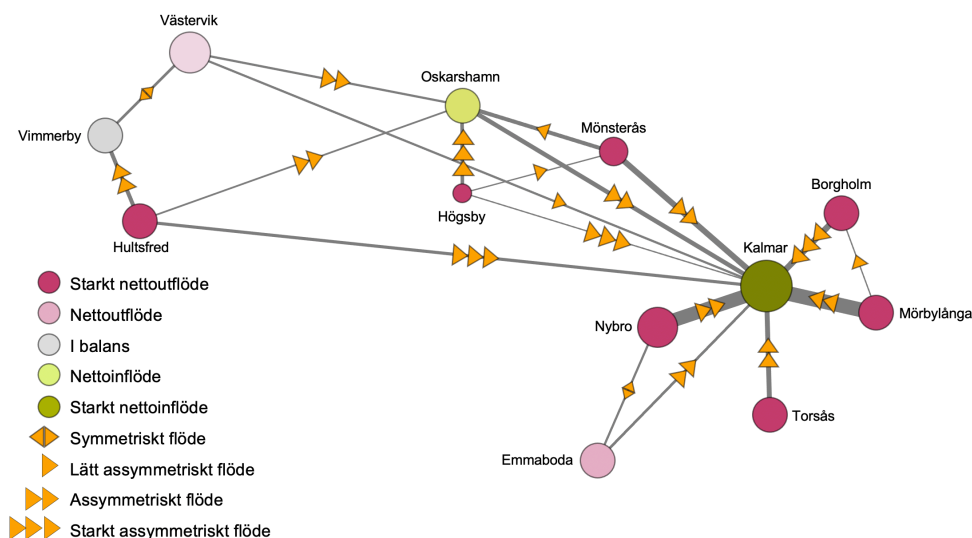
Alla kommuner i Kalmar län förlorar unga till resten av landet. Inga undantag. I figuren nedan har vi skiljt på kommunernas flyttnetton gentemot resten av länet (inomregionalt flyttnetto) och resten av landet utanför Kalmar län (utomregionalt flyttnetto).

Figur 36, inom- och utomregionalt flyttnetto senaste fem åren, per kommun, åldersgrupp 18-26.

Vi ser att alla kommuner tappar till resten av landet, och bara för Kalmar kompenseras detta utflöde av ett motsvarande inflöde från kringliggande kommuner. Oskarshamn drar också till sig unga från närområdet, men tappar ännu fler ut ur länet. Alla andra förlorar unga både till resten av länet och resten av landet. När det gäller unga är regeln ganska enkel: *go big or go home*. Ju större, desto mer dragningskraft. Allra mest tappar små, boendeorienterade kommuner.

Figuren nedan visar dynamiken inom länet och hur kraftig urbaniseringen är i den här åldersgruppen.

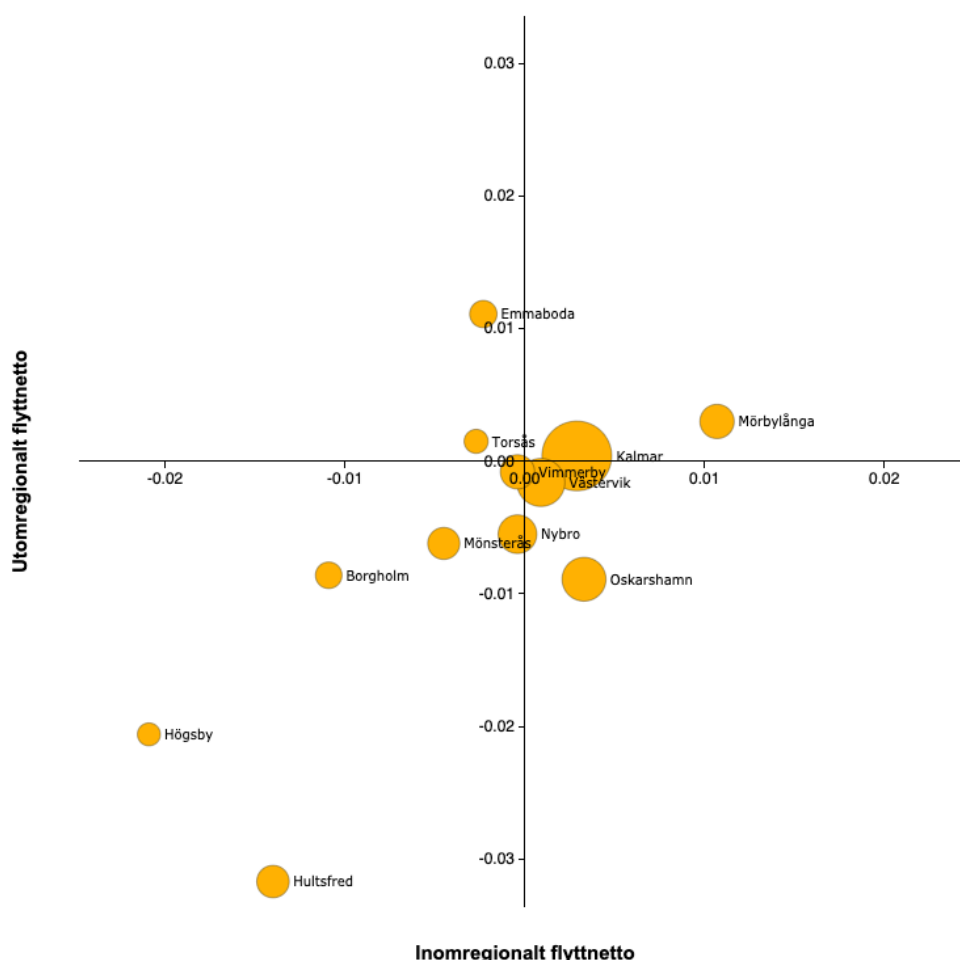

Figur 37, flyttflöden inom Kalmar län, åldersgrupp 18-26.

Det är inget konstigt med detta eller mycket att göra åt. Nära 90% av Sveriges kommuner har stor nettoutflyttning i den här åldersgruppen som i regel flyttar för att söka utbildning, jobb och nöje i någon av landets större städer. Möjligtvis kan man understödja gruppen som gärna skulle vilja stanna kvar men inte känner att de kan genom att försöka förbättra möjligheterna till dessa aktiviteter lokalt.

Barnfamiljerna mot kusterna och städerna

Gruppen under 18 år samt mellan 27 och 44 år kallar vi "barnfamiljer". Nu har inte alla mellan 27 och 44 som flyttar barn men tillsammans betraktar vi ändå den etiketten som bäst beskrivande av deras flyttmönster och platspreferenser i helhet. Här är bilden lite mer spridd än den är för de unga. Tre kommuner, Emmaboda, Mörbylånga och Torsås, vinner invånare i den här gruppen gentemot resten av landet. Kalmar, Vimmerby och Västervik ligger i relativ balans medan resten tappar, framförallt Högsby och Hultsfred.

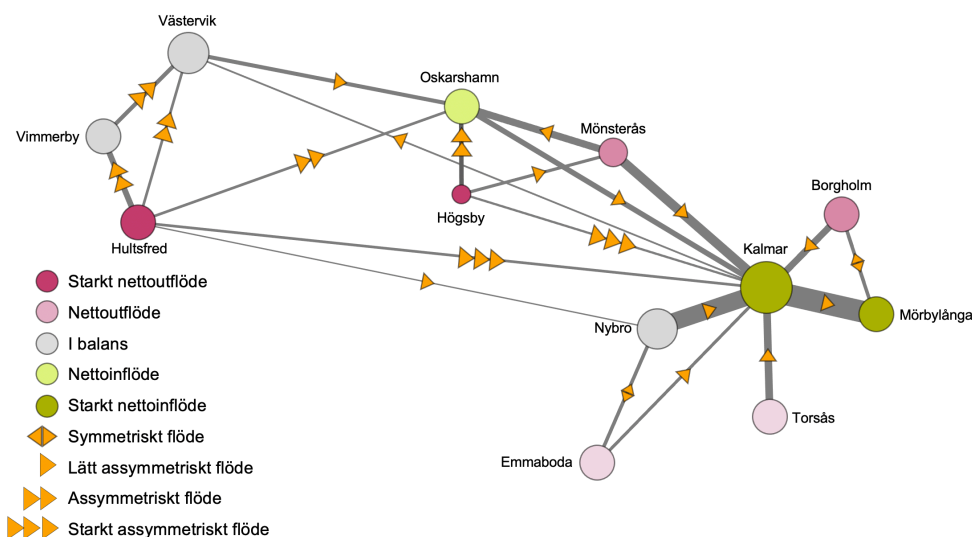

Figur 38, inom- och utomregionalt flyttnetto senaste fem åren, per kommun, åldersgrupp under 17 samt 27-44.

Tittar vi inom länet ser det lite annorlunda ut. Högsby och Hultsfred tappar även här, medan Mörbylånga drar till sig flyttare även inifrån länet. Emmaboda och Torsås tappar också inåt länet, trots att de har inflyttning utifrån. Betydsefullt här är att kommunerna som vinner inomregionalt är (undantaget Mörbylånga) arbetscentrumen Kalmar och Oskarshamn. Vanligtvis, i mer tätt integrerade regioner, brukar flyttmönstren vända mellan ungdoms- och barnfamiljsår, och flyttarna går till lugna grannkommuner snarare än till stan. Att detta inte sker här är ett tecken på en relativt låg rollspecialisering mellan kommunerna. Troligtvis sker dessa flyttningar utåt ändå, men snarare inom Kalmar och Oskarshamns kommun, eftersom befolkningsbasen inte är stor nog att skapa geografiskt större agglomerationer.

Den mer detaljerade bilden över hur flödena ser ut i länet bekräftar den bilden. Flyttarna går från inland och mindre kommuner mot kusten (de som är både små och i inlandet drar kortaste strået) och större kommuner. Likt med de unga går den största flytttrafiken till och från Kalmar, men det är inte samma "dammsugareffekt" här. Det är stora volymer men strömmarna är inte så strida. Dock går flödet från

Kalmar till Mörbylånga, ett tydligt men ensamt exempel på arbets- och boendekommunspecialisering i tätt samspel.

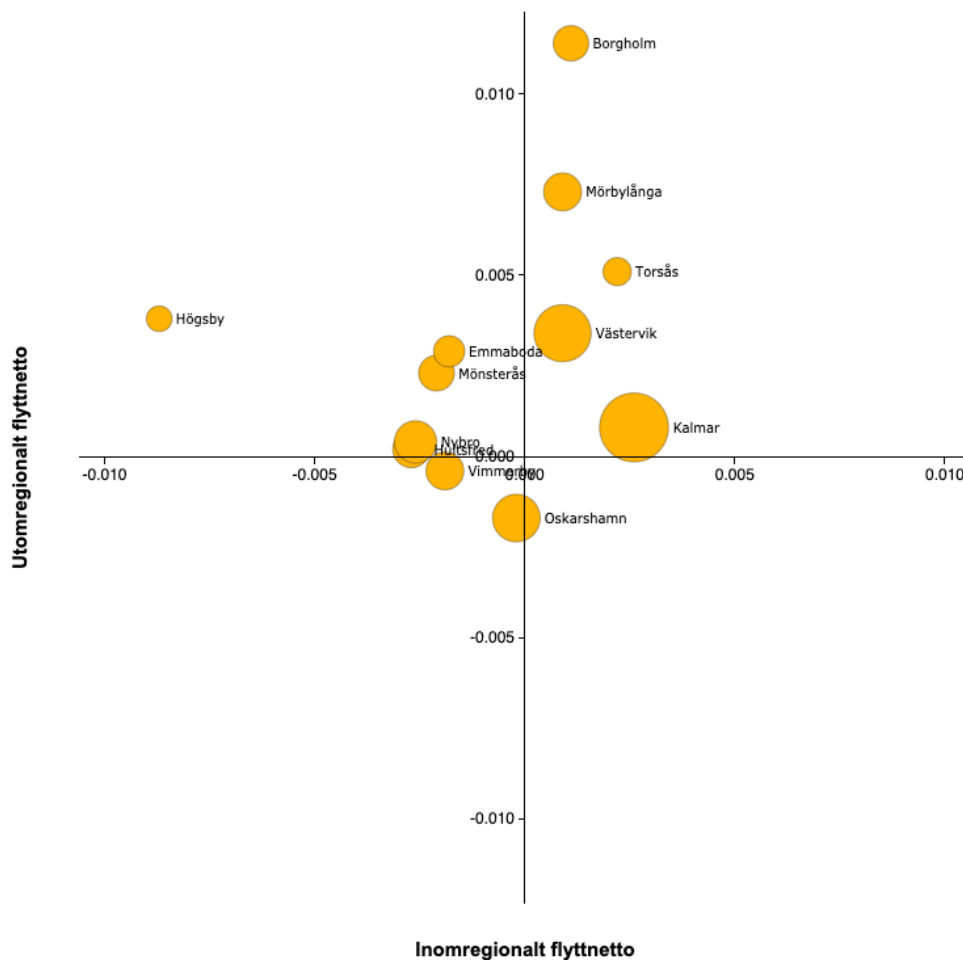

Figur 39, flyttflöden inom Kalmar län, åldersgrupp under 18 samt 27-44.

Medelålders och äldre flyttar omkring Kalmar-Öland och Västervik

Inom gruppen 45 år och över gäller till viss del motsatsen till vad som gäller för de unga. Alla kommuner utom Oskarshamn och Vimmerby vinner från resten av landet utanför Kalmar län i denna grupp.

I linje med att många flyttar i medelåldern och över är för att hitta lugn och livskvalitet i charmiga miljöer är det inte förvånande att kommunerna på Öland drar till sig mest långväga flyttande, tillsammans med Torsås (som ligger direkt i anslutning till ett annat län och därför får utomregional trafik som inte är långväga). Oskarshamn är förutom Vimmerby den enda som tappar.

Figur 40, inom- och utomregionalt flyttnetto senaste fem åren, per kommun, åldersgrupp 45 och över.

Inom länet går flödena föga överraskande även här främst boende boendeorienterade kommuner vid kusten samt regionens centrum Kalmar. Inlandskommunerna och de arbetsorienterade (undantaget Kalmar) tappar samtidigt.

Strukturen på nätverket i länet liknar i mångt och mycket de för de andra åldersgrupperna i och med att flyttrafiken är störst omkring Kalmar och folk föredrar kusterna framför inlandet. Men det finns också vissa skillnader. När man inte flyttar för jobb i samma utsträckning blir Västervik mer populärt än Oskarshamn, och flödena mellan Kalmar och sina kringliggande boendekommuner vid kusten är i jämvikt.

De viktigaste slutsatserna från avsnittet ovan är följande:

- **Kalmar län har svag befolkningsutveckling och skulle minska i storlek om det inte var för invandring.** Dels är den naturliga befolkningsutvecklingen negativ (vilket dock håller på att förbättras) och dels flyttar fler ut från regionen än flyttar in. Dessa mönster bröts dock under pandemiåret 2020 och huruvida brottet blir permanent är en öppen fråga.
- **I alla åldrar under 40 år gäller att länet tappat befolkning till utflyttning.** Framförallt gäller detta unga i tjugårsåldern som tenderar att flytta mycket och i regel till en handfull större städer. Det finns ett mindre nettointflöde av flyttare i ålder 50 år och över. Denna grupp kan vara ”gräddes på moset”, men inte fundamentet i boendestrategin. Här behövs den viktiga gruppen barnfamiljer, som rotar sig och skapar nya infödda lokalbor. Här råder det relativ jämvikt när det gäller in- och utflyttning på regional nivå.
- **Alla åldersgrupper flyttar från inlandet till kusten.** Inom länet flyttar unga till arbetsfokuserade städer vid kusten: Kalmar och Oskarshamn är de enda som har positivt netto. Även barnfamiljer och äldre flyttar mot kusten men till lite olika kommuner: barnfamiljer mycket mellan Kalmar och Öland, och äldre också lite till Västervik.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Klimatförändringar, digitaliseringsdrivna teknologier, geopolitisk ombyggnad och maktförflyttningar, urbanisering och åldrande befolkningar präglar vår nutid och nära framtid. Det blir allt viktigare för Kalmar län att stå sig i ett kunskapsintensivare och urbaniserat samhälle. För ett starkt näringsliv är kompetensförsörjning, med uppgradering av kompetensen över hela spektrat, samt adekvat matchning båda centrala utmaningar. När det gäller boende är det i den samhällsomdaning vi befinner oss trygghet och mjuka livskvaliteter avgörande för attraktivitet. Kalmar län har goda möjligheter att erbjuda en trygg plats med naturvärden, för boende såväl som besökare.

En ny giv erbjuder nya möjligheter. Efter flera årtionden av utveckling mot mer globalisering, urbanisering och outsourcing har dessa trender till viss del stannat av eller kontrats av mottrender. Utvecklingen har missgynnat Kalmar län och en eventuell vändning erbjuder möjligheter att nå ny framgång med digitaliserad produktion och hållbar verksamhet.

Kalmar län är inte sammanhållet i arbetsmarknadsnätverket och har lågt agglomerationskapital. Det är tätt statistiskt förknippat med lägre attraktivitet på kommunal nivå och regionen skulle tjäna på att arbeta för att höja det.

- De tre kommunerna i norr har störst geografiskt-strukturella problem på grund av sin isolering och här är det svårt att få integrering i nätverket att gå upp till höga nivåer. Bästa möjligheten är specifikt riktad lokal näringslivsutveckling, eller långväga uppkoppling mot Linköping/Oskarshamn, men detta är en högoddsare och kräver bl.a. rejäla infrastrukturinvesteringar. En ytterligare möjlighet är att försöka dra nytta av flödet till och från Gotland via Oskarshamn och kapitalisera på Vimmerbys status som turistmål.
- Den södra delen av länet måste arbeta med — och bygga på — arbetsmotorerna både inom och utanför regionen. De större arbetsmarknaderna behöver bli större och starkare för att bättre kunna vara arbetsmarknad åt flera närliggande små kommuner. Framförallt gäller detta Kalmar, men även Oskarshamn och Emmaboda i mindre grad.

Det finns en bredd av jobbtyper i regionen, men det saknas smetskaparegenskaper. Kalmar är en utpräglad *Regionhubb* — typiskt för medelstora städer som *inte* har en integrerad storregion omkring sig. I allmänhet har det varit så under 2000-talet att kommuner som inte kan förlita sig på tillgång till mycket folk via egen befolkning eller pendlingsrelationer till sådana har haft svårt att få arbetslivet att växa. Globaliseringen och storurbaniseringen som driver detta är dock mogna trender och kan vara på väg att klinga av och eventuellt vända i den nära framtiden.

Kalmar län har svag befolkningsutveckling och skulle minska i storlek om det inte var för invandring. I alla åldrar under 40 år gäller att länet tappar befolkning till utflyttning. Unga flyttar gärna till storstäder och det är svårt att ändra på.

Barnfamiljer, som rotar sig och skapar nya infödda lokalbor, ligger i jämvikt. Inom länet flyttar alla åldersgrupper från inlandet och mot kusten.

Kalmar län bör prioritera att bygga relationer med motorer utanför det egna länet. Linnéuniversitetet och den samlade regionen kring och mellan Växjö och Kalmar är viktigt. Fysiska infrastrukturinvesteringar för att minska pendlingstider lär behövas, och digitala infrastrukturinvesteringar där detta inte är på plats, och förbättrade möjligheter till distansarbete. Om detta sker kan lite mer långväga relationer med Östergötland ("Fjärde storstadsregionen") bli möjliga.

Två framgångsvägar för att locka unga och barnfamiljer. Kalmar län levererar redan på god nivå när det gäller attraktivitet för gruppen medelålders och äldre, men detta räcker inte. Unga och barnfamiljer flyttar mycket mer än äldre grupper, och det är deras gunst den inrikes "flyttstriden" handlar om. Här finns det två framgångsrika typer, den dynamiska staden med nöje och arbetsmöjligheter dit de unga dras, och den lugna, vackra boendekommunen där det passar bra för barnen att växa upp. Olika kommuner i länet är olika väl anpassade för dessa strategier.

- Det gäller att maxa inflyttningen av unga till arbetsmotorerna Oskarshamn och framförallt Kalmar — gärna från utanför regionen, eftersom flödena inom regionen redan går åt detta håll. Kalmars attraktivitet i gruppen unga behöver stärkas med mer urban stad och ett större och mer attraktivt universitet för att locka så många som möjligt.
- Barnfamiljerna behöver miljöer där de kan rota sig och låta sina barn växa upp. Boendekommuner nära en större stad/storstad är ideala för detta syfte och gynnas av att de närliggande större kommunerna växer.

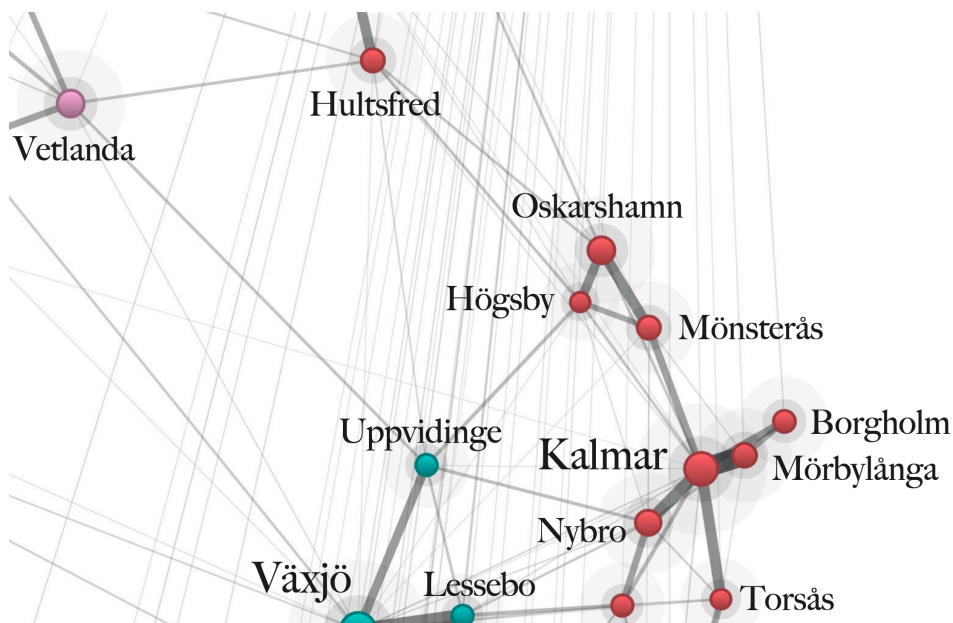
HÖGSBY KOMMUN I FOKUS

I den här andra delen av rapporten sätter vi fokus på Högsby kommun, hur dess situation ser ut och vad som kan göras för att attrahera den kompetens kommunens näringsliv behöver. I första avsnittet tittar vi på Högsbys roll i sitt regionala sammanhang och karaktären på dess arbets- och näringsliv.

HÖGSBYS ROLL I DET REGIONALA SAMMANHANGET

Ett större och ett mindre sammanhang

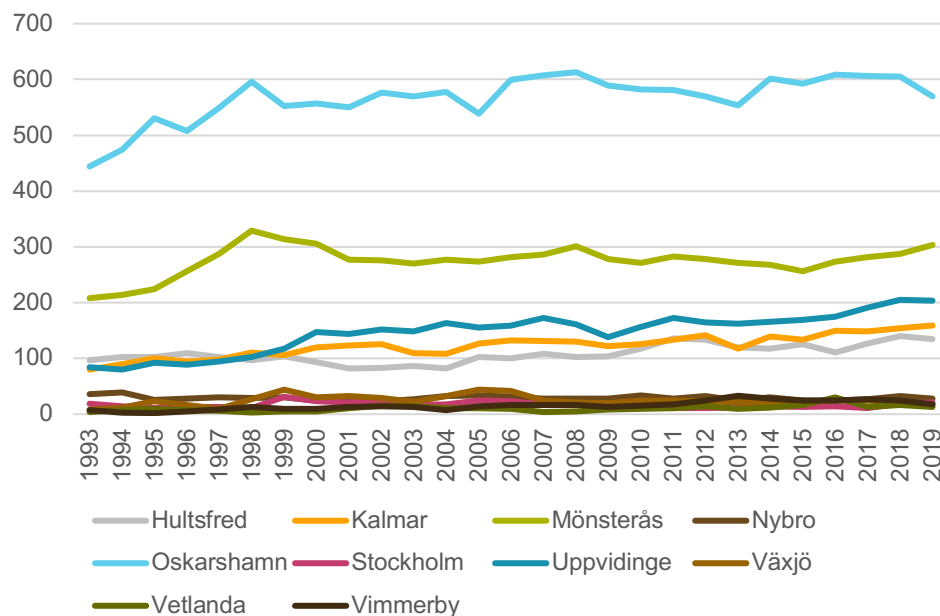
Vi kan se det som att Högsby har ett större regionalt sammanhang och ett mindre. Det större sammanhanget är "trestadsområdet" som bildas av triangeln Växjö-Kalmar-Karlskrona. Denna region är relativt stor men inte tillräckligt tätbefolkad för att bilda en tätt integrerad agglomeration som t.ex. Malmö och Lund gör. Därför är nog det mest relevanta regionala sammanhanget för just Högsby som liten kommun den mindre triangel man bildar tillsammans med Oskarshamn och Mönsterås.

Figur 42, arbetsmarknadsnätverket kring Högsby kommun.

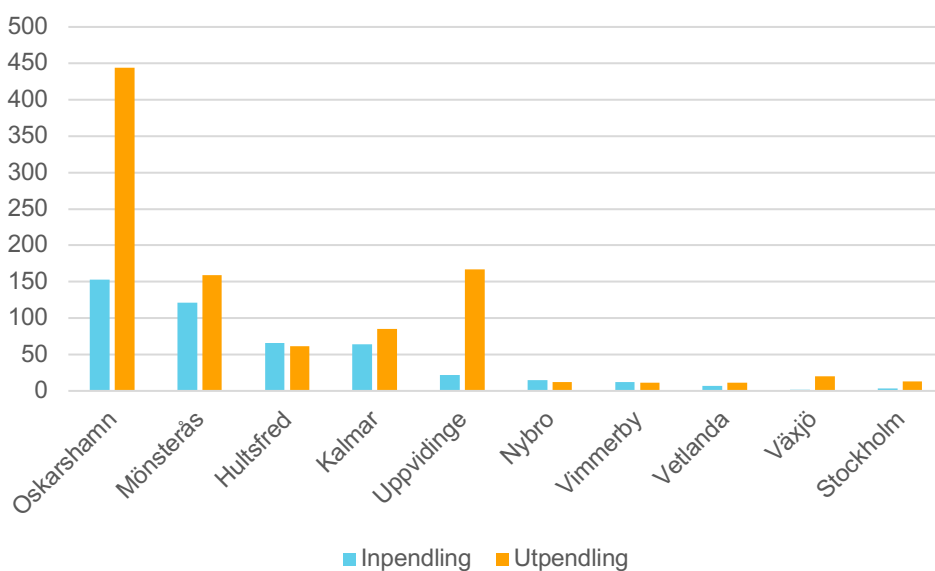
Stabila relationer till grannarna och allt närmare till Uppvidinge

Hur utvecklas då relationerna till dessa närmsta grannar? Ingen större förändring, visar det sig. Antalet pendlare till och från Oskarshamn och Mönsterås har legat på ungefär samma nivå i 20 år, trots att mellankommunal pendling har ökat ordentligt i de flesta delarna av landet under den perioden — det har dock oftast skett samtidigt med en rejäl befolkningstillväxt, vilket inte har varit fallet för Kalmar län under samma period.

Figur 43, totala pendlingsvolymerna till och från Högsby kommun, 1993-2019.

Det finns dock vissa antydningar till undantag. Pendlingen till Kalmar är fortfarande mycket lägre än till de två andra hörnen i triangeln, men har å andra sidan ökat med ca 50% under de två senaste decennierna. Relationen till Uppvidinge har också blivit starkare. Noterbart är att just denna relation ser svagare ut i nätverket på grund av hur ensidig den är (nästan alla pendlar till Uppvidinge från Högsby) än vad den kanske borde anses: för Högsbybornas sysselsättning är Uppvidinge faktiskt något viktigare än Mönsterås.

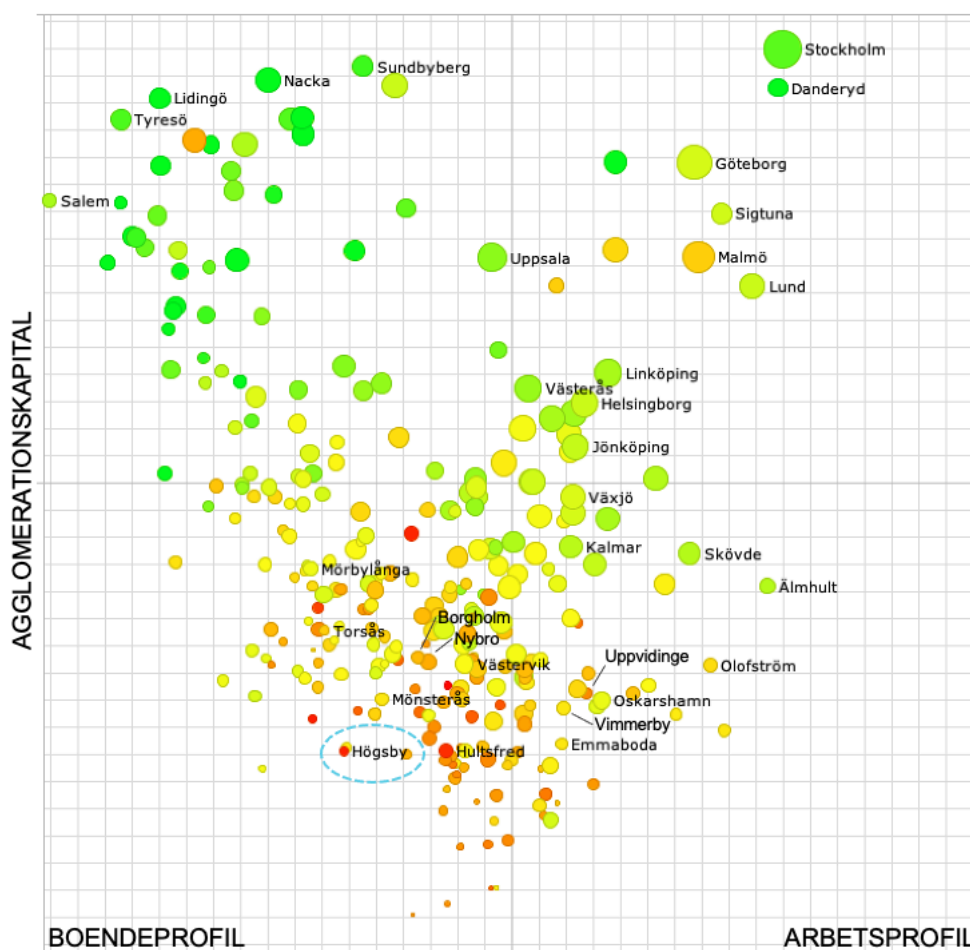
Figur 44, pendlingsflöden mellan Högsby och närliggande kommuner, genomsnitt 2015-2019.

Med tanke på att utpendlingen *från* Högsby är större än inpendlingen *till* Högsby när det gäller alla betydande relationer kan man karakterisera kommunen som en utpräglad boendekommun, sett till pendlingskvoten (som diskuterades i avsnittet *Kalmar län i fågelperspektiv*).

Högsby har ont om agglomerationskapital

Hög boendespecialisering är ofta något som kommer med högt agglomerationskapital, men då i regel tillsammans med stor inflyttning och höga inkomster och bostadspriser. Så ser det inte ut i Högsby (genomsnittlig förvärvsinkomst ligger på 247tkr/år och det är tredje lägst i landet) så boendespecialiseringen får nog snarare tolkas som ett tecken på att det är svårt att hitta jobb lokalt och många behöver söka sig till grannkommuner.

Med andra ord är det inte så vanligt att vara så pass profilerad på boende/arbete-axeln när agglomerationskapitalet är så lågt som det är. Det är heller ingen pålitligt vinnande kombination, om vi tittar på sambandet mellan agglomerationskapital, boendeprofil och vårt mått på kommunal attraktivitet.

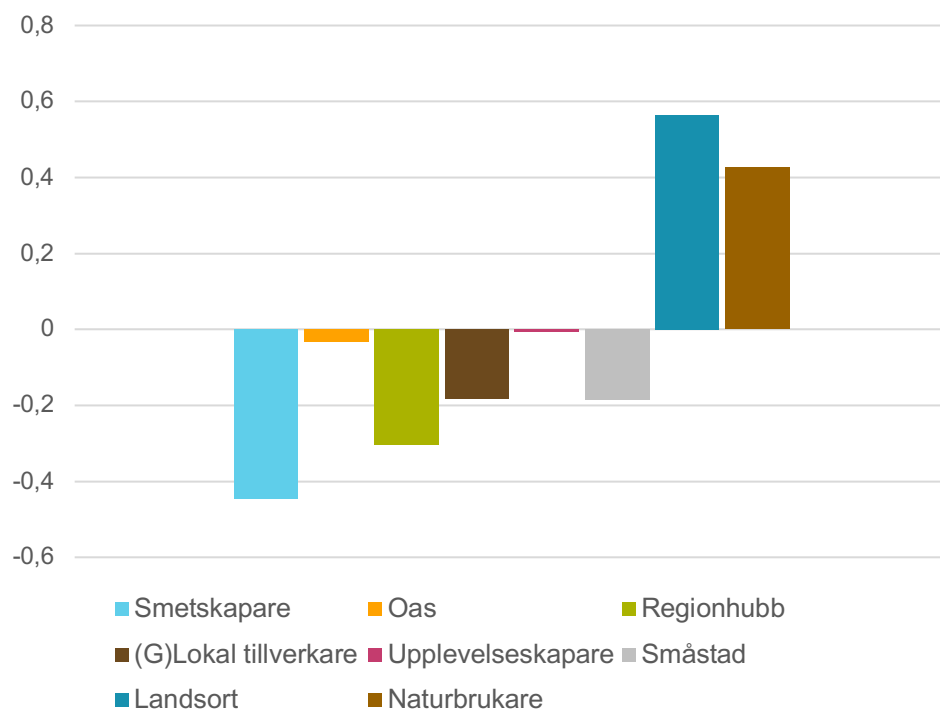
Figur 45, Högsby ligger långt ner i agglomerationskapitalskartan och relativt långt i riktning mot boendespecialisering i förhållande till jämförbara kommuner.

Enligt vårt mått på kommunal attraktivitet — inrikes flyttnetto och inkomstnivå — har Högsby problem och detta markeras av den röda färgen i rollkartan. Det kan vara värt att notera att just detta mått målar Högsby i lite väl alarmerande färg

eftersom dynamiken där under de senaste åren, där man tagit emot många invandrare (positivt utrikes flyttnetto) som rört sig vidare inom landet och därmed förvandlats till negativt inrikes flyttnetto, gör att det ser i statistiken ser ut som om kommunen årligen förlorar en mycket större del av sin befolkningsbas än den faktiskt gör. Vi återkommer till detta i avsnittet *Högsby och flyttfloden*.

HÖGSBY ÄR LANDSORT OCH NATURBRUKARE

I avsnittet Kalmar län ur ett arbetsperspektiv diskuterade vi våra åtta kommunarketyper som resulterat från en klusteranalys av arbetsmarknadsdata. Av dessa åtta typer liknas Högsby bara två mer än genomsnittskommunen: *Landsort* och *Naturbrukare*. Båda är exempel på typer av mindre kommuner utanför storregioner och som över lag saknar storskalig, specialiserad verksamhet inom industri och tjänster och därför har haft svårare än andra typer att få arbetsmarknaden att växa under de senaste årtiondena.

Figur 46, vilka kommuntyper som Högsby liknar mest: *Landsort* och *Naturbrukare*.

Skillnaden mellan de två ligger på detaljnivå men handlar huvudsakligen om i hur hög grad ekonomin är präglad av mycket småskaligt naturbruk (som t.ex. egenföretagande jordbrukare) och andra gröna näringar, samt hur glesbefolkad och isolerad kommunen är m.a.p. pendlingstrafik.

Fokus är på jordbruk/skogsbruk och transport

I Högsby arbetar knappt 2000 personer. Den enskild största näringsgrenen är *Vård, omsorg och sociala tjänster*, som utgör ca en femtedel av arbetskraften. Det är dock inte den näringsgren som är mest karakteristisk för kommunen; tittar vi på ett rosdiagram över näringsgrenarna i Högsby ser vi att de gröna näringarna *jordbruk/skogsbruk/fiske* och *transport* sticker ut mest. *Övrig/okänd verksamhet*

sticker också ut men det är inte klart vilken slutsats vi kan dra av detta.

Överrepresentationen är också ett nytt fenomen under de senaste åren (se nedan).

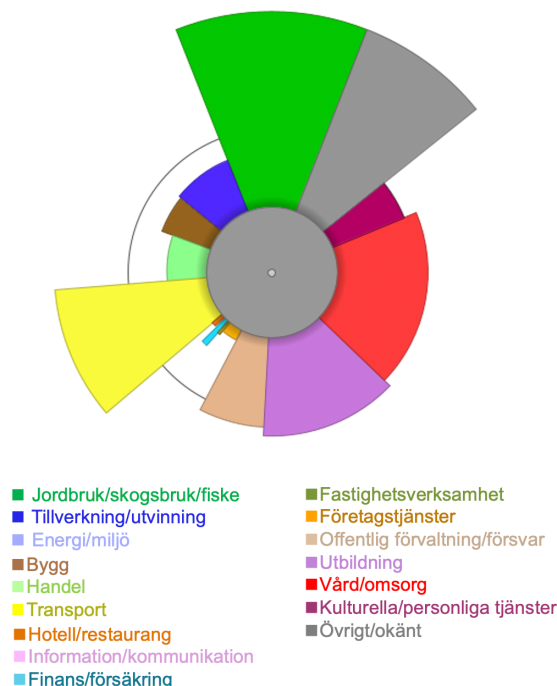
Utbildning och offentlig förvaltning har också en något högre andel än i landet i stort, medan framförallt energi, besöksnäring, och fastighetsverksamhet samt tjänster bl.a. inom information, kommunikation, finans och försäkring är underrepresenterade.

Kommunen spelar stor roll i arbetslivet

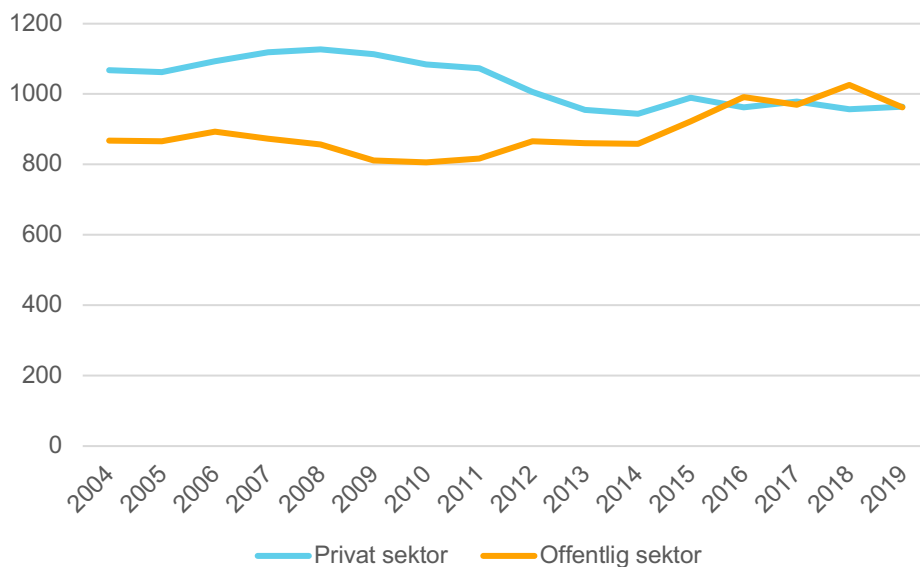
I korthet präglas Högsby av ett näringsliv med tonvikt på jord- och skogsbruk samt transport, och i övrigt ett stort inslag av kommunal verksamhet. Huvudsakligen beror detta på en relativ

frånvaro av större privatägda företag och därmed en större relativ andel i offentlig tjänst. I Högsby arbetar 40% i kommunal förvaltning och 28% i privatägda aktiebolag. I Sverige som helhet är motsvarande siffror 18% samt 56%.

Totalt sett är det jämnt mellan privat och offentlig verksamhet i Högsby när det gäller antal arbetande, efter att privat sektor krympt något och offentlig sektor vuxit något under de senaste femton åren.

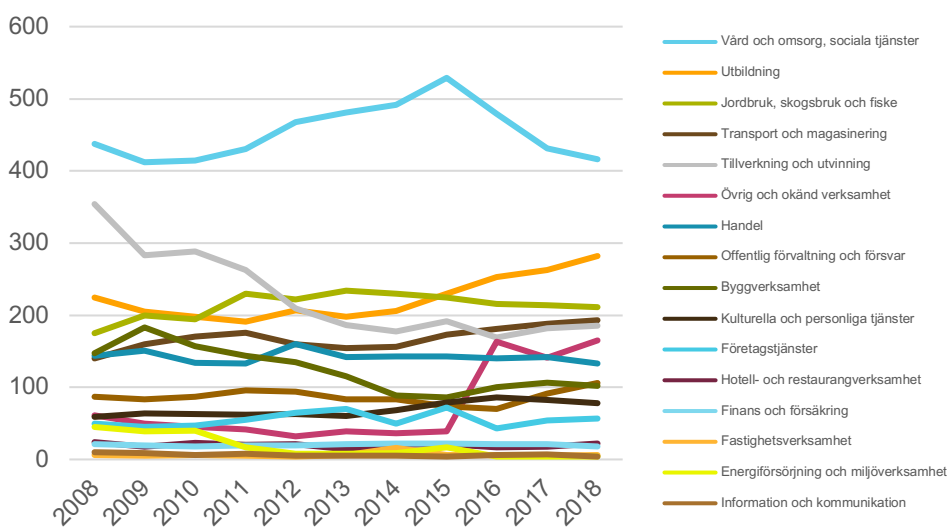
Figur 47, rosdiagram över arbetande per näringsgren i Högsby kommun, med överrepresentation (relativt riket) inom gröna näringar, transport och övrig/okänd verksamhet.

Figur 48, antal arbetande i privat och offentlig sektor i Högsby, 2004-2019.

Det är inga tydliga trender i vilka näringsgrenar som växer eller krymper. Vård/omsorg växte till år 2015 men krympte sedan igen. Tillverkningsindustrin har krympt rejält sedan 2008 men har stabiliserats de senaste fem åren (byggverksamheten har en liknande utveckling). De gröna näringarna expanderade samtidigt mellan 2008 och 2013 men har sedan dess krympt något igen. Det tydligaste som händer är att antalet som arbetat med utbildning har ökat i flera år och vård/omsorg/sociala tjänster har skalats upp (i samband med flyktingmottagandet) och sen ner igen.

Antalet som arbetar inom Övrig och okänd verksamhet steg från 39 till 163 mellan 2015 och 2016 och har legat där sedan dess. Det finns inga klara uppgifter att tillgå rörande vilka företag det rör sig om eller vilken verksamhet de har.

Figur 49, arbetande per näringsgren i Högsby, 2008-2018

SLUTSATSER

De viktigaste slutsatserna från avsnittet ovan är följande:

- **Det stora sammanhanget som finns kring Växjö, Kalmar och Karlskrona är för glest för att Högsby verkligen ska kunna dra nytta av det och få agglomerationskapital.** Det viktigaste sammanhanget är främst med Oskarshamn och Mönsterås, men relationen till Uppvidinge är en viktig källa till jobb för kommunens invånare och här finns komplementära egenskaper och potentiella samarbeten över länsgränsen.
- **Högsby domineras av gröna näringar och kommunal verksamhet och har jämförelsevis lite privat industri- och tjänsteproduktion och verksamheter i större skala.** Kommunen är nästan lika delar *Landsort* och *Naturbrukare* — de två typer vars arbetsmarknader har vuxit långsammast under de senaste decennierna. Alla pendlingsrelationer har ett nettoutflöde, så en svag lokal arbetsmarknad avhjälpas delvis med nära relationer till grannar. De närmaste grannarna är dock inte så stora städer att man helt kan förlita sig på detta, och inte heller passar det alla att pendla till en annan kommun.
- **Transport är en stark bransch och tillverkningsindustrin har slutat krympa.** Givet att lokala arbetstillfällen behövs är det bekymmersamt att branscherna handel och gröna näringar som vanligtvis går att lita på som småskaliga, lokala jobbmotorer närmare krymper än växer under det senaste decenniet. Transportsektorn är ett motexempel, och det kan vara något att bygga på. Likaså tillverkningen, som visserligen minskade fram till 2014 men har stabiliserats sedan dess.

I nästa avsnitt diskuterar vi vad Högsbys företagare tror om arbetslivets framtid och vilka kompetenser de har behov av.

FRAMTIDEN FÖR HÖGSBYS NÄRINGSLEV

I detta avsnitt kommer vi att diskutera resultatet från en enkätundersökning bland Högsbys företagare rörande vilka kompetenser de efterfrågar och vad de tror om den framtida utvecklingen för arbetslivet. Med kommunledningens hjälp skickade vi ut enkäten och fick 44 svarande från ett antal branscher, med mest fokus på handel, jord- och skogsbruk, bygg och besöksnäring.

VISS OPTIMISM OM FRAMTIDEN

Våra svarande anser, trots en ansträngd situation, att framtiden ser ljus ut. När de ombads beskriva framtiden med ett enda ord var det populäraste valet, förutom "flexibilitet" nämligen "framtidstro".

Figur 50, svar från Högsbys företagare när de ombetts att beskriva framtiden med ett ord.

Lokal förankring och anställningstrygghet alltså viktigt

Det har talats mycket i coronapandemins spår om hur distansarbetet blivit allt vanligare och att normen att alltid vara på arbetsplatsen vare sig det behövs eller inte är på väg ut. Högsbys företagare är kluvna om detta, och nästan lika många tror på ökad som minskad betydelse för själva platsen där man jobbar. Det är något lägre än i *Stora jobbstudien* (Kairos Future, 2017) men kan förklaras med att de svarande representerar branscher där verksamheten i regel inte kan skötas på distans.

Trots valet av "flexibilitet" för att beskriva framtiden verkar Högsbys företagare lite mindre fokuserade på flexibilitet kontra trygghet jämfört med andra företagare. Hälften säger att det bästa sättet att bli trygg på morgondagens arbetsmarknad är ökad anställningstrygghet snarare än ständig kompetensutveckling, medan hela 82% av företagare i *Stora jobbstudien* sa det senare. Det är också strax under hälften som tror på att många kommer att behöva starta egna företag inom tio år, vare sig de vill eller inte, medan två tredjedelar av företagare i allmänhet säger detta.

Man tror på industrins framtid, men digitalisering krävs

Antalet i Högsby som arbetar med tillverkning har minskat betydligt under de senaste femton åren men planat ut under andra halvan av 2010-talet. Detta kan

bidra till en förhoppning om att dessa jobb kommer tillbaka inom en snar framtid. En knapp majoritet tror att jobb och produktion kommer att hamna i Sverige snarare än att flyttas utomlands framöver. Detta är faktiskt i linje med vad svenska företagare i allmänhet tenderar att tro — däremot tror bara 40% av allmänheten detta.

Det innebär inte nödvändigtvis en återgång till ett stort antal av enklare industrijobb av löpande band-typ. Denna tid är förbi och automatiseringen minskar arbetskraftsbehovet inom industrin även om utlokalisering inte gör det, och hela 69% tror att antalet jobb kommer att minska på grund av robotar och datorer snarare än öka. Det är faktiskt något högre än i *Stora jobbstudien*, där motsvarande siffra var 60%.

Givet detta anser de flesta (65%) att man behöver fokusera på sätt att dra nytta av tekniken istället för att fokusera mer på människan, men att man själv är ganska dålig på detta i nuläget. Medan ungefär hälften i *Stora jobbstudien* sa att ens egen arbetsplats ligger efter i digitaliseringen och behöver förändras helt, sa hela 69% av Högsbys företagare detsamma.

Kraven blir högre men de går att leva upp till

Drygt sex av tio tror mer på att kraven i arbetslivet kommer att öka på tio års sikt snarare än att vi får se en vändning där arbetsklimatet blivit mjukare och mer humant. Kraven kommer kanske inte vara i form av högre press uppifrån utan snarare större krav på att ta egna initiativ och själv forma sin roll. Drygt hälften tror att vi rör oss åt detta håll, detta är dock något färre i Högsby jämfört med i *Stora jobbstudien*.

Högsby går också mot strömmen när det gäller vikten av högskoleutbildningar. Medan två tredjedelar av allmänheten tror att detta kommer att bli ännu viktigare i framtiden tror mindre än hälften av Högsbyrespondenterna detta. Den troligaste förklaringen är de branscher som finns representerade bland Högsbyrespondenterna, där högskoleutbildningar tenderar att vara mindre vanliga och viktiga.

Ett krav som man i Högsby däremot tror betydligt mer på är att kunna tala bra svenska. Hälften trodde i *Stora jobbstudien* att det skulle bli mer viktigt på tio års sikt, medan hela 69% i Högsby sa detsamma. Det stora flyktingmottagandet i Högsby under 2010-talet ligger säkerligen bakom skillnaden, eftersom detta gjort att språkkunskaper blivit en betydligt viktigare faktor att ta hänsyn till när det gäller invandrade arbetssökande, vid sidan av att kunna validera deras kompetens och kvalifikationer.

Högsbyföretagarna är samtidigt mer positiva när det gäller framtiden för utrikes födda på arbetsmarknaden. Medan den svenska allmänheten är kluven gällande om arbetslösheten i gruppen kommer att öka eller minska tror 69% i Högsby att den är på väg ner.

VILKA KOMPETENSER BEHÖVS FRAMÅT?

Högsbys företagare har också fått svara på vilka generella personliga kompetenser och förmågor (i kontrast till yrkesspecifika kvalifikationer) de anser vara viktigast framöver.

Högsbys företagare betonar språk, social kompetens, självständighet och ansvar

Svaren från Högsbys företagare stämmer väl överens med vad som framträdde i Stora jobbstudien (2017): sociala förmågor, pålitlighet och självdisciplin. De öppna svaren ur enkäten innehåller ord som *ansvarsfull*, *noggrann* och *ordningsam*, samt *social förmåga* och *kommunikativ*. Vi noterar också att kreativitet och att vara innovativ efterfrågas till viss del. Språkförmåga figurerar mer i svaren från Högsby än det gör i övrigt handlar troligtvis om att det helt enkelt är fler i rekryteringsbasen just i Högsby som ännu inte talar bra svenska.

Figur 51, egenskaper som Högsbys företagare efterfrågar, öppna svar.

Om vi väger samman vad Högsbys företagare tror om framtidens arbetsmarknad och vad de efterfrågar för förmågor och personliga egenskaper kan vi sammanfatta det i tre steg. Den mest grundläggande förmågan är att kunna kommunicera bra på svenska. Detta måste man ha för att kunna fungera i det lokala arbetslivet. Efter det kommer centrala förmågor för att vara en god anställd: att vara pålitlig, stabil, noggrann och någon som kan ta ansvar. När detta väl är uppfyllt kan man unna sig lite ”lyx” när det gäller kompetenser, nämligen kreativitet och driv till innovation och utveckling.

SLUTSATSER

De viktigaste slutsatserna från avsnittet ovan är följande:

- **Högsby ser en liknande framtid för arbetslivet som de flesta andra: digitalisering och flexibilisering.** Däremot är man något mindre benägen än andra att tro på ständig kompetensutveckling som en källa till trygghet framför tillsvidareanställningar samt arbetets geografiska frikoppling.
- **Högsbys företagare tror på återkomst av produktion och tillverkning närmare hemmamarknaden, och att detta kräver investeringar i digitalisering.** En återkomst av produktion innebär inte nödvändigtvis återkomst av många industrijobb vid löpande band som för två generationer sedan, med tanke på att automatiseringen beräknas effektivisera bort fler jobb än den skapar. De tycker att rätt väg är att dra

nytta av den nya tekniken, men samtidigt tycker företagarna själva att de ligger efter med detta och behöver ta krafttag för att reformera sin verksamhet.

- **Man tror att kraven i arbetslivet kommer att fortsätta öka, och personliga egenskaper är viktigast.** Till skillnad från andra respondenter tror man inte så mycket att högskoleutbildningar kommer att få ökad vikt framöver. Personliga egenskaper som ansvarstagande, social förmåga och driv — det som brukar kallas att vara självgående — är istället centrala.
- **Språkförmåga är nyckeln till jobb.** Högsbys företagare fokuserar mycket på att tala god svenska, då stor del av den lokala arbetskraften inte gör detta än. Blir språkförmågorna bättre är dock de allra flesta övervägande optimistiska gällande att få utrikes födda i arbete.

I nästa avsnitt tittar vi i närmare detalj på fem utvalda yrkesgrupper och vad som krävs för att attrahera dessa.

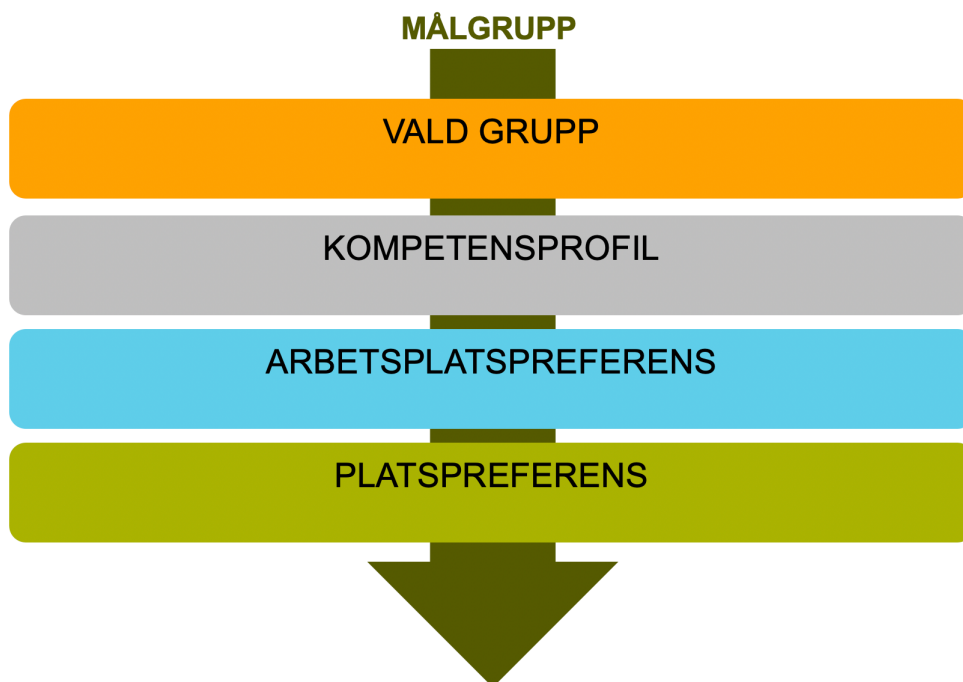
FEM YRKESGRUPPER I FOKUS — MÅLGRUPPSMASKINEN

I detta avsnitt belyses de yrkesgrupper Högsbys företagare är i störst behov av att rekrytera, enligt de själva. Vi diskuterar vilka de är, vad de är bra på, vad de vill ha ut av sin arbetsplats och platsen där de väljer att bo.

Enkätrespondenterna fick välja prioriterade yrken från en lista tagen från SCB:s yrkesregister *SSYK*. Grupperna som har valts ut, baserat på vilket behov och företagen uttrycker, är:

- Chefer inom ekonomi, HR och marknad (SSYK-koder 121, 122 och 125).
- Marknadsförare (SSYK-kod 243)
- IT-arkitekter (SSYK-kod 251)
- Butikspersonal (SSYK-kod 522)
- Snickare och byggare (SSYK-koder 711 och 712)

Nedan kör vi dessa yrkesgrupper genom ”målgruppsmaskinen”, framtagen med datamaterial från *Stora jobbstudien* (Kairos Future, 2017). Vi får på så sätt fram deras utmärkande kompetenser, arbetsplats- och boplatpreferenser.

Figur 52, översikt över Målgruppsmaskinen.

VAD DE KAN

Yrkesgrupperna fick svara på vilka egenskaper och kompetenser de själva har i utmärkande hög grad.

Chefer lyfter givetvis fram sina ledaregenskaper, samt sin driftighet. De är också bra på att nätverka och knyta kontakter, och i och med detta också duktiga på att sälja. De är dessutom pragmatiska och resultatnriktade.

Marknadsförare lyckas vara både kreativa och analytiska. De är duktiga på att kommunicera och tänka i termer av välfunna koncept och modeller. Mycket arbete i projektform gör de dessutom bra på att hålla deadlines.

IT-arkitekter är givetvis tekniskt kunniga och vana problemlösare. De är likt marknadsförare skickliga på att tänka i koncept och modeller och har god analytisk förmåga. Dessutom är de starkt kvalitetsorienterade.

Butikspersonal är serviceinriktade och kundfokuserade — och därmed också skickliga på att sälja. De är dessutom pålitliga och har ofta gott sinne för estetik.

Snickare och byggare är händiga, tekniskt kunniga problemlösare. De är dessutom driftiga och noggranna.

VAD DE VILL HA I ARBETSLIVET

När man ställer frågor kring vad som är viktigt i arbetslivet finns ett antal ”usual suspects” som även framkommer hos våra 10 000 respondenter i *Stora jobbstudien*. Topplistan när man får välja bland ca. 30 alternativ är följande:

- Trevliga arbetskamrater
- Bra chef
- Fast jobb (tillsvidareanställning)
- Intressanta arbetsuppgifter
- Balans mellan arbete och fritid
- Min kompetens och kapacitet tas tillvara
- Hög lön
- Anställningstrygghet
- Bra arbetstider
- Arbete som ger känsla av att uträtta något

Vid det här undersökningstillfället placerade sig just ”trevliga arbetskamrater” högst upp, men vi vet sedan tidigare studier att alla i listans topp är väldigt viktiga. I korthet kan man säga att det finns en samling ”Big 5”-faktorer som alla organisationer behöver vara bra på för att vara en attraktiv arbetsplats:

- **Fungerande psykosociala förhållanden** – på vanlig svenska trevliga arbetskamrater och bra chefer.
- **Anställningstrygghet** – en överväldigande majoritet vill ha fast anställning och det rankas som tredje viktigast efter bra chef och trevliga arbetskamrater.
- **Intressanta arbetsuppgifter** – ingen vill bli uttråkad på jobbet.

- **Balans mellan arbete och fritid** – det är en långtidstrend att arbete blir allt mindre viktigt som meningsskapare i livet jämfört med familj, vänner och fritid.
- **Min kompetens och kapacitet ska tas tillvara** – om arbetsplatsen inte har ovanstående kvaliteter blir det svårare att locka någon som helst kompetensmålgrupp.

Hur man lockar och behåller unga

Det som lockar unga är i allmänhet inte så annorlunda jämfört med äldre medarbetare: anställningstrygghet, en bra chef och bra arbetstider är de vanligaste absoluta kraven för att ta ett jobb. Lite längre ner på den listan kommer meningsfullt arbete, intressanta arbetsuppgifter och att arbetsgivaren är lika mån om medarbetare som med kunder.

När det gäller att vilja stanna kvar på ett jobb på längre sikt handlar det i regel om mjukare, mer svårfångade värden. De mest populära svaren från unga när det gäller detta är att det är en positiv och inspirerande atmosfär på jobbet, att man får uppskattning och bekräftelse och att ens kompetens och kapacitet tas till vara. Under den absoluta toppen kommer att företagets värderingar stämmer överens med de egna, och att man får stöd i arbetet och har möjlighet att utvecklas.

Hur målgrupperna sticker ut

Utöver de nyss nämnda fem faktorerna finns det samtidigt betydande skillnader som visar sig när grupperna plottas in i en karta över arbetslivsvärderingar. I modellen kan man vara olika attraherad av ett *fritt och utvecklande* arbetsliv kontra *lugn och trygghet*, respektive olika motiverad av *konkret egennytta* som *hög lön* och *möjligheter till avancemang*, eller mjukare värden som *trevliga arbetskamrater* och *samhällsnytta*.

Trygghet kontra frihet, samt mjukare kontra hårdare värden är skiljelinjerna

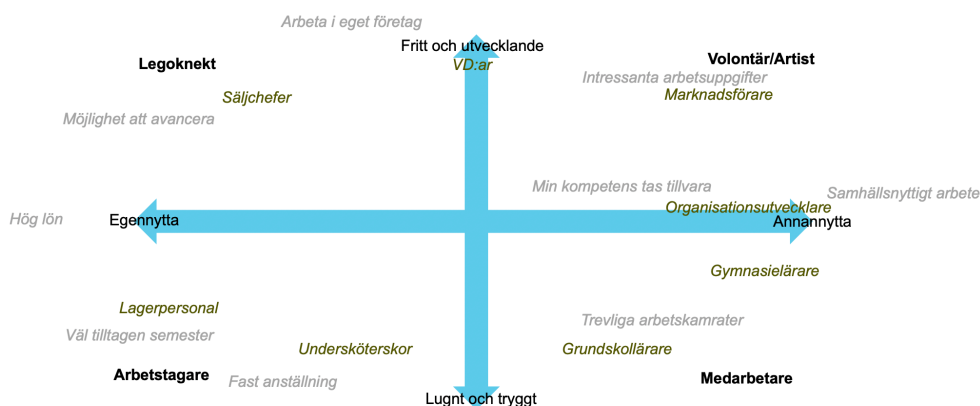
Trots bred konsensus om vad som gör en bra arbetsplats finns det tydliga skillnader som delvis överlappar med ålders- och generationsskillnader — och som dessutom förändrats över tid: graden av trygghet kontra frihet och utveckling, samt graden av fokus på konkret egennytta kontra fokus på mjukare värden.

Dessa två axlar bildar tillsammans en karta, och det intressanta i sammanhanget börjar när man tittar på vilka grupper som placerar sig på olika platser i kartan, och som därmed kan sägas ha olika perspektiv på eller drivkrafter i arbetslivet. Dessa drivkrafter är naturligtvis helt avgörande att förstå. Därför utvecklar vi hur man med stöd av kartbilden kan resonera kring olika gruppers syn.

- **I kartans nordvästra hörn** hittar vi personerna som kan kallas *legoknektar*. Det här är personer som är starkt drivna av egen belöning och stimulans, de vill avancera i karriären och tjäna pengar. Ett typiskt yrke som drar rätt extremt åt legoknekt-hållet är säljchefer. Det jobberbjudande som bäst möter legoknektens behov kan vi kalla **sedeln** – det handlar om incitament som rör pengar, avancemang och traditionell status.
- **I kartans nordöstra hörn** hittar vi personerna som kan kallas *volontärer* eller möjligen *artister*. Dessa drivs i hög grad av egen utveckling, men det är också väldigt viktigt att vad det gör är nyttigt i ett större perspektiv. Ett

typiskt yrke i det nordöstra hörnet är marknadsföraren som ser sig som kreativ och världsförbättrande i sin kommunikation. Det jobberbudande som möter denna arketyper bäst kan vi kalla **scenen**, eftersom det även för en altruist kan vara nog så viktigt att få skina utåt.

- **I kartans sydöstra hörn** finner vi personerna som är kollektivist, lagspelare som dessutom gärna verkar i samhällets tjänst. Lärare, i synnerhet de lite äldre befinner sig i det sydöstra hörnet, där arketyper är den lojala *medarbetaren*. Personerna som traditionellt har lockats hit har dragits till ett socialt arbete i dubbel bemärkelse, både inom arbetsplatsen och resultatet av värvet. Jobberbudandet handlar här om **sammanhanget**.
- **I kartans sydvästra hörn** finns slutligen *arbetstagaren* som har fokus på förmåner och belöning och inte vill ha särskilt mycket turbulens och förändring. Många med yrken inom lagerarbete, samt undersköterskor befinner sig här. Gruppen lockas med erbjudandet vi kan kalla **sitsen** – dvs. ett erbjudande om förutsägbarhet med fokus på trygghet och ”what’s in it for me”.

Figur 53, skillnader i vad som värderas mest i ett arbete, med exempel på yrkesgrupper.
Källa: Stora jobbstudien, Kairos Future (2017).

När det gäller våra prioriterade yrkesgrupper hamnar de på olika ställen. *Cheferna* ligger mitt emellan hårdare och mjukare värden men är framförallt mycket fokuserade på det fria och utvecklande i arbetet. *Marknadsförare* gillar också det men fokuserar mer på mjukare värden som kreativt uttryck och att göra gott än lön och förmåner.

Figur 54, de prioriterade yrkena placerade i fyrfältsmodellen.

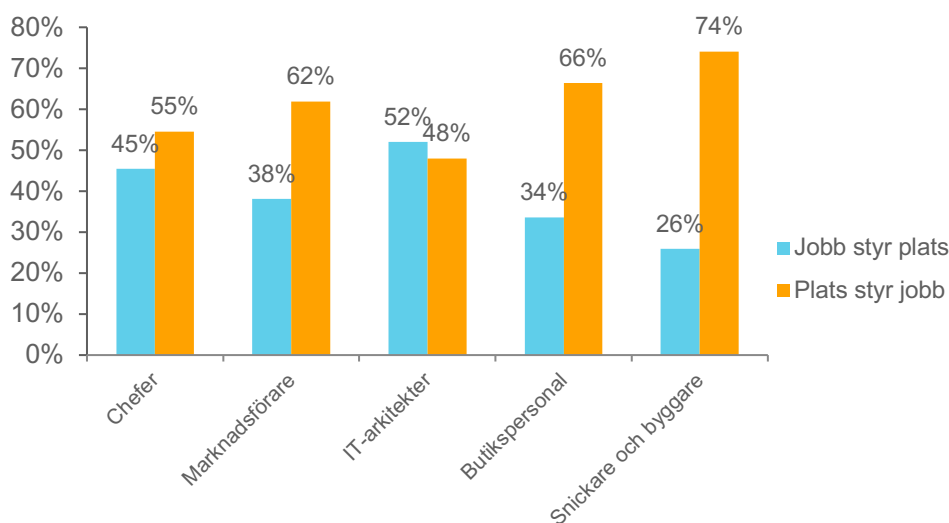
Butikspersonal ligger liksom cheferna mitt emellan hårdare och mjukare värden, men värderar trevliga arbetskamrater och bra villkor högre än avancemang och spännande arbetsuppgifter.

Både *IT-arkitekter* och *Snickare/byggare* ligger på vänstra halvan, vilket innebär att de mest är fokuserade på konkreta förmåner som lön och semester. *IT-arkitekterna* är dock lite mer intresserade av avancemang och frihet än byggarna, som vill ha fast anställning.

HUR DE VILL BO

De flesta målgrupperna är platsstyrda

Respondenterna fick svara på frågan om de mest höll med om att jobbet styrde boplatsten, dvs. att jobbmöjligheterna avgjorde var man bor, eller om platsen var viktigast och jobbmöjligheter inte var avgörande. Med undantag för *IT-arkitekterna* så är en klar majoritet i alla grupper att det var platsens egenskaper i sig som är viktigast. Särskilt gäller detta för butikspersonal och snickare/byggare.

Figur 55, andel bland målgrupperna som säger att platspreferens styr jobbval och vice versa. Källa: Stora jobbstudien, Kairos Future (2017)

I avsnittet om viktiga omvärldstrender fick vi stifta bekantskap med platspyramiden. I pyramidens bas finns trygghet och grundläggande funktionalitet, och ovanför detta ett antal egenskaper som kan vara lite olika viktiga beroende på personliga preferenser och vilken livsfas man befinner sig i.

[illegible]

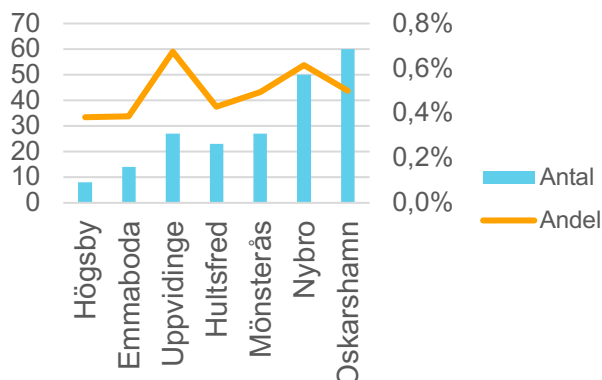
Målgrupperna har fått svara på vilka egenskaper det är som gör en plats attraktiv för just dem. Mycket återkommer, men på en del punkter skiljer de sig åt.

- **Chefer** är ofta i en livsfas där man allra helst vill ha bra förskolor och skolor, och de ska gärna finnas nära. Bostäderna ska också vara bra och gärna lika naturskönt, nära vatten, och med möjligheter till sport- och fritidsaktiviteter.
- **Marknadsförare** vill också ha bra bostäder och nära till vatten, men de är ofta i en annan livsfas och föredrar en annan livsstil. Därför är de mer intresserade av bra kommunikationer och närhet till affärer och nöjesinrättningar som restauranger och caféer.
- **IT-arkitekter** är praktiskt inriktade och vill liksom marknadsförare ha bra kommunikationer men också bra kommunal service och låg kommunal skatt. De vill ha nära till förskolor och skolor och vill gärna kunna känna gemenskap och bo nära andra med samma kulturella bakgrund som en själv.
- **Butikspersonal** fokuserar på grunden i pyramiden och vill ha trygghet. Samtidigt vill de gärna bo i centrum ”där det händer” och ha tillgång till bra kommunikationer och fina grönområden. De vill också att det ska vara billigt att bo, så det kan vara svårt att uppfylla alla krav samtidigt.
- **Snickare och byggare** är lantligt och småskaligt orienterade och letar efter lugna, barnvänliga platser, gärna nära vatten, där de boende har en nära gemenskap med varandra och det finns många andra med samma kulturella bakgrund som en själv.

VAD LOCKAR MÅLGRUPPERNA — SAMMANFATTNING

Så attraheras chefer

Chefer är ofta i en livsfas där de lockas mindre av det urbana och är ute efter en annan sorts livskvalitet: närhet till naturen och möjlighet till ett aktivt liv. Många har barn och lockas av bra bostäder med bra skolor nära till hands. Det bor fler chefer i alla angränsande kommuner men andelen är högst i Uppvidinge och Nybro.

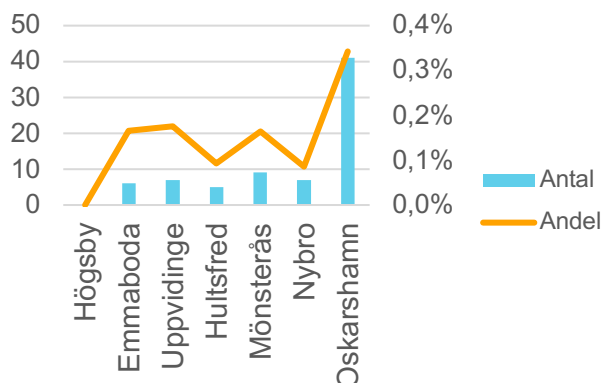
Figur 57, vilka grannkommuner till Högsby chefer finns, absoluta tal och andel.

På arbetsplatsen lockas de av mycket frihet och högt tempo. De vill ta utvecklas, ta initiativ och ha bra betalt för det.

Typiska chefen självförverkligar sig på jobbet och ställer höga krav på att det finns möjlighet till detta. Fritiden är en fristad där det snarare ska vara lugnt och smidigt. Detta kan gå definitivt gå på en mindre ort men arbetet måste vara spännande.

Så attraheras marknadsförare

Marknadsföraren vill ha nära både till staden och till naturen, vilket kan tala för mindre orter men frågan är hur liten skala de flesta vill acceptera. I nuläget finns de inte i Högsby utan måste lockas.

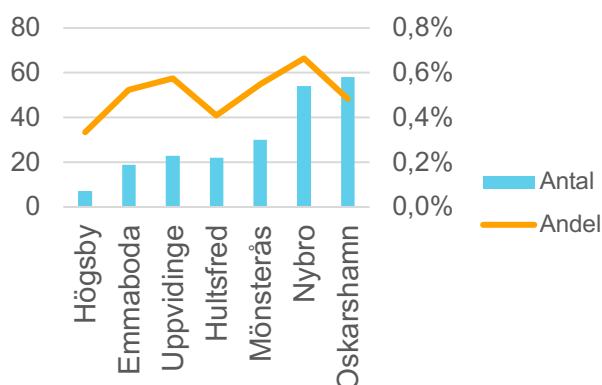
Figur 58, vilka grannkommuner till Högsby marknadsförare finns, absoluta tal och andel.

På arbetsplatsen är fria, intressanta och utvecklande arbetsuppgifter med gott utrymme för kreativitet viktigast. Marknadsföraren vill också kunna identifiera sig med sin arbetsplats.

Gruppen är svår att locka till små orter på grund av deras dragning till städer. Alla angränsande kommuner utom Oskarshamn har väldigt få. Det kan vara enklast att locka inpendlare, i så fall genom att erbjuda stort självbestämmande.

Så attraheras IT-arkitekter

Gruppen lockas huvudsakligen av praktiska fördelar. Kan man erbjuda bra kommunal service och kommunikationer kan man nog tilltala de som nu bor i Oskarshamn och Nybro.

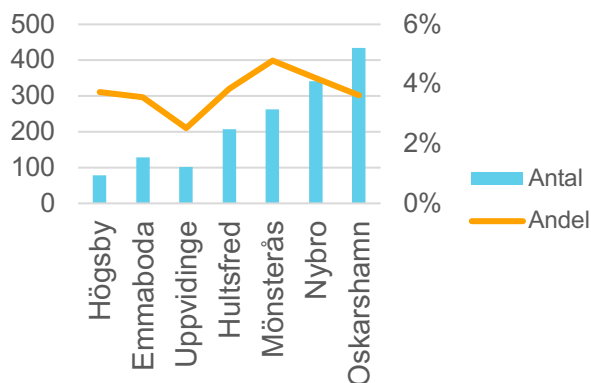
Figur 59, vilka grannkommuner till Högsby IT-arkitekter finns, absoluta tal och andel.

IT-arkitekter har också en praktisk inställning till arbete och arbetsplats. De vill ha balans både mellan arbete och fritid och mellan frihet och trygghet. Det är viktigt för dem att få utveckla sina kunskaper och de kan tänka sig att jobba på distans.

I korthet är gruppen mottaglig för konkreta förmåner: lön, semester, kompetensutveckling etc. De går dessutom att få tillgång till utan att de flyttar till kommunen.

Så attraheras butikspersonal

Gruppen vill bo i stan där det händer, men vill också att det ska vara billigt, tryggt och grönt. De kommer att behöva offra något och kan kanske nöja sig med ett par av dessa. Butikspersonal finns i större andel i alla angränsande kommuner utom de tillverkningstunga Uppvidinge och Emmaboda, men kan vara svåra att locka från längre bort.

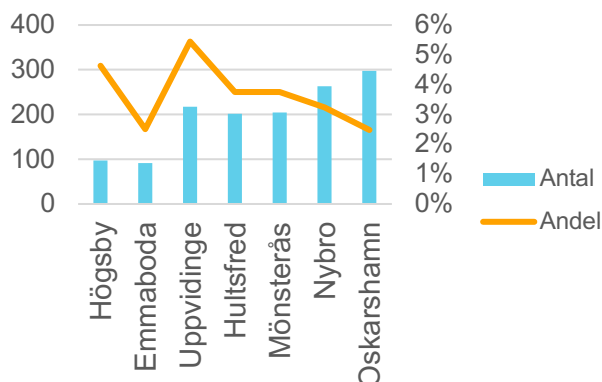
Figur 60, vilka grannkommuner till Högsby butikspersonal finns, absoluta tal och andel.

De passar bäst in i typen ”arbetstagare” och vill ha anställningstrygghet, bra tider och en trevlig arbetsplats.

Högsby har svårt att konkurrera med urbanitet men kan vara attraktivt för denna grupp med billigt boende och natur om man också kan erbjuda god trygghet.

Så attraheras snickare och byggare

Snickar-/byggargruppen har rurala preferenser och föredrar naturnära små samhällen med stark gemenskap. Ganska många i gruppen bor redan i Högsby.

Figur 61, vilka grannkommuner till Högsby snickare/byggare finns, absoluta tal och andel.

Likt butikspersonal finns snickare och byggare också i gruppen ”arbetstagare” och lockas även de av trygghet och bra villkor: lön och semester är viktigt.

Den här gruppen är nog lättast att locka till kommunen, och även den som det kanske behövs minst tillskott av. Tryggheten är det absolut viktigaste, det går att kompensera med generösa villkor men troligen inte hur mycket som helst.

I nästa avsnitt tittar vi närmare på hur Högsbys boendeattraktivitet ser ut och hur detta gestaltas i flyttdata.

HÖGSBY OCH FLYTTFLODEN

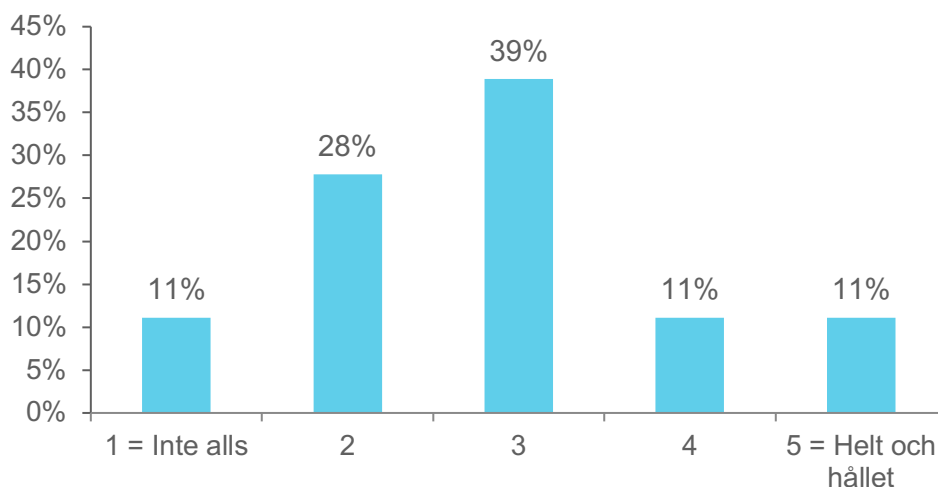
För att locka kompetensgrupper behöver man dels ha attraktiva arbetsplatser, men också vara en attraktiv plats att bo på. Givetvis är inte attraktivitet bara viktigt för att locka till sig kompetens, men också för att de boende ska trivas bra i sin hemkommun. Vi avslutar rapporten med detta avsnitt eftersom vi betraktar det som den viktigaste frågan för Högsby.

BOENDEATTRAKTIVITETEN BEHÖVER STÄRKAS

Vi använder inrikes flyttnetto som en komponent av vårt attraktivitetsmått med motiveringen att det i allmänhet indikerar en attraktiv kommun om många flyttar dit och få flyttar därifrån. Högsby har ett av landets största negativa flyttnetton och hamnar därmed långt ner i vår lista. Detta kan delvis förklaras av att man haft ett stort *utrikes inflöde* som sedan fortsatt vidare i landet och blivit ett *inrikes utflöde*, men det är till syvende och sist svårt att frodas som kommun när 2% av befolkningen flyttar ut per år, netto. Det är ett tecken på att attraktiviteten behöver stärkas.

Samverkan kan hjälpa. I Kalmar län har ett samarbete startat mellan Region Kalmar län och alla kommuner kring attraktivitet och att få fler att flytta in. Samverkan och utvecklingsarbete går under namnet *Fler flyttar in* och det har skapats en hemsida för de som är intresserade av att flytta till Kalmar där användare kan hitta aktuella jobb och lediga bostäder på en karta. En enkät till inflyttare har genomförts och ett antal marknadsföringsinsatser är planerade.

Relativ brist på breda arbetsmöjligheter i själva Högsby kommun är dock fortfarande ett problem, men det går att komma runt om det finns jobb i andra kommuner i närheten. Dock måste något med platsen själv locka boende om inte arbetsmarknaden gör det. Hur ser det då ut? Högsbys företagare i vår enkät är visserligen ganska optimistiska när det gäller framtiden i allmänhet, men de är mer osäkra gällande Högsbys möjligheter att som boendekommun attrahera den kompetens man tycker sig behöva. På en femgradig skala ger bara ca 22% kommunen en fyra eller femma på det området.

Figur 62, svarsfördelning bland Högsbys företagare på frågan "I vilken grad anser du att platsen Högsby kommun erbjuder de kvaliteter hos platsen som du tror efterfrågas av personerna ni söker?"

Senaste medborgarundersökningen av SCB för kommunen är från 2011²⁷ så kan behöva tas med en nypa salt, men redan då noterade SCB att endast "25 procent av medborgarna i Högsby kommun kan starkt rekommendera vänner och bekanta att flytta till kommunen medan 41 procent vill avråda från det". En ny undersökning är på gång och ska vara klar under 2021, så då får vi se vad som har hänt sedan dess.

Det finns sprickor i grunden på platspyramiden

Det mesta tyder också på att det är längst ner i pyramiden det finns brister, och detta måste hanteras först. Som mindre kommun långt ifrån storregionerna säger det sig självt kan man inte konkurrera med spännande urbana miljöer. Men då måste man vara bra — bäst, helst — på det andra, det som folk vill ha ut av små samhällen: lugn, trygghet, gemenskap och charm. Eller med andra ord, *socialt kapital*.

På Kairos Future använder vi ett antal indikatorer på social kapital, som *brottslighet, arbetslöshet, valdeltagande, ohälsotal, skolresultat* och *andel unga beroende av ekonomiskt bistånd*. Tyvärr ligger Högsby långt ner i listan bland Sveriges kommuner enligt i princip alla dessa måttstockar. En del är viktigare än andra för trygghet och attraktivitet, som egendomsbrott, våldsbrott och arbetslöshet, och här ligger Högsby i den värst drabbade femtedelen av kommuner.

	Högsby	Medelvärde alla kommuner	Position i ordning (av 290)
Egendomsbrott, per 1000 inv. (2019)	39,4	29,9	247
Våldsbrott, per 1000 inv. (2019)	11,5	8,6	243
Valdeltagande (2018)	86%	87%	217
Ohälsotal (2019)	34,1	29,1	270
Unga beroende av ekonomiskt bistånd, % (2019)	14,3	9,6	254

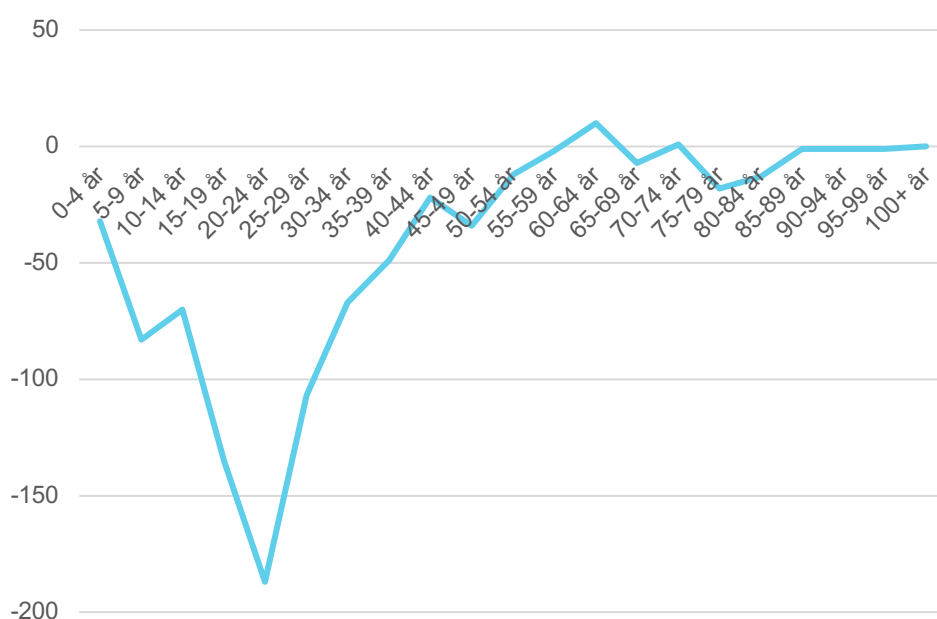
Arbetslöshet, % (2019)	13,3	6,5	288
Andel behöriga till gymnasiet (2019)	77%	82%	222

Figur 63, tabell över indikatorer på socialt kapital och Högsbys position jämfört med andra kommuner.

Det är olyckligt för vem som helst, men särskilt för en liten kommun utan urbanitet att konkurrera med, som därför behöver briljera på trygghetsområdet.

Utflyttning överallt under 60 år

Det går inte att säga exakt vad som gör att folk flyttar från Högsby, det beror förstås på person, men om vi tittar på i vilken ålder de flesta flyttar så ser vi att kommunen har nettoutflyttning i alla åldrar under 60 år.

Figur 64, flyttnetto Högsby kommun 2015-2019, per ålder (femårsklasser).

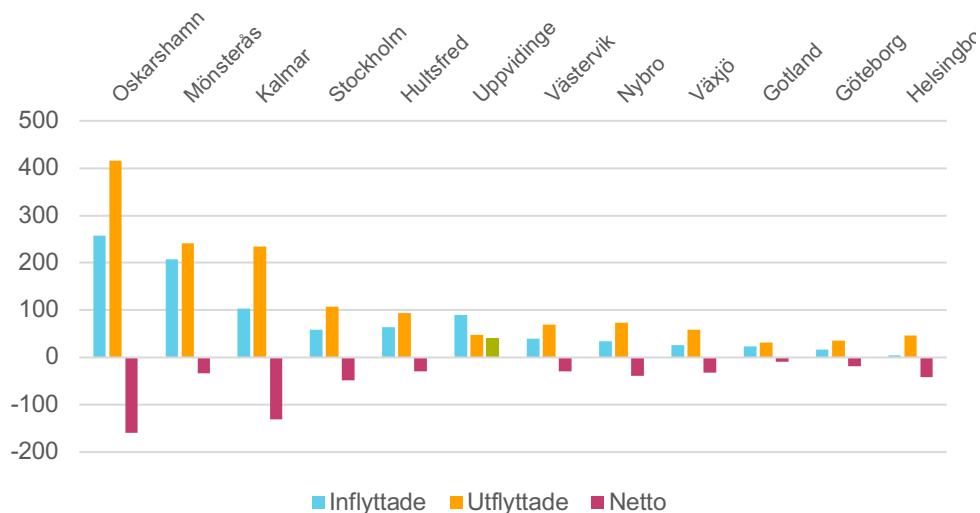
Att ha stort utflöde av unga i tjugooårsåldern är i det närmaste en naturlag för kommuner som inte är en universitetsstad med närmare något hundratal tusen invånare eller så. Det är alltså inget särskilt att oroa sig över och i sig ingen anledning till att man hamnar långt ner i vårt attraktivitetsmått.

Däremot är det viktigt för mindre kommuner att man har ett hälsosamt in/återflöde av de lite äldre och deras barn. Detta är dels av praktiska skäl: om inga barnfamiljer eller blivande barnfamiljer flyttar in växer ingen upp i kommunen och det blir inte någons hem — som de stannar vid eller återvänder till för att bilda familj själva. Det är en cirkel, en ond eller god sådan. Det är också den tydligaste indikatorn på hur attraktiv en kommun är för boende: är det här en plats där folk vill att deras barn ska växa upp eller inte?

De avgörande barnfamiljerna flyttar även de till städerna

Tittar vi på flyttutbytet med andra kommuner i gruppen under 18 och 27-44 år ser vi att de flyttar till Oskarshamn i första hand och Mönsterås och Kalmar i andra hand. Det förekommer ett hälsosamt antal flyttar från dessa kommuner till Högsby också, men nettot är alltså negativt — med ett undantag. Under de senaste fem

åren har det flyttat in 41 fler i den här åldersgruppen från Uppvidinge än vad som flyttat dit.

Figur 65, flyttningar till och från Högsby, per kommun, åldersgrupp upp till 17 samt 27-44.

Något är det som lockar från Uppvidinge. Troligtvis är det också detta lilla flytt-tåg som ligger bakom den ökade utpendlingen dit under de senaste åren: folk flyttade till Högsby mer arbetar fortfarande i Uppvidinge. Detta är en relation man bör studera närmare och bygga vidare på.

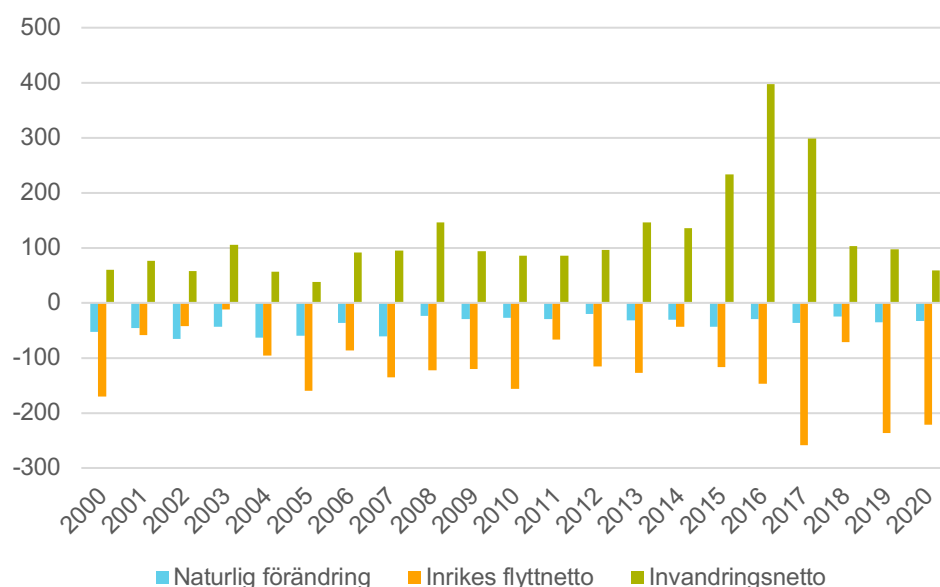
Unga och medelålders flyttar likadant

I större, mer tätbefolkade regioner har kommuner ofta specialiserade roller för olika livsfaser och livsstilar, och vi ser därför ofta olika flyttmönster i de olika åldersgrupperna. Som vi såg i den regionala översikten finns detta till viss del i Kalmar län, men gällande just från och till Högsby ser det mer eller mindre likadant ut: folk flyttar ut och de flyttar oftast ut till kusten, dvs. Oskarshamn, Mönsterås och Kalmar.

Det finns faktiskt ett litet positivt flöde i gruppen 45 år och över: 14 personer plus från Stockholm under fem år. Det kan vara hemvändare eller andra "downshifters" ute efter en lugnare miljö. Dessa medelålders och äldre kan vara ett gott tillskott till kommunen på många sätt, men kan inte vara stommen och grunden till återväxt på samma sätt som barnfamiljerna.

Invandringsnettot håller befolkningen uppe

Tittar vi på de senaste 20 åren ser vi att det som gäller för Kalmar län i helhet gäller för Högsby i ännu högre grad. Förutom det inrikes flyttnettot har den naturliga befolkningsutvecklingen, dvs. antal födda minus antal döda, också varit negativ under perioden.

Figur 66, komponenter av befolkningsförändringar i Högsby kommun, 2000-2020.

Det är ett positivt invandringsnetto på ca 100 personer om året (och betydligt fler under ett par år i mitten av 2010-talet) som hållit befolkningssiffrorna uppe, vilket inte är stabilt i längden; då det tar ett antal år för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden blir det förstås också kostsamt för kommunen.

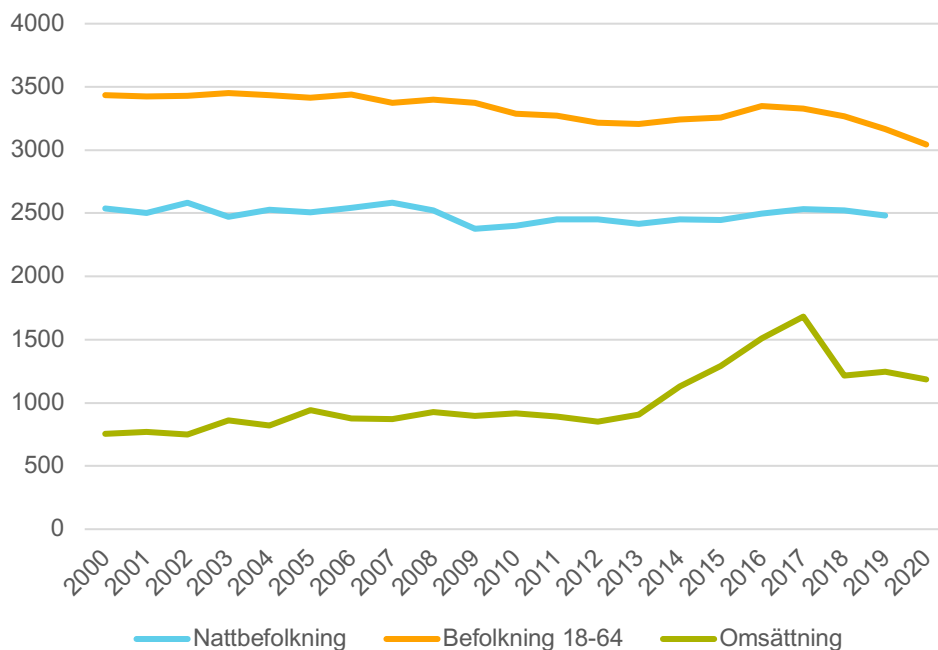
Samtidigt går det inte att helt separera invandringsnettot och det inrikes flyttnettot som två saker som ligger emot varandra i jämvikt. Stort inflöde av folk utan starkare band till kommunen eller som själva valt att bosätta sig just i Högsby leder i sig självt till ett större negativt inrikes flyttnetto eftersom flyttfrekvensen naturligt blir hög.

DET FINNS STABILITET BAKOM TURBULENSEN

Om vi tittar lite närmare på siffrorna kan vi se tecken på att situationen inte är svår som det ser ut i den statistik vi vanligen använder. Kommunen tappas en massa folk per år, men det är i regel inte för att de som är hemmastadda och etablerade i kommunen väljer att flytta, utan snarare många som kanske inte hade flyttat dit från början.

Om vi tittar på kommunens nattbefolkning, dvs. förvärvsarbetande som bor i kommunen, över tid framträder snarare en bild av stabilitet. Om vi ser förvärvsarbetande som den grupp som är lokalt etablerad och på något sätt "rotad" i kommunen så har den inte minskat under 20 år utan legat stabilt på ca. 2500 personer. Synbar statistik till trots förekommer alltså ingen massutflyttning bland dessa lokalt etablerade boende.

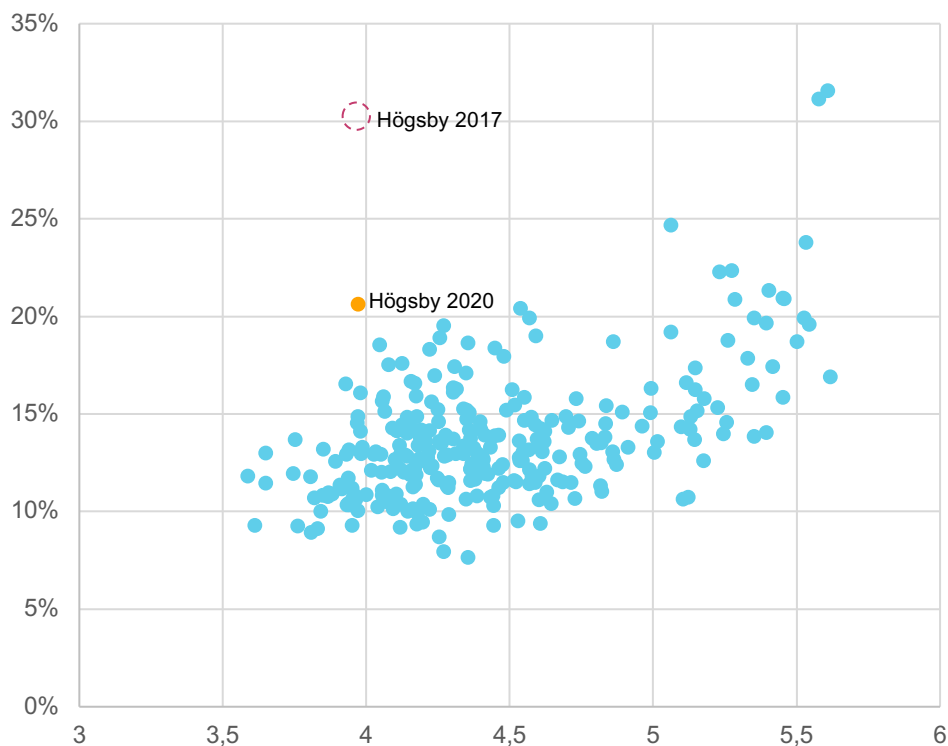
Vad vi däremot kan se är en hög *befolkningsomsättning*, dvs. förändring i befolkningsunderlaget per år (summan av födda, döda, inflyttade, utflyttade, invandrade och utvandrade) relativt den totala befolkningen — och med en rejäl stegring under det senaste årtiondet.

Figur 67, Högsbys nattbefolkning (arbetande som bor i kommunen), invånare i arbetsför ålder, samt total befolkningsomsättning (födda, döda, inflyttade och utflyttade), 2000-2020.

Högsby har ovanligt hög befolkningsomsättning för sitt agglomerationskapital

Vi kan räkna ut hur stor befolkningsomsättningen tenderar att vara för kommuner. I Högsby var den 20,6% år 2020, vilket är den 11:e högsta i landet. De som har högre är dock utan undantag storregionskommuner med mycket högre agglomerationskapital — Solna, Sundbyberg, Burlöv, Huddinge, Upplands-Bro, Sigtuna, Botkyrka, Järfälla, och Upplands Väsby ligger högre än Högsby, och mönstret fortsätter längre ner. Högsby sticker ut här.

Figur 68, befolkningsomsättning (höjdled) jämfört med agglomerationskapital (sidled), för Sveriges 290 kommuner med Högsby (orange) märkt som med hög omsättning givet agglomerationskapitalet (år 2020) och som extremt högt (år 2017), märkt med streckad cirkel.

Jämfört med andra kommuner med liknande agglomerationskapital har Högsby betydligt högre befolkningsomsättning än normen, och detta är för 2020 när värdet sjunkit något från sin topp. År 2017 var det i linje med extremkommunerna Solna och Sundbyberg längst upp till höger.

Styrkan hos en liten kommun brukar vara de positiva kvaliteter man förknippar med små samhällen: alla känner alla, det finns en lokal förankring, gemenskap och stabila sociala strukturer och kontakter som t.ex. hjälper en att få jobb. Detta blir svårare att bibehålla med en så hög befolkningsomsättning där folk kommer och går utan att riktigt bli en del av lokalsamhället. Det är antagligen hit vi kan härleda problemen med trygghet och socialt kapital som gjort att grunden i platspyramiden behöver repareras.

SLUTSATSER

De viktigaste slutsatserna från avsnittet ovan är följande:

- **Tryggheten och det sociala kapitalet är prioritet ett.** De lokala arbetsmöjligheterna är få, och det går att arbeta i närliggande kommuner men om Högsby ska vara en attraktiv plats att bo även om man inte arbetar där måste man vara riktigt bra på det som värderas allra högst när det gäller boendeattraktivitet. God trygghet är ett fundament och detta har Högsby i dagsläget inte möjlighet att erbjuda på tillräcklig nivå. Detta är allra viktigast att vända.

- **De flesta flyttar till samma städer, oavsett ålder.** Unga flyttar lite mer till Oskarshamn, äldre mer till Mönsterås. Barnfamiljerna flyttar till Oskarshamn och Kalmar. Barnfamiljerna är den viktigaste gruppen att fokusera på, de är centrala för hälsosam återväxt och långsiktighet och deras från- eller närvaro skapar en ond eller god cirkel.
- **Det har varit ett litet positivt flyttnetto från Uppvidinge, som troligen ligger bakom ökande pendling dit.** Det kan vara värt att undersöka vad som lockade dem, och i allmänhet samarbeta över länsgränserna. Länet kanske inte är det självklara sammanhanget.
- **Trots stor utflyttning håller sig den arbetande befolkningen stabil, så de som är etablerade i lokalsamhället försvinner inte iväg i någon stor omfattning.** Kommunen tappar befolkning till utflyttning över större delen av åldersspannet och har dessutom naturlig minskning. Invandring fyller på med befolkning, men utan jobb stannar inte folk om inte personlig historia eller social kontext håller dem kvar.
- **Befolkningsomsättningen har ökat på 2010-talet och är mycket hög för en liten kommun som inte ligger nära Stockholm, Göteborg eller Malmö.** Den var ännu mycket högre för några år sedan än idag, och detta kan vara en orsak till låg lokal sammanhållning, långsiktighet och upplevd trygghet.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Samhällsutvecklingen de senaste årtiondena har inte varit till Högsbys fördel.

Samhället har, framförallt sedan 1980 och framåt, präglats av trender som missgynnat Kalmar län i allmänhet och Högsby i synnerhet. Industrins andel av arbetsmarknaden har till följd av både automatisering och global konkurrens minskat dramatiskt. Istället har huvudsakligen tjänsteekonomin vuxit och då främst i de mest tätbefolkade delarna av landet. Samtidigt har ett urbant ideal etablerats i samhället i stort och mindre orter har svårt att behålla sin unga befolkning som i allt högre grad har flyttat för högre utbildning och ett liv i storstan. Ett proportionellt stort ansvarstagande för Sveriges flyktingmottagande under 2010-talet har också haft påtagliga konsekvenser för Högsby.

Kalmar län präglas av ett flerkärnigt/fragmentariskt arbetsmarknadsnätverk och i och med det har Högsby ett jämförelsevis litet agglomerationskapital. År 2021, efter många år av tillväxt i primärt kunskapsintensiva tjänstebranscher beror kommunal attraktivitet och framgång i hög grad på så kallat *agglomerationskapital*. Stort kapital uppnås genom att kommunen i hög grad är integrerad i en region med en stor och högutbildad befolkning. I den här dynamiken gynnas hela regionen av att det går bra för den enskilda kommunen. Därför ligger det i Högsbys intresse att Kalmar län som helhet och dess arbetsmotorer växer. Enligt samma princip vinner Högsby på att regionen Växjö-Kalmar-Karlskrona knyts ihop tätare.

Högsby är starkt beroende av det nära systemet. Kommunen ingår tillsammans med Oskarshamn och Mönsterås i ett litet arbets- och boendesystem. Att med dessa kommuner och regionen forma gemensam strategi och handling för att stärka attraktiviteten som boende- och arbetssystem är en väg framåt. Under de senaste åren har också relationen till Uppvidinge stärkts och är särskilt intressant att bygga på. Om möjligt bör man också söka stärka den nu svaga uppkopplingen till Kalmar.

Det finns tecken på att de trender som legat bakom Högsbys svåra situation har försvagats. Ett allt mer spänt världspolitiskt läge, nationalistiska och protektionistiska strömningar världen över samt coronapandemins tillslag har gjort att trenderna globalisering och tjänstifiering inte har samma styrka 2021 som det hade 2005.

Nya trender skapar nya vinnare och förlorare. Omställningen till hållbar produktion, digitalisering av industrin och arbetslivet, lokal produktion och stora offentliga investeringar på den politiska menyn, samt mer distansarbete och därmed en större frihet att bo var man vill kan göra stor skillnad. Högsby behöver hålla noga koll på dessa förändringar och arbeta för att ta tillvara nya möjligheter.

Trygghet och det socialt kapital är boendekommunen prio ett. Högsby har en högre nattbefolkning än dagbefolkning, dvs. en boenderoll i sitt regionala sammanhang med i huvudsak Oskarshamn, Mönsterås och Uppvidinge. Trygghet är det allra viktigaste för boendattraktivitet och här ligger Högsby inte så bra till som det behöver göra. Den tidvis extremt stora befolkningsomsättningen är svår att klara av för ett litet samhälle där gemenskap och kontinuitet är viktiga värden.

Detta går troligen att reparera, då den arbetande befolkningen trots stor utflyttning över lag hållit sig stabil i över 20 år. Med andra ord tycks de som är etablerade och rotade i lokalsamhället alltså inte försvinna iväg i någon stor omfattning. Att tillsammans med samhällsaktörer från såväl ideell sektor som näringsliv stärka det sociala kapitalet och skapa en trygg kommun med upplevelser som ger kitt, bör vara högsta prioritet.

Det är viktigt att attrahera barnfamiljerna. Det finns två huvudstrategier för att nå framgång som boendekommun: attrahera de unga med spännande urbana miljöer eller attrahera barnfamiljerna med en lugn och trygg boplats med jobb i närheten. Bara de större städerna kan erbjuda det första så för Högsby gäller att vinna barnfamiljer. Det skapar en hälsosam återväxt av nya, rotade invånare. Förutom att detta kräver att det finns arbete i Högsby eller en grannkommun måste tryggheten också ligga på topp, likväl som barnomsorg och skolresultat.

Högsby behöver också lokala jobb då alla inte kan pendla till arbete.

Arbetslivets struktur i Högsby är typisk för de kommuntyper vars arbetsmarknad har vuxit minst över de senaste 20 åren. Kommunen drar i hög grad nytta av arbetstillfällen i grannkommunerna, men de är inte tillräckligt stora städer för att man ska kunna göra detta fullt ut. Inte heller är det rimligt att alla ska pendla till andra kommuner för att arbeta. Det behöver finnas jobb lokalt. Transportbranschen växer i kommunen, och tillverkningsindustrin har slutat att krympa samtidigt som omvärldstrenderna ser gynnsamma ut för en återkomst.

Näringslivet måste hänga med i de två huvudsakliga transformativa processerna: digitalisering och omställning till hållbar produktion. Högsbys företagare tror på produktion närmare hemmamarknaden snarare än vidare utläggning till låglöneländer på andra kontinenter, men detta kommer inte att automatiskt gynna Högsby utan man måste fatta rätt beslut och ha rätt kompetenser. Miljömässigt hållbar produktion kommer att vara ett måste och det kommer även långtgående digitalisering och automatisering. Det lokala näringslivet vet att de behöver förbättra sig där och är villiga att satsa, men de behöver stöd.

Kompetensförsörjningen är central. Om korten faller rätt har företagen i Högsby goda möjligheter att generera arbetstillfällen i kommunen, men de behöver tillgång till kompetens och med det menar man oftare än högskoleutbildningar personliga egenskaper som ansvar, pålitlighet och noggrannhet — samt goda kunskaper i svenska. I och med att en allt större andel av den lokala arbetskraften har invandrat under 2010-talet har god svenska seglat upp som en allt viktigare kompetenspunkt. Att mer effektivt kunna validera deras kompetenser och kvalifikationer är också något som kan ge stor positiv utväxling.

Jobba på dubbla fronter med innovation i det regionala systemet. Högsby har en boendeprofil, men de kommuner som man har pendling till är inte tillräckligt starka för att försörja Högsby med jobb och även som boendekommun behövs lokala arbeten. Kontentan är att parallellt med att stärka kommunens värden och fördelar som boendekommun med pendlingsmöjligheter, behöver det lokala näringslivet ges goda förutsättningar. Högsby är en kommun i ett regionalt sammanhang, där det i dag finns samarbeten i, att bygga vidare på.

I ljuset av analysen, skapa en strategi och håll den vid liv, dvs principer som leder mot det Högsby vill och kan vara långsiktigt. Detta för att underlätta och

prioritera val i vardagen. Att forma en strategi är ett gediget arbete som bygger på att de som förfogar över resurser att förverkliga denna framtidsbild är delaktiga i att skapa den. Strategiutveckling kräver resurser, att såväl bygga som följa upp en strategisk riktning. Kanske detta kan vara nästa steg i detta pilotarbete och samarbetet med Region Kalmar län? I så fall är det klokt att i ett sådant arbete involvera grannkommuner och utvecklingsaktörer i det arbets- och boendesystem Högsby ingår i.

Med medborgarna med på tåget. En kommun rå inte över allt. Men för att möta framtidens utmaningar kommer det behövas förmåga att agera kraftfullt, från offentligheten, från stat, region och kommun, med medborgarnas godkännande och delaktighet. Att ha det med sig i såväl långsiktig planering av, som nyskapande i kommunal verksamhet, för Högsby som för alla kommuner, är viktigt.

APPENDIX

ARBETSFORM

Arbetet med analys och rapport har skett i ett växelspel mellan Kairos Future och en analysgrupp med företrädare för Högsby kommun och Region Kalmar län. Arbetsprocessen illustrerar i bilden nedan.

Figur: Arbetsgång för analys och rapport i växelspel mellan analysgrupp och Kairos Future.

I analysgruppens arbete medverkade:

William Vitikainen, kommunchef, Högsby kommun

Liza Furuskog, näringslivs- och arbetsmarknadssamordnare, Högsby kommun

Karin Ekebjär, tf projektledare för projektet "Utvecklingsinsatser i samverkan med fokus på områden med särskilda utmaningar", Region Kalmar län

Robert Bennsäter, analytiker, Region Kalmar län

Katarina Johansson, samordnare kompetensförsörjning, Region Kalmar län

Karin Andersson, senior rådgivare och projektledare, Kairos Future

Peter Pernemalm, analyschef och biträdande analytiker, Kairos Future

Christian Wennerström, senior analytiker och analysansvarig, Kairos Future

OM KAIROS FUTURE

Kairos Future är ett internationellt konsult- och analysföretag som hjälper företag att förstå och forma sin framtid. Genom trend- och omvärldsanalys, innovation, strategi och mjukvarustöd för AI-driven analys, omvärldsbevakning och innovation, hjälper vi våra kunder att omsätta de stora sammanhangen till konkret handling. Kairos Future grundades 1993, vårt huvudkontor finns i Stockholm och vi har egna kontor eller samarbetspartners över hela världen.

För mer information, se www.kairosfuture.com eller kontakta oss:

Kairos Future

Box 804

101 36 Stockholm

Besöksadress: Västra Järnvägsgatan 3

08-545 225 00

info@kairosfuture.com

www.kairosfuture.com

REFERENSER

-
- ¹ VMO Statement on the State of the Global Climate in 2017
- ² Statista, Digital Economy Compass, 2019
- ³ <https://www.visualcapitalist.com/2000-years-economic-history-one-chart/>
- ⁴ FN/Desa, World Urbanization Prospects 2018
- ⁵ SCB, statistikdatabasen, samt Kairos Future Watching, *Den missförstådda urbaniseringen (2019)*
- ⁶ Sveriges framtida befolkning 2019–2070
- ⁷ Ibid.
- ⁸ *Agenda 2030, Nyckeltal för kommuner och regioner. Vägledning, april 2019.* Rådet för främjande av kommunala analyser, 2019.
- ⁹ Kairos Future och Sobona, *Samhällsbygge 2030*, 2019.
- ¹⁰ <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=SE-NO-DK-FI>
- ¹¹ <https://www.dagenssamhalle.se/nyhet/ratade-arga-unga-maen-braer-en-fara-foer-samhaellet-5401>
- ¹² Kairos Futures *Stora jobbstudien* visade att 34% av lärare i grundskola upplevde att de var i riskzonen att sjukskrivas för psykisk ohälsa.
- ¹³ https://www.scb.se/contentassets/08d6bf349d024693963e43bbe133aba3/be0701_2018a01_br_be51br1802.pdf
- ¹⁴ *Framtidens ojämlikhet.* Kairos Future 2019
- ¹⁵ <https://tillvaxtverket.se/statistik/vara-undersokningar/resultat-fovven-2017/2017-09-27-foretagens-villkor-och-verklighet-2017.html>
- ¹⁶ Exempelvis *Stora flyttstudien*, 2015 och *Stora Jobbstudien* 2017
- ¹⁷ SCB, statistikdatabasen, utdrag 27 augusti 2020.
- ¹⁸ <https://strandudden.com>
- ¹⁹ *Kairos Future Travel Trend Report*, Kairos Future 2019
- ²⁰ Ibid.
- ²¹ *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot 2030*, SKL (Numera SKR), 2018
- ²² *Sveriges exportsektor växer*, Teknikföretagen 2019
- ²³ *Platsens betydelse för industrin*, Tillväxtverket 2020
- ²⁴ <https://www.statista.com/chart/22571/companies-moving-operations-out-of-china/>
- ²⁵ Av statsvetaren Francis Fukuyama i boken *The end of history and the last Man*, 1992
- ²⁶ I såväl Sverige som Kina, USA, Ryssland och Brasilien är det enligt *World Values Survey* fler som tycker politik är mycket viktigt i deras liv åren 2017-2020 jämfört med åren 2010-14.
- ²⁷ *SCB:s Medborgarundersökning — Hösten 2011, Högsby kommun*, Statistiska centralbyrån 2011.